

ROMA SZAKKOLLÉGIUM
ESZTERHÁZY KÁROLY KATOLIKUS EGYETEM

2021

Betekintés az EKKE- Roma Szakkollégium tudományos munkásságába IV.

EKKE RSZK A BELÜGYMINISZTERIUM
TÁMOGATÁSÁVAL. IKTATÓSZÁM: BM/795-2/2020

BELÜGYMINISZTERIUM

ROMA SZAKKOLLÉGIUM
ESZTERHÁZY KÁROLY KATOLIKUS EGYETEM

Betekintés az EKKE-Roma Szakkollégium tudományos munkásságába IV

Szerkesztette: Pacsuta István

Eger, 2021

Kiadja: Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
Roma Szakkollégiuma

Tartalom

Előszó	- 3 -
Simonyi Sándor Rajmond: Az 1956-os forradalom és szabadságharc - A megjelenő eszmék, sajtó és a Szabad Európa Rádió tevékenysége	- 4 -
Gáspár Sándor: László Mária a magyarországi cigányok kulturális szövetségében betöltött szerepe	- 24 -
Váradi Margaréta: Szegregáció a közoktatásban	- 73 -
Puporka Dániel: A rendszeres Instagram használat, a testkép és testedzés összefüggéseinek vizsgálata.....	- 121 -

Előszó

Az Egri Roma Szakkollégium alapvető célkitűzése, hogy hozzájáruljon a közéleti feladatvállalás iránt elkötelezett, aktív társadalmi párbeszédet folytató roma értelmiségiek formálódásához, akik a szakmai kiválóságot ötvözik a társadalmi és szociális kérdések iránti érzékenységgel. A magyarországi roma felzárkózás érdekében kiemelt feladat a jövőt építő értelmiség képzése, amely érdekében a szakkollégium hallgatói a „Tudor munkacsoport” keretein belül társadalomtudományi kutatásokat végeznek, aktív közreműködésükkel támogatják kiadványaink megjelenését.

Jelen kötetünk egy újabb lehetőség arra, hogy az olvasó megismerkedjen a Szakkollégium, mint szellemi műhely munkásságával. Negyedik kötetünk jellemzően a végzés előtt álló hallgatók szakdolgozatait mutatja be, vagy teljes terjedelmében, vagy a szerzők által javasolt rövidített formában.

Mivel hallgatóink több karról, számos szakot képviselnek a témaválasztásuk is eltérő. Kötetünkben ezen alkalommal a történelmi témájú írások dominálnak, korszakot tekintve a közelmúlt történetének egy-egy kisebb szeletébe kapunk betekintést. A társadalmi problémák iránti érzékenység megnyilvánulása a testképpel és testedzéssel foglalkozó írás és a szegregációt vizsgáló szakdolgozat, melynek kutatási eredményei rávilágítanak a szegregáció problémájának megoldatlanságára.

Simonyi Sándor Rajmond:

Az 1956-os forradalom és szabadságharc - A megjelenő eszmék, sajtó és a Szabad Európa Rádió tevékenysége

Bevezetés:

A 20. század egyik legnagyobb változása az emberi kommunikáció terén történt. Ugyanis az efféle kommunikáció átfarmálódott, amely, köszönhető az 1956 - os forradalom és szabadságharcnak egyaránt. A század elején a forradalomról, világ eseményeiről az emberiség a nyomtatott sajtóból tudott tájékozódni, valamint fotográfiák által, de ezekből is néhány napos késés után. Nagyon kevés emberhez jutott el a mozgókép, amely szintén jelentős késéssel tudta tájékoztatni a lakosságot. A rádió adásai órákon belül, naprakészen biztosított információt azok számára, akik rendelkeztek vevő készülékkel. Ezek aránya Magyarországon kevesebb, mint a lakosság egyharmad részét érintette. A televízió még a világban nem volt elterjedve. Ennek elterjedése egyenlőtlen volt a világban, főként a szovjetrendszerben nem volt jelentős. Legjobban, leggyorsabban a hír, illetve az információ a napi és hetilapok, valamint a filmhíradó közvetítésével volt sikeres. Több száz millió ember olvasta. Magyarországon az események hírére több újságíró és fotóriporter érkezett a világ minden tájáról. Több mozgókép készült, rengeteg fotó és Budapestről szólt a világ (szinte) minden újságja.

A Szabad Európa Rádiót az Amerikai Egyesült Államok kormánya hozta létre, hogy a legfontosabb híreket információkat sugározza Kelet - Európában a hidegháború kezdetén. Fontos szerepe volt az 1956 - os forradalom és szabadságharc idején, illetve más - más területeken, mert a kormányzatok betiltották vagy szabályozták az információk szabad áramlását.

Fontosnak tartom a Szabad Európa Rádiónak a tevékenységét, valamint érdekelné a tevékenysége a forradalom előtt, a forradalom alatt, és a forradalom utáni évekbe. Ezért is választottam a beadandó dolgozatom témájának. Ahogyan több író, politikus is megjegyzi, az 1956 - os magyar forradalom és szabadságharcban is jelentős befolyásoló tényező volt. A friss, a leghitelesebb forrásokat, információkat sugározták az ország lakosainak, mindemellett biztatták az emigrált magyarokat, hogy térjenek haza és segítsék a forradalom győzedelmét. Több tanúbizonyság van arról, hogy a SZER (Szabad Európa Rádió) az elmúlt években nagy szerepet játszott, abban, hogy Magyarország visszatérhessen a szabad nemzetek közösségében.

Néhány idézet politikusoktól, ahogyan ők vélekednek a Szabad Európa Rádió tevékenységéről:

Antall József, miniszterelnök így vélekedett a rádió tevékenységéről:”
A Szabad Európa Rádió által tudhattuk meg az igazságot hazánkról és a nagyvilágról egy olyan időszakban amikor az igazságot

*kimondani államellenes cselekedetnek számított.*¹(A. Ross Johnson: 2007; pp147.)

Göncz Árpád, egykori köztársasági elnök 1991 - ben a rádióról így fogalmazott: *“A Szabad Európa Rádió volt az egyik legfontosabb megszólalási lehetőség azoknak, akik felemelték a hangjukat a változásokért.”*²(A. Ross Johnson: 2007; pp147.)

Berecz János: *“Meggyőződésem, hogy a fiatalság, részben a nyugatról sugárzott rádióadásokból tájékozódott.”* (A. Ross Johnson: 2007; pp147.)

A politikusok, illetve a magyar személyiségek szerint, a SZER a rádiós tevékenységével elősegítette a kommunista rendszernek a megdöntését is. ²

1956. szeptember 17-én került sor a Magyar Írók Szövetsége közgyűlésére. Itt a régebbi tisztségviselőket, új (mellőzött) írókat fogadtak a testületükbe. Rajk Lászlónak az újra temetésével, átalakulni látszott a politikai elit. A Szabad Európa Rádió magyar munkásai (szerkesztői) úgy gondolták, hogy Nagy Imre visszakerül a politikai élet élére, vele együtt pedig gyorsabban szabadon eresztik majd a politikai foglyokat, a fogyasztási javak termelése és az életszínvonal is egyre jobban növekedni fog. Készültek a magyar hírmagyarázatok és a kommentárok is. 1956. októberében az

¹ A. Ross Johnson: A Szabad Európa Rádió szerepe az 1956-os magyar forradalomban. Aetas. 2007. 147-173. pdf.
Link: http://acta.bibl.u-szeged.hu/41329/1/aetas_2007_002_147-173.pdf (2020.05.21.)

emberarcú szocializmust nem használták még, de erre hasonló kifejezéseket már igen. ²

Megjelenő eszmék, elképzelések a forradalom és a megelőző évek alatt:

Az eszmeiség tekintetében a mai napig köztudatban van, hogy nem a szocializmussal akartunk szakítani, hanem annak a sztálinista irányzatával (radikális). Nagy Imréhez kapcsolódó szocializmust támogatta volna a nép. A földreformokat, államosításokat, a szociális és közművelődési intézmények 1948. és 1950. közötti rendszerét nem akarták az emberek megváltoztatni.

Bak M. János 1991 - ben úgy fogalmazott, hogy egész Európában népszerű volt a demokratikus szocializmusnak a gondolata.

Rainer M. János 2001 - ben úgy vélekedett, hogy volt egy háromutas megoldás, ami a forradalom résztvevői előtt célként jelent meg. Ez azt jelentette, hogy olyan politikai rendszert akartak kiépíteni, amely demokrácián alapuló politikai rendszer és személyes köztulajdonon alapuló szociális államgazdaság, ami hasonlítható ahhoz, hogy ismét független ország lesz.

Nem kell a kötelező szovjet mintákat követni. Az önálló magyar szocializmust egyre többen kezdték képviselni ,a nyugati típusú polgári demokráciák. 1956. - ban ilyen volt, a szocializmus, konzervativizmus és liberalizmus is. 1956. október 31 - én, Nagy Imre rádióbeszédében egy demokratikus, szabad, független

² Borbándi Gyula: A Szabad Európa Rádió és a magyar forradalom.

Link:

http://www.rev.hu/rev2/images/content/tanulmanyok/1956/95_b_orbandi.pdf (2020.05.22.)

Magyarországot kiáltott ki, amely három szó a forradalom jeligéjévé vált (független, szabad és demokratikus). Már nem volt egységes elképzelés a demokrácia és a szabadságnak a létéről.

Standeisky Éva nem egyezett meg Kolnai Aurél véleményével, aki úgy vélekedett, hogy ideológiailag 1956 szegény volt. A szerző szerint voltak eszméi a forradalomnak csak sokféle és szerteágazó, ami pedig magyarázható, mivel nem volt lehetőségük ezeknek az ideológiáknak a szabad versengésre a széttagoeltság miatt (kivétel: kommunista reform szellemisége).

Megjelent itthon is a nacionalizmus fogalma, de 1956-ban kétértelmű volt a jelentése. A saját nép számára szeretetet és elkötelezettséget, míg egyébként más nép lekicsinyítését jelentette. 1956 - ban ez még az 1848 - 1849 -es forradalomból származhat, mert akkor is egy függetlenedés indult meg, csak akkor a Habsburgok ellen, amit akkor szovjet segítséggel lehetett csak leverni. Ezt még a kommunizmusban át akarták nevezni, ezt a nacionalizmust a szocialista hazafiasság névre.

Megjelent a nemzeti kommunizmus fogalma is, amely 1953 után lett népszerű itthon, tehát ez a gondolat elindult 1953 - ban, de majd 1956. október 26 - án ért célba. Később, azok a nacionalista érzelmek feltörtek és felerősítette az 1848 - as kultuszt. Az egyik legfontosabb jellemzője a forradalomnak az a diktatúra ellenesség volt. El akarták utasítani a sztálinizmust és a különböző hazugságokat. Fontosnak tartották a forradalom idején az igazságosságot, igazság vágyat, ami ellentéte volt ezáltal a hazug politizálásnak.

Az emberek egyre jobban bíztak abban, hogy a sok hazugság lelepleződik és a kommunista vezetés, valamint a szocializmus

megújul. Említették, hogy a rádió hosszú éven át, igazából a hazugságot közvetítette egész nap, minden rádió hosszan.

Örkény István mondta, hogy: “a rádió hosszú éven át a hazugság szerszáma volt, hazudott éjjel, hazudott nappal, hazudott minden rádió hosszan”. Pedig ő is a Rákosi rendszerben kommunistaként szolgált, de az elsők között volt, aki szembefordult diktatúra hazugságaival. A hazugságot párosították a kommunizmussal, vagyis minden rossz volt, ami a diktatúra alatt történt, de minden igazságos, amit a felkelők támogattak.

A legtöbb kérdés a forradalom idején az volt, hogy semmilyen diktatúra ne legyen, illetve tökéletes uralom, csak demokrácia legyen, amelynek a jelszavai: a testvériség, szabadság és egyenlőség. Ennek az arculat megismerését nehezítette a polgári demokrácia és a kapitalizmusnak az egymástól való elkülönülése. A kapitalizmus, ellenszenves nézet, ami a kommunisták által történik. Az elnyomásra, kizsákmányolásokra és a társadalmi egyenlőtlenségekre emlékeztet, míg a polgári demokráciát a nyilvánosság, szabadság és a jólét jellemez. Ahogyan már említettem, Magyarországon a lakosság a demokráciát szerette volna a forradalom idején. Ez azt jelentette, hogy a Horthy - korszakot vagy annak a korszaknak a jellemzői ne térjenek vissza. Természetesen a követelések között vannak ellentmondások is, például a piacgazdaság elutasítása vagy a magántulajdon elismerése. Ezek az ellentmondások kialakulhattak a szigorú zártság miatt. Keleten mást gondoltak a szocializmusról, mint a nyugaton.

Megjelent a Nemzeti, megreformált kommunizmus eszméje. A szovjeturalom változásai befolyásolták a helyzetet. Ezért úgy gondolták, hogy a Szovjetuniótól való függés ellenére a nemzeti és szociális kívánságok megteremtésére van lehetőség. Ezt az

elképzelést főként a felnőtté váló generáció támogatta, akikre hatással volt a marxizmus, leninizmus és az államideologizált iskolarendszer. Elegük lett a hazugságokból. Gerő Ernő az október 23-ai rádióbeszédében a szocialista demokráciát összehasonlította a polgári demokráciával. A polgári demokráciát a Horthy - rendszeri terrorral párhuzamba vonta.

További elképzelés volt a Parasztpárt harmadikút elképzelése, amely a népirók körében volt népszerű. Célkitűzésük volt, egy olyan társadalom kialakítása, ahol nincs kapitalizmus és kommunizmus. Képviselője Szigethy Attila, aki demokráciáról beszélt, de szocializmusról nem.

Németh László pedig nem kételkedett a szocializmus hazafogadásában, de már különbségeket látott a fogalmát illetően a népeik, a reformkommunisták, valamint a Szovjetunió hűségesei között.

Az ideális polgári demokráciához kötődő nézetek legnagyobb ellenzője Gerő Ernő volt, aki ezeket az új demokratikus elképzeléseket teljesíthetetlennek és negatívnak minősítette. A nép a demokrácia fogalmán azt értette, hogy legyen változás, legyen minden más, ami az elmúlt 10-12 évben volt.

A Független Kisgazdapárt eszméje a szociális érzékenységgel ötvöződő konzervativizmus volt. A párt először lépett színre országosan a forradalom idején. Tagjai a hatalmi pozícióból kiszorítottak voltak és úgy gondolták, hogy a kommunisták által szétvert koalíciós pártok már nem tudják újraépíteni magukat. Ahogyan a legtöbb párt, így a Független Kisgazdapárt is megosztott volt. Mégpedig abban, hogy melyik időszak elveihez térjenek vissza, kik legyenek a párt irányítók, kik ne lehessenek tagok.

Az elképzeléseiket Csorba János az "Igazság" című újságban kifejtette november 1 - jén. Fő elemeknek megemlíttette az alábbiakat: köztársaság, parlamentáris demokrácia, nagybirtokosok és tőkések kizárásán alapuló magántulajdonú gazdálkodás, szabad kis ipar és kereskedelem, és az állami családi házak visszaadása. A párton belüli megosztottság egyik fő oka az volt, hogy az MKP mellett kitartó kisgazdák mérsékeltebb voltak a szálámitaktika áldozatainál. A Szociáldemokrata Párt a szociáldemokratizmus elképzelését próbálta kiépíteni. Ígéreteik között egy tiszta, egységes demokrácia megalapítása volt.

A többi demokratikus párt elképzelése az alábbiak szerint alakult:

A Szabadság Párt, a magyar társadalom egységének a megteremtését, lakosoknak a megbecsülését és a magántulajdonnak a védelmét hirdette.

A Nemzeti Radikális Párt, az 1945 - ös időszak módosított változatát ígérte, a SZDP elképzeléseire építve.

A Keresztény Radikális Párt, a katolikus települések forradalmi bizottságainak elképzeléseit képviselte. Több vallási sérelem (pl.: Mindszenty letartóztatása, Állami Egyházügyi Hivatal felállítása) érte őket, ami miatt radikálisabbak voltak. Szabad vallásgyakorlatot hirdetett, kötelező lett volna a hitoktatás.

Dudás József volt az, aki összetudta foglalni országos szinten a forradalmárok követeléseit. Ő Kisgazdapárti politikus volt.

Összefoglalt pontjai:

- Nem igazodhat az ország semmilyen dogmához, az észszerűség-, szabadság-, szakszerűség elvére kell hagyatkozni.

- Az összes társadalmi osztály és réteg a magyar nép elválaszthatatlan része, nyelvtől és faji hovatartozástól.
- A forradalom összes küldöttei, csakis olyan kezűek lehetnek, akik sem 1945 előtti, sem a Rákosi - Gerő féle politikában nem álltak a szabadság – haladás útjába, továbbá a népet nem nyomták el.
- Elutasítják az 1945 előtti rendszert, egyben elismeri az 1945 – 1946 közötti koalíciós időszak számos közéleti szereplőjét.

Ezek a nézetek, a Magyar Függetlenség című lapban jelent meg, november 1 – jén. A pontok megfogalmazója szerint, vissza kellene hozni az 1945- 1947 – es rendszert. Nagy Imrét támogatta volna, mivel olyan politikust látott benne, aki nyitott és kész a változásra. ³

A Szabad Európa Rádió alapítása, és első évei:

A Szabad Európa Rádió 1951. október - 6 án indította el állandó magyar adásait. Ez a rádió az amerikai kormányzatnak szolgált. George F. Kennan, egy olyan csoportnak a felállítását javasolta, amely a Közép - Kelet európai országoknak nyújt információt politikai és lélektani célból. Ennek hatására 1948 - ban a Central Intelligence Agency (CIA) keretein belül létrejön az Office of Special Projects (OSP), amit átneveztek később Office of Policy Coordinationre (OSP). Céljuk, hogy létrehozzanak egy magán rádióállomást /rádióállomásokat, és ezáltal biztosítani tudják a kapcsolat fenntartását az anyaországok és az emigránsok

³ Ständeisky Éva: Esmék az 1956 -os forradalomban. In Gyáni Gábor – Rainer M. János (szerk.): Ezerkilencszázötvenhat az újabb történeti irodalomban. Budapest. 2007. 1956 – os Intézet. pp 169- 202.

között. Ennek a kiépítésére Joseph C. Grew -t kérték fel. Ezzel ő lett a Szabad Európa Bizottság első elnöke. Ez a Bizottság 1949. május 17 - én alakult meg. Ahogyan már említettem, elnöke Grew lett, míg a további tagokat az USA legfelsőbb képviselői alkották.

Az alábbi öt célt fogalmazták meg:

1. *A vasfüggöny áthatolása hírekkel;*
2. *A jövő építése a kommunizmus elől menekülők nevelésével és kultúrájuk megőrzésével*
3. *Politikai egység kialakítása az emigráns csoportok között;*
4. *Az adatok gyűjtése az elnyomott országokban uralkodó helyzetről*
5. *Erkölcsi és anyagi támogatás biztosítása.*³ (Nyári G. 2017.)

Több osztálya, illetve két albizottsága alakult meg (Szellemi Együttműködés Bizottság; Rádió – és Sajtó Bizottság.) Míg az utóbbi a propaganda kialakítását támogatta, addig a Szellemi és Együttműködés Bizottság a kapcsolattartást képviselte. A rádióért volt felelős a Szabad Európa Rádió, a sajtóért a Szabad Európa Sajtó. A SZEB a működését Robert E. Lang vezetésével kezdte meg 1949. decemberében. Európai központja München volt. Elkezdődtek a munkálatok (pl.: munkatársak keresése, toborzása). A műsorokat a szovjetrendszerű Közép- Kelet európai országok számára indították (Magyarország, Bulgária, Románia, Csehszlovákia, Albánia). A rádió a Central Intelligence Agency (CIA) felügyelete alatt volt. Később vezető váltás után Charles D. Jackson lett az új elnöke, akinek az irányítása alatt Münchenbe átkerült a Rádió magyar osztálya (vezetője: Vajda Pál, újságíró volt).

Miért lehetett jó a SZER működése?

Véleményem szerint, ahogyan a cikk is említi, nem engedték megszólalni a különböző szélsőségek híveit. (pl.: Farkas Ferencet és Zákó Andrást sem)

Mivel Münchenben újra indult a rádióadó közvetítése, a költők ismét visszatérhettek hivatásukhoz.

Évről – évre egyre többen dolgoztak a SZER-nek különböző országokból (pl.: Olaszország, Dánia stb.). Annak érdekében, hogy az ott dolgozók magyarországi rokonait ne érje semmilyen megtorlás, álnéven dolgoztak a rádiónál.

A Rádió működésében, sikerességében több ember munkájára volt szükség, akik közül kiemelkedik Márai Sándor (író), Jánosi József (filozófus), Kemény György (államtitkár) és még sokan mások.

A magyar nemzet képviselőjének nyilvánította a SZER a Magyar Nemzeti Bizottmányt.

Az amerikai kormányzat és a magyar emigrációnak közös volt a céljuk, annak ellenére, hogy tisztában voltak a magyarok, hogy a SZER az amerikai politika közvetítője. Ez a közös cél nem volt más, mint a Szovjetunió gyengítése, visszaesése.

Dessewffy Gyula (Müncheni Osztály vezetője) három pontban határozta meg a feladatát a rádiónak:

1. *Tervszerű és megalkuvás nélküli harc a kommunista rendszer ellen;*
 2. *A nyugati szabad társadalmak vezető eszméinek, a szabadság és emberiség gondolatának erjesztése;*
 3. *A magyar nép felkészítése a felszabadulás utáni időkre.*³
- (Nyári G. 2017.)

Mindennap reggel nyolc órakor kezdte meg a közvetítést a rádió, ahol óránként hallgathatták, kísérelhették figyelemmel a hallgatók (nép) a történeteket, híreket. A műsoroknak csak a negyede volt új, míg a jelentős része ismétléssel foglalkozott. A hazai álláspontokkal foglalkozó adások voltak a legkeresettebbek. A magyar történetek mellett a nyugati élet bemutatását sugározták a legtöbbet.

Fontosnak tartották a munkások a hitelességet, így egy hír közvetítésére akkor került sor, ha minimum két forrásból is értesültek, de ennek ellenére előfordult, hogy álhír is bekerült a műsorba. Nehéz feladat volt ennek a kiküszöbölése. Tilos volt olyan híreket beolvasni, ami nem jó színben tüntette fel a nyugati társadalmat. Szerencsére, előzetes ellenőrzésre nem sűrűn került sor.

Az egyik legfontosabb történelmi hatású műsora Recskről volt, amikor beolvasásra került egy fogoly lista. Az emberek számára ez nagyon fontos volt, mivel értesülni tudtak a szeretteikről, hogy életben vannak – e még a munkatáborban.

Roszkapcsolatai is voltak, főleg a német lakossággal. Ők (müncheniek) úgy gondolták, hogy a rádió fenntartása a háborús jóvátételből származik. További viták voltak még a magyar emigráció politikai vezetőivel is.

Az amerikai politikát kettősség jellemezte Eisenhower hivatalba lépése után. Külügyminisztere még a kampány / választások előtt is a felszabadító (békés úton) politikát, eszmét hirdette, hangoztatta. Ellentétben a Truman – kormányzattal, akik a feltartóztató politikát helyezték előtérbe, a kommunizmus megszüntetése érdekében. Ezért

a kormány jelentős befektetéseket indított el a rádióállomások üzemeltetésére, és az emigráns szervezetek támogatására.⁴

Amikor 1953-ban Eisenhower lett az amerikai elnök a felzárkóztató politika helyett a felszabadítás dominált. John Foster Dulles (State Departmen elnöke) szabadságprogramok kidolgozását támogatta volna. Ez nem fegyveresen történt volna, mivel mindig hangsúlyozásra került, hogy Moszkvától békés úton is el lehet válni. Eisenhower és Dulles (külügyminiszter), miután Nagy Imre kikiáltotta Magyarország semlegességét 1956. november 1-jén tanúbizonyságot tehettek volna. Ha ez megtörténik, akkor tudta volna az amerikai elnök leleplezni a propaganda tagjait a Rádióban. A müncheni rádióközvetítések az amerikai katonai támogatást bementák, ami által „erőre” kaptak a magyarok. Egyébként az elnök nem akarta bevonni a nukleáris hidrogénbombát, ez túl nagy „feláldozás” lett volna Magyarorszáért. Igazából ennek oka az volt, hogy nem csak a magyarországi eseményekkel kellett számolnia, hanem a szuezi válsággal is, amely által a franciákat és a briteket is figyelte. Eisenhower, hiába próbálta békés úton elérni a felszabadítást, ez nem sikerült. Ennek érdekében (hitegetés) folyamatosan a békepolitika eszméit közvetítette a SZER csatornáján keresztül a magyar népnek. Nem akart elhamarkodottan dönteni, meggondolta/ fontolta lépéseit, cselekedeteit. Célja volt, hogy a Szabad Európa Rádió és a Liberty Rádió igazságkampányokat, valós információkat közvetítsenek, főként a szovjet tömbbe. Egyedül ez a rádió volt az, amelyik nem támogatta és társult az amerikai elnök (Eisenhower) politikájához, a

⁴ Békés Csaba: Az 1956-os magyar forradalom a világpolitikában. Budapest. 2006. 1956-os Intézmény.

magyar kérdésben. Ezzel ellentétben a müncheni rádióközvetítés buzdította a felkelőket és sorra veszítették el életüket.⁵

A különböző elnyomás alatt élő országokra hatással volt a szabadságprogram kidolgozásának lehetséges terve, ami egy kissé felkelés előtti hangulatot teremtett meg, továbbá kiegyezést szerettek volna Moszkvával, majd a status quo elismerését tartalmazta volna. A Rádió munkatársai egyetértettek és támogatták ezt a politikát, de nem közvetítették nyíltan a rádióban, nehogy fegyveresfelkeléshez vezessen. 1953. február 8-án sor került egy konferenciára, ahol a munkatársak kifejtették, véleményyt formálhattak a magyar politikai rendszerről. Összesítve egy olyan rendszert szeretnének, amely 1945 és 1947 között működött. (Ez volt a SZER -nek az álláspontja is, csak nem hozták nyilvánosságra). A Rádió elsőként tudósította Sztálin halálát, a berlini munkásfelkelést. Nagy Imre miniszterelnöki kinevezésénél is próbálták felhívni a figyelmet az óvatosságra. Folyamatosan követték a hatalmi viszályokat / harcokat a Szovjetunióban.

Maga a SZER kapott negatív kritikákat is a működéséről. Ezt kifejtette Bolgár László, aki szerint a rádió mindent elítél, ami 1945 előtt és után történt.

Később megalapult a Felszabadítás Rádió is, amely hasonló elveket fogalmazott meg, mint a SZEK és SZER. 1951. január 18-án kezdte meg működését. Ez az új megjelent rádió, vetélytársnak bizonyult.

Nyári Gábor úgy foglalja össze a Szabad Európa Rádió tevékenységét, hogy teljes mértékben nagy hatással volt az emigrációban és az anyaországban lévő magyarokra. A tájékoztatás mellett sikerült

⁵ Szerk. Gyáni Gábor – Rainer M. János: Ezerkilencszázötvenhat. Budapest. 2007. 1956-os Intézet.

színvonalas műsorokat is biztosítani a hallgató közönségnek. Negatívuma, hogy nem sikerült közösen a többi európai emigráns szervezettel fellépni a kommunista rendszer ellen.⁶

A helyi sajtók és a Szabad Európa Rádió tevékenysége a forradalom idején a magyar kisebbségi területeken:

A román egyetemistákra hatással volt a magyarországi forradalom, amely az 1956 – os temesvári mozgalmat (diákmozgalom) is befolyásolta. Egy gyűlésen ők is pontokat fogalmaztak meg, hasonlóképpen, mint Magyarországon. Támogató üzenetek sokasága született meg a Bánát területéről a magyarok számára (pl: „Csak így tovább, magyarok!”). Nagy reményt fűztek a kommunizmus megszűnéséhez. Ezek a hírek Budapestről érkeztek a területre. A Román Munkáspárt (RMP) Központi Bizottság a rádiót és az írott sajtót felhasználva, úgy vélekedtek, hogy a „*magyar mozgalom reakciós eredetű, bűnözők és imperialista kémek műve, akiket valószínűleg ejtőernyővel dobtak le Magyarországra.*” Emellett bírálták a Szabad Európa Rádiót is, hogy a hazafiak gyilkolására biztatja a különböző fasiszta ügynököket. A román kormány aktivizálni kezdte magát. A magyar kisebbséget tájékoztatták és nyugalomra hívták fel a figyelmet, e közben a határ megfigyelőket is tájékoztatták az egyre jobban kirobbanó feszültségre. A román írók / írók társulata negatív néven vette, hogy a magyar írók a „lázadók”

⁶ Nyári Gábor: A Szabad Európa Rádió megalapítása és első éve. 2017.

Link: <https://ntf.hu/index.php/2017/07/15/a-szabad-europa-radio-megalapitasa-es-elso-evei/> (2020.05.21.)

mellé álltak ebben a helyzetben. Minden tudósítás eljutott Romániába, mind Magyarországról, mind Lengyelországból. Napra készen kapták az információt, híreket az ott élők. Mindemelett nem csak a rádiók, hanem a népesség is (Temesvár lakosai) szorgosan terjesztette a budapesti eseményeket, történeteket.

Kárpátalján a sajtó (írásban, rádióban) felháborodást keltettek, mivel a kommunisták kivégzésre, szovjet katonák meggyilkolására hívták fel a nép figyelmét, ami együttérzést/ részvétet váltott ki. A magyar felkelés volt az első, amely fellépett fegyveresen a szovjet elnyomás és rendszer ellen. Ezt próbálták minden áron titkolni, még pedig úgy, hogy elzárták a kárpátaljai magyarokat 1956 teljes eseményeitől. Itt a helyi lapok próbáltak valamiféle tájékoztatást nyújtani a lakosság számára, a forradalomról, de ezek a lapok a forradalom kitörésének okairól, eseményeiről hiteles forrást nem biztosítottak. A lapok szintén negatívan tüntetik fel a forradalmat. Az egyik újságban, úgy jelenik meg, hogy *„A jogos népi és nemzeti követelések jegyében kibontakozott mozgalmat az ellenforradalom sötét erői kezdettől fogva a népi hatalom megdöntésére igyekeztek felállítani.”* (Pravda, 1956.)

Cikkekben nemcsak a budapesti, hanem a vidéki eseményeket is megemlítik (pl.: Győr, Ózd, Miskolc, Baja stb.). Ezekben a városokban a helyi lapok szerint, rettegésben tartják a lakosságot, a helyi vezetőket felakasztották, foglyokat kieresztették a börtönökből. A sajtó a forradalom vezetőiről, tagjairól is tájékoztatnak. Az egyik megnevezést Esterházy nagybirtokos kapta, aki elvileg egy telefoni beszélgetés által közölte a nagykövetekkel, hogy visszatért ismételten a politikai pályára. Feltüntetnek még Mindszenty-t is. Közreadták a kárpátaljai feltételezéseket is, valamint vallomásokat, amik arról

szólnak, hogy nem volt tudomásuk, mibe rángatják bele őket. Egy hosszadalmas kutatás bizonyt(hatja), hogy a sajtóban megszólaltatott személyek kitaláltak. Ilyen est volt, amikor Balla Júlia neve után érdeklődtek a kutató(k). Semmilyen nyilvántartásban nem volt benne, valamint senki sem emlékezett rá. A kitalálásnak az lehetett célja, hogy egyre nagyobb ellenszenvet érjenek el a forradalmárok felé. A Szabad Európa Rádió tevékenységét is ellenségesen közlik. Több cikkben is ellenséges hangulat kialakításával vádolják. A rádiót egyre többen követték figyelemmel. Valószínű, hogy azért is, mert ha a fegyveres harc folytatódott volna az amerikai elnökválasztás után, akkor tájékoztatást kaptak volna a rádióhallgatók, mivel támogatta volna a washingtoni kormány Magyarországot, ami azt jelenti, hogy felléphetett volna az érdekében. A Déli Hadseregcsoport, Politikai Osztály csoport vezetője volt Vlagyimir Mihály, akinek a feladata a magyarországi sajtó oroszra való fordítása volt. A Rádió fontos funkciót töltött be az oktatás terén is, ahol a kárpátaljai magyar iskolákban a tanárok, mindenféle kockázat mellett hallgatták / hallgattatták a Szabad Európa Rádió műsorát. Ezt a kormány próbálta megakadályozni. A helyi hatóságok, ha észlelték, hogy valaki nem megengedett adót (nyugati- SZER) hallgat, akár börtönbe is kerülhetett. Ennek megállapításához URH-val ellátott autókat biztosítottak. Voltak olyan diákok, akik kisebb röplapokat terjesztettek, szintén börtönbe zárták őket. Miután hazatérhettek, folytonos megaláztatásban éltek, nem csak a börtönben eltöltött idejük alatt.

Szlovákiában szintén, ahogyan csak bírták, próbálták elnyomni a magyar történeteket. A helyi sajtóban igyekeztek elferdíteni a tájékoztatást, információkat. Ha az ott élő lakosság hitelesebb

információkkal szeretett volna tájékozódni, akkor a Szabad Európa Rádió, az Amerika Hangja, BBC által volt lehetőségük rá.⁷

Összegzés:

A lakosság változást szeretett volna elérni a forradalom által. Előtte már egyre több elképzelés járta be az országot, de nem tudta senki megfogalmazni, hogy pontosan mit szeretnének. Annyi volt a biztos, hogy demokráciát. Ami, Magyarországon még sosem volt. Elegük lett az elnyomásból, amely újból és újból megjelent a történelem során (törökök, Habsburgok, szovjetek). Végre egy demokratikus, független magántulajdonon épülő Magyarország volt a cél, amely célkitűzésért képesek voltak harcolni. Minden sajtó, a saját politikai nézetének (igyekezett) kedvezni, és úgy közvetíteni a híreket, eseményeket, tényeket. Az emberek nem tekinthettek a helyi heti lapokra, sajtókra hiteles forrásként. A Szabad Európa Rádió (SZER) megalapítása, működése ezt elősegítette. Akik rendelkeztek rádióval, könnyebben, hitelesebb forrásból tudtak értesülni. Sokan úgy gondolják, hogy a forradalom kitörésében is jelentős szerepe volt a rádiónak. Ez valószínű, de szükség volt rá, hogy az elnyomás elmúljon. Segítette a forradalmárok összefogását, az eszmék terjedésének kialakulását, ami végül a magyar emberek összefogásához vezetett. A Szabad Európa Rádió (próbálta) megmutatni a Közép – Kelet Európa országainak a nyugati demokráciát. Fontosnak tartották az amerikaiak, hogy újra egységes legyen Európa, és a vasfüggöny mögött élő emberek is hiteles

⁷ Szerk.: Rainer M. János és Somlai Katalin: Az 1956-os forradalom visszhangja a szovjet tömb országaiban. Budapest. 2007. 1956 – os Intézmény.

információval rendelkezzenek a történések, események felől. A magyar propaganda lebuktatása is cél volt. Ezen cselekedetek által, tényleg befolyásolta a forradalmat, de végre hazánkat is elérte a demokrácia eszméje. Minden oldálnak lehetnek (vannak is) pozitív és negatív előnyei és hátrányai egyaránt. Amikor egy ország folyamatos függés alatt áll, egyszer eljön a pillanat, amikor külső segítség (intervenció) által, vagy a nélkül is, de az összefogás által mindenképp megkeresik a békéhez, nyugalomhoz vezető utat, amelyre már rég óta várnak. A Szabad Európa Rádió működésében, sokat jelent a magyar osztálynak a működése, akiknek fontos volt a tudósítás az anyaországok felé. Igyekeztek minden részletre oda figyelni, és a forradalom kitörése előtt, a forradalom kitörése alatt is támogatást nyújtani a honfitársaiknak. Ezeknek a támogatásoknak, eszmeképek kialakulásának köszönhetően vett/ vehetett (véleményem szerint) bátorságot a magyar nép és tört ki az 1956 -os forradalom és szabadságharc.

Felhasznált irodalom:

¹ Rainer M. János: Az 1956-os magyar forradalom. Bevezetés. Budapest, 2016. Osiris, 11-15.

² A. Ross Johnson: A Szabad Európa Rádió szerepe az 1956-os magyar forradalomban. Aetas. 2007. 147-173. pdf.

Link: http://acta.bibl.u-szeged.hu/41329/1/aetas_2007_002_147-173.pdf (2020.05.21.)

³ Borbándi Gyula: A Szabad Európa Rádió és a magyar forradalom.

Link:

http://www.rev.hu/rev2/images/content/tanulmanyok/1956/95_borbandi.pdf (2020.05.22.)

⁴ Ständeisky Éva: Eszmék az 1956 -os forradalomban. In Gyáni Gábor – Rainer M. János (szerk.): Ezerkilencszázötvenhat az újabb történeti irodalomban. Budapest. 2007. 1956 – os Intézet. pp 169- 202.

⁵ Békés Csaba: Az 1956-os magyar forradalom a világpolitikában. Budapest. 2006. 1956-os Intézmény.

⁶ Szerk. Gyáni Gábor – Rainer M. János: Ezerkilencszázötvenhat. Budapest. 2007. 1956-os Intézet.

⁷ Nyári Gábor: A Szabad Európa Rádió megalapítása és első évei. 2017.

Link: <https://ntf.hu/index.php/2017/07/15/a-szabad-europa-radio-megalapitasa-es-elso-evei/> (2020.05.21.)

⁸ Szerk.: Rainer M. János és Somlai Katalin: Az 1956-os forradalom visszhangja a szovjet tömb országában. Budapest. 2007. 1956 – os Intézmény.

Gáspár Sándor:

László Mária a magyarországi cigányok kulturális szövetségében betöltött szerepe

A DOLGOZAT TÉMÁJA, A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA

Szakdolgozati témám egy workshop keretén belül fogalmazódott meg bennem, ahol is László Mária nevére lettem figyelmes, amikor az előadó annyit közölt róla, ő volt a Magyarországi Cigányság Kulturális Szövetség első főttkára. Ekkor úgy éreztem, hogy ebben a témában még vannak kiaknázandó lehetőségek, amik motiváltak a dolgozat megírásában.

László Máriáról Szabóné Dr. Kármán Judit PhD. romológus doktori értekezésben lehet olvasni, ahol is leírja az első információkat” 1933 – ban a Balatoni Kurírban is írt álnéven. és tagja volt a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak. „Gróf Apponyi Alberttel és Kéthly Annával folytatott levelezést. Szabad idejében eljárta a cigányok ügyes-bajos dolgaiban, segítette őket, közbenjárt érdekükben. 1937-ben a pándi cigányok kiszolgáltatottsága miatt tiltakozást szervezett, ezért – mint kommunistagyanús személyt – letartóztatták, rövid ideig börtönben volt, majd évekig csendőri megfigyelés alatt. Kiszabadulása után nem kapott munkát, végül 1944-ben az Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Önkéntes Nemzeti Munkaszolgálatának sajtófelelőse lett.” 1945 után helyzete rendeződött és újságíróként dolgozott, a cigányzenészek támogatását, fellépéseiket szervezte, s

egy önálló cigány szervezet létrejöttét szorgalmazta. 1954 augusztusában a Budapesti Pártbizottsághoz, majd 1956-ban a Minisztertanácshoz írt levelet e célból, indoka a következő volt : „Bár a legnagyobb létszámú népcsoport vagyunk, s bár alkotmányunk 49.§-a kimondja a nemzetiségek nyelvének hivatalos használatát, úgy az oktatásban, mint a hivatalos használatban, miután a cigányokról sehol sem esik szó, kiestünk a haladás hivatalosan biztosított menetrendjéből, véletlen szerencsétől, jó szándékú emberektől függ sorsunk, de komplikációk kivizsgálásánál az előítéletek zöme teljes erővel sújt le ránk. Ez, mint szomorú tragédia nyilvánul meg életünkben, s belőle, ha kormányzatunk nem segít nincs emberi felemelkedés. Ebből fakadóan, mint sérelmet, mint hiányosságot kell megállapítanom azon körülményt, hogy bár alkotmányunk kimondja azt, ahol 15 nemzetiségi gyermek van, a szülők kívánságra a nemzetiségi oktatást be kell vezetni. Ezzel szemben közel 300 lélekszámú cigány települések 95%-a analfabéta, iskolás évfáratú gyermekei nem nyernek oktatást. Saját nyelvüket is hibásan beszélik. S bár nyelvük hivatalos használatát nem kérik, de kifejezik azon óhajukat, hogy ősi nyelvük használatát, mely csökkenőben van, megtarthassák. Ennél a pontnál meg kell említenem, hogy alkotmányunk a nemzetiségiak számára eddig 43 nemzetiségi óvodást, 36 nemzetiségi nyelvű iskolát, 256 általános iskolában tanítanak nemzetiségi nyelven. A nemzetiségi nyelvek oktatását kiterjesztették a közép és felsőfokú iskolákra, van 6 nemzetiségi gimnázium és hat tanítóképző. A Budapesti Eötvös Lóránt Tudomány Egyetemen filológiai tanszék és sok támogatás van.”.

Hipotéziseim a következők, mi is pontosan ez a szövetség, hogyan jött létre, mi volt a feladatköre és beletartozott-e valójában az oktatás, hagyományörzés, zene, és az érdekvédelem.

Ebben a témában néhány szerző írt, mint például Sághy Erna, Szabóné Dr. Kármán Judit, Hajnáczy Tamás, Fleck Gábor – Szuha Péter és Kállai Ernő, viszont átfogóan írnak a témáról és kutatásomban, amit megszeretnék jeleníteni az László Mária munkássága kiemelten Nógrád megyében, így főként levéltári forrásból gyűjtöttem, ami az Magyar Országos Levéltárból valók. Felhasználtam a jelentéseket és munkaterveket.

LÁSZLÓ MÁRIA RÖVID ÉLETRAJZA

1909. november 17-én született Nagykátán. Édesapja, László Farkas sikeres lókereskedő volt, így Mária és testvérei viszonylagos jólétben nőttek fel, sőt a család a gyerekek tanulmányait is támogatta, így volt, aki tanárrá, újságíróvá, volt, aki hivatalnökká vált közülük. A világháború után a Gresham Palota sajtó osztályán dolgozik, négyszobás polgári lakásban él. Már ekkor megfogalmazza és a különböző tárcáknak meg is küldi a cigányság fejlődésével kapcsolatos elképzeléseit. Tíz évet kell várnia, míg a belpolitikai helyzet megéri arra, hogy érveit meghallgassák. „1933-ban a Balatoni Kurír című folyóiratnál belső újságíró (Rafael László Mária és Ivánka Mária álneveken is ír), s aktív tagja volt a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak; gróf Apponyi Alberttel és Kéthly Annával folytatott levelezést. Szabad idejében eljár a cigányok ügyes-bajos

dolgaiban, segítette őket, közbenjárt érdekükben. 1937-ben a pándi cigányok kiszolgáltatottsága miatt tiltakozást szervezett, ezért – mint kommunistagyanús személyt – letartóztatták, rövid ideig börtönben volt, majd évekig csendőri megfigyelés alatt. Kiszabadulása után nem kapott munkát, végül 1944-ben az Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Önkéntes Nemzeti Munkaszolgálatának sajtófelelőse lett. 1945 után helyzete rendeződött, polgári körülmények között élt, újságíróként dolgozott, a cigányzenészek támogatását, fellépéseiket szervezte, s egy önálló cigány szervezet létrejöttét szorgalmazta.”.

László Mária 1958 végéig a Cigányszövetség főtitkáraként dolgozott. Erről a posztról – miután politikai lejárató kampányt folytattak ellene – távoznia kellett. 1959 elején kísérletet tett arra, hogy a cigánysággal kapcsolatos történelmi kutatások területén dolgozhasson, sikertelenül. Végül elhelyezkedett a postánál, s innen ment nyugdíjba főpénztárosként. Hagyatékában – egyéb dokumentumok mellett – megtalálhatók jegyzetei egy cigány nyelvtankönyvhöz és szótárhoz, összeállított egy terjedelmes kéziratot a magyarországi cigányzenészekről, kutatásokat végzett a cigány történelemről. Nem ment férjhez, de örökbe fogadott és felnevelt egy, a háborúban árván maradt kislányt. 1989. november 7-én halt meg Budapesten.

A MAGYARORSZÁGI CIGÁNYOK KULTURÁLIS SZÖVETSÉGÉNEK MEGALAKULÁSA, A CIGÁNSZÖVETSÉG LÉTREJÖTTÉNEK KÖRÜLMÉNYEI

Nem politikai körökben fogalmazódott meg először egy cigányokkal foglalkozó szervezet szükségessége, hanem cigány értelmiségi kezdeményezés volt. László Mária – a Cigányszövetség első főtitkára – már 1954 augusztusában levélben fordult ez ügyben a Budapesti

Pártbizottsághoz. Majd 1956. január 9-én a Minisztertanácshoz nyújtott be feliratot, amelyben egyértelműen cigány nemzetiségi szövetség létrehozását sürgette. Ebben azt írta: „Mélyen hiányolom, hogy amikor nemzetiségről, kisebbségről vagy néptörödékről beszélünk, nem történik sehol említés és intézkedés a cigány néptörödékről. Amíg hazánk területén a nemzetiségek már a szocialista államelmélet gyakorlatának megfelelően gazdasági, politikai és kulturális egyenjogúságot élveznek, addig a cigány néptörödek ezen intézkedésekből ismét kimaradt.”. Sételmezte, hogy hiányzik a hivatalos nyelvhasználat, a cigány nyelvű oktatás az óvodákban, iskolákban, nincs cigány nyelvű sajtó, a kulturális értékeiket nem ismeri el a társadalom. Emellett a cigányság semmiféle védelmet nem kap a diszkriminációval és a hatóság túlkapásaival szemben.

László Mária két mellékletet csatolt. Az első 1955. novemberében híres cigányzenészek nevében íródott, amelyben arra kérték, hogy a cigányságot is vonják be a szocializmus építésébe és tegyék lehetővé az írni – olvasni való tanulást. „1957-ben a Művelődési Minisztérium és a Minisztertanács Titkársága között politikai egyeztetés folyt a Cigányszövetség létrehozásáról. Felmerült egy olyan lehetőség, hogy az érintett szaktárcák képviselőiből és a cigányság problémáit jól ismerő „cigány származású dolgozókból” hozzanak létre társadalmi bizottságot – ami erősen hasonlít a Munkaügyi Minisztérium már említett javaslatára. A bizottság feladata a cigányság helyzetének felmérése és javaslat készítése lett volna a cigányprobléma megoldására”. 1957 nyarán létrehozták a Művelődésügyi Minisztériumban a Nemzetiségi Osztályt. Feladata, hogy kimunkálja a cigánysággal kapcsolatos pártpolitikát. 1957 október 26 – án, a

Művelődési Minisztérium osztálya alá rendelve megalakult a Magyarországi Cigányság Kulturális Szövetsége.

A CIGÁNYSZÖVETSÉG MŰKÖDÉSE

Az alapszabályba három fő tevékenységi kört foglaltak a magyarországi cigányok megsegítésére: gazdasági, politikai és kulturális életszínvonaluknak a javítása nemi és foglalkozási szűrés nélkül. Az országban élő minden cigány származású embert be kívántak vonni a szocializmus felépítésébe. Ebből adódóan terjesztették a kultúrájukat és szövetkezetek szervezését indították el. Azonban az életmódjuk távol állt a Szövetség szervezetétől így a gyakorlati megvalósulás az alkalmazkodás függvénye volt. Az állami országos szervekkel együttműködve egy közös tervet dolgozott ki a munkába bevonásuk, iskoláztatásuk, kultúrájuk emelésére, egészségügyi és szociális helyzeteinek javítására, illetve a letelepedésük és életkörülményeik megfelelő szintű elérésre. Az alapszabályzatban felmerült több hiányosság is például, hogy milyen közös szálon kapcsolódna egymáshoz az állami irányítás, a párt politikájának a megvalósulása és a cigány önszerveződés. A függetlenített főtitkár mellett három ügyintéző dolgozott, illetve néhány önkéntes társadalmi munkás vett ebben részt. László Mária és munkatársai azon voltak, hogy maguk köré szervezzék az ország minden részéről azokat, akik tevékenyen részt kívántak venni a cigányság érdekeinek képviseletében. Ezzel a céljuk egy hálózat létrehozása volt. Sajnálatos módon nem állt rendelkezésükre pénzületi keret így sok jelentkezőt nem sikerült becsatornázni a munkába.

Megyei dolgozók dolgoztak a szövetségnek. Ennek ellenére valódi jogokkal nem bírtak, mint ahogy a Cigányszövetség sem.

KÍSÉRLET A CIGÁNY KULTÚRA ÉS NYELV MEGŐRZÉSÉRE, ÁPOLÁSÁRA

Nagy hangsúlyt fektetett a cigányzenészek ügyére ugyanis több levélben számoltak be a lecsökkenő elhelyezkedési lehetőségeikről. A vendéglátóiparba elterjedté vált a tánczene így a cigányzene háttérbe szorult. Ennek kapcsán László Mária a munkaközvetítést is elindította, illetve tervben volt egy cigány népi együttes megalakítása is. Az 1957-es munkatervbe foglalták, hogy harcolnak az előítéletek megszüntetéséért és céljuk megteremteni az eredeti cigány irodalmat, zenét és prózát. Az eredeti nyelvük szótárát elkészíteni és a tudományos intézményekben közzé tenni. A cigány tehetségeket megismertetni és a zenéket eljuttatni mindenki számára egy valós képet nyújtva ezzel a cigány kultúráról. Ennek fejlesztése és felvonultatása az előítéletek megszüntetésére is megfelelőnek látszott. A vidéken élők számára versenyeket kívántak rendezni, hogy rájöjjenek a közös pontokra, hiszen a cigányság élete a kisparasztnak életével közösen zajlik, illetve abban bíztak, hogy a kollektív munka során enyhül a fajgyűlölet és az előítélet. Ahol ezek nem tudtak megvalósulni ott az ő feladatuk volt terjeszteni a kultúrát. Ekkoriban a Népszabadságban tudósítást adtak ki a Cigányszövetség megalakulásáról. Ebben megtalálható volt a Cigányszövetség vezetőjének gondolatai arra vonatkozóan, hogy milyen módszereket javasolt a cigányok társadalmi helyzetének javítására, amelyek a

romák szükségleteiből és hagyományaik vizsgálatából tevődött össze. A cikk jelenléte a hivatalos országos napilapban arra ad tanúbizonyságot, hogy ekkor még elfogadott volt László Mária cigány-politikája.

ÉRDEKVÉDELEM

„1955-ben, mikor bevezették a kóbor cigányok számára a fekete színű személyigazolványt – amit a tervekkel ellentétben nem csak a csekély számú vándorok, hanem a cigányok többsége kapott – tiltakozó levelet intézett a Belügyminisztériumhoz a megkülönböztetés miatt. Határozottan lépett fel egy olyan jelentés esetben is, amikor Lengyel határában tizennégy cigány holttestét – kiket a csendőrök végeztek ki – exhumáltak. A cigány hozzátartozóknak, árváknak, özvegyeknek jogi segítséget ígért a Szövetségen keresztül, s erről levélben tájékoztatta az országos rendőrfelügyelőt is. Segítségére sietett az 1958 tavaszán megkezdett internálások során tisztogatás céljából elhurcolt cigányoknak és hozzátartozóiknak is. A Szövetség egyre inkább panaszokkal, jogsegéllyel, munkaközvetítéssel, kérelmek írásával foglalkozott”.

Kártérítési pereket is folytatott és hivatalos levelet küldött a Nácizmus Magyarországi Üldözöttéinek Országos Érdekvédelmi Szervezete címére. Ezenkívül többször keresték a szövetséget, hogy nem veszik fel őket dolgozni és elutasítják őket. A munkaügyi kérelmeken kívül még többen fordultak a szövetséghez a rendőrség és az igazságügyi

szervek eljárása elleni panasszal, abban a reményben, hogy talán orvosolják sérelmeiket. Sok panasz érkezett a hatóság túlkapásaira.

FORDULAT A CIGÁNYSZÖVETSÉGBEN

1958 nyarán több jel is arra engedett következtetést, hogy László Mária felettesei nem elégedettek munkájával. A cigányügy megoldását máshogy látták, mint ő. Nem biztos, hogy a főtitkár asszony a cigányság nemzetiségi jogainak elfogadásáért tevékenykedett volna. Az erre irányuló dokumentum nem közismert. Ekkoriban a cigány nemzeti hovatartozásról a Pogány – Bán tanulmány elmondását preferálta a pártvezetés. László Mária konfliktusai az érdekvédelmi tevékenységéből adódhatott. Az 1958 tavaszán zajló internálási akció során nagy számban cigányokat is letartóztattak – derült ki a levelezéséből. Több bejelentés is érkezett, hogy cigányokat internáltak Tökölre. Egy májusi levelezésében azt taglalja, hogy a Tökölön tartottak negyede roma származású. Júniusban-levélben kereste fel a Legfőbb Ügyészséget és leírta a több hónapnyi tisztogató akciókat, amelyek során ártatlan emberek is el lettek szállítva. Kérésbe foglalta a belügyminiszternek, hogy vizsgálják újra az egyes esetek jogszerűségét. Azt is problémaként hozta, hogy milyen bánásmódot alkalmaznak az őrizetben lévőekkel. A Belügyminisztériumnak címzett levelében az ártatlan emberek sürgős újra vizsgálását kérte. Kiderült, hogy az érintett személyek családjainak tudomása sem volt róla, hogy hova lettek elszállítva szeretteikre és miért vitték el őket. Akik birtokában voltak az okoknak a részegeskedést, szénalopást, ló kereskedést, koldulást, közveszélyes

munkakerülést és erkölcstelen életmódot tudták megemlíteni. Ezekből arra következtethetünk, hogy megfélemlítő akciók sorozatát folytatták le. László Mária azzal, hogy lépéseket tett az elítéltek ügyeinek kivizsgálására sok ellenséget szerzett a belügyi körökben. Meglehet, hogy ekkor került szóba, hogy vezetőváltásra lenne szükség a Cigányszövetségben. Ez azonban nem volt könnyű, mert még meg kellett találni a megfelelő utódot, aki cigány származású volt. Felmerült egy fiatal ügyintéző, aki jogi pályára készült, de a politikai személyek jobban támogatták a katonai állományban lévő Ferkovics Sándort, aki 1958 tavaszán kapcsolódott be a szövetség életébe a társadalmi munka keretein belül. Végül László Mária önként távozott a szövetségből, miután egy lejárató kampányt szerveztek ellene. Olyan adatokat állítottak fel ellene, hogy a negyvenes években egy fasiszta szervezet tagja volt. Korábbi munkatársaitól elzárták és olyan légkörben már nem tudott tovább maradni így távozott. Gere György visszaemlékezéséből kiderül, hogy milyen céllal kértek tőle kézzel írt jelentéseket. Csak évekkel később derült ki, hogy László Máriának ezt úgy mutogatták, hogy ő több ízben feljelentést tett ellene – tudta ezt meg Pécsi Ilonától egy vártalan találkozás során. Ebből is világosan látszik, hogy László Máriát 1958 végén méltatlanul hurcolták meg. Ennek oka, hogy a Cigányszövetség átszerveződését tervezték, amit az ő jelenlétében nem tudtak volna megvalósítani. 1958.10.07. – én az MSZMP Politikai Bizottsága határozatot fogadott el, amely kimondja a nemzetiségek között végzendő politikai, oktatási és kulturális munkát. Az ennek kapcsán tartandó ülésre meghívást kaptak a délszláv, német, szlovák és román nemzetiségi szövetségek vezetői. A Cigányszövetség nem volt a meghívottak közt, de még csak a határozatban sem tértek ki sem szervezetre, sem a cigányságra.

NÓGRÁD MEGYE MUNKATERVE

A cigány kérdés megjavítása érdekében a hazafias népfronttal közösen megvitatják, hogy a megye területén mit fognak csinálni, elsősorban a munkába helyezésükkel kapcsolatban, valamint foglalkoznak a higiéniai területek felvilágosításával. Tovább viszik a cigány lakta területeken a cigány ankétot a körzeti orvosok bevonásával Rétság, Megyerben, és Salgótarjánban.

A MUNKAÜGYI OSZTÁLY KAPCSOLÓDÓ JELENTÉSI

PÁSZTÓI JÁRÁS, 1957. AUGUSZTUS 9.

A Pásztói járás összlakossága: 45.600 fő ebből cigány 2900 fő. A cigányság létszámalakulása növekedő, mert még 1955. évben a statisztikai hivatal csak: 2250 főt tartott nyilván.

TÁRSADALMI HELYZETÜK:

Cigányoknak vallják magukat és cigányul beszélnek, 60% beszél cigányul, 30% érti a cigány szót, 10% hiányosan érti a cigány beszédet.

A többségi társadalom tagjai nem fogadják be a cigány származású embereket, mivel, hogy ők piszkosak, nem egyenrangúak, illetve dologtalan.

Hátrányos megkülönböztetés nem fordul elő, mert ugyan úgy kiszolgálják őket is, mint a nem cigányokat, azonban az egyöntetű

vélemény a jelentésekből megállapítható, hogy a javakból kivesszik a részüket azonban a terhet azt áthárítják a magyarokra.

A fenti 2900 fő cigány közül 7 tanácsstag, 4 párttag, szakszervezetitag azonban több van mivel az építkezéseknél sokan dolgoznak és ezeknek 30% -a szakszervezetitag amire nagyon büszkék. A jelentésekből kitűnik, hogy semmiféle tömegszervezetben nem vesznek részt.

A jelentésekből és a járási tanács igazgatási osztály által kapott értesülések szerint, a szabálysértéseknek a 70% -a cigány, viszont nem nagyobb lopások ezek, hanem mezeilopások. Verekedésért vannak leginkább elzárva hosszabb időre.

GAZDASÁGI HELYZETÜK:

A jelentésből az derül ki, hogy a cigányok a pénzt könnyen, elverik és munkaidőben összeülnek kártyázni.

A cigányság kis része állandó munkán van szénbányába különösen Buják és Ecseg községekből, továbbá építkezéseken dolgoznak, Erdőtarcsa, Kálló, Buják, Mátraszőlős és Jobbágyi községekből, ez kb. 30%. A többség kosárfonással foglalkozik, cséplőgépeknél leginkább a kállói, héhalmi cigányok mennek szívesen. Említést tesz arról is, hogy vannak olyanok, akik naplopók és a feleség jár el házalni, kéregetni.

A járások területén négy cigányzenekar van, akik rendszeresen csak a muzsikálásból élnek meg. Ők a földműves szövetkezetekhez vannak szerződötve. Vannak többen is zenészek, de csak néhányan alkalomadtán zenélnek egyébkor vályogvetéssel, kosárfonással vagy napszámmal foglalkoznak.

A cigányok közül vannak vájárok, kőművesek, pld: Mátraszőlősen van egy, akinek 4 polgári iskolája van, azonban csak napszámos munkát végez. Kőművesek többen vannak, Bujákon két kisiparos is van. Említik, hogy van, akinek adtak 1 – 2 hold földet, de nem végzik olyan jól a földművelést, kertészkedést, mint a nem cigányok. Szerintük számukra ez csak mellékfoglalkozás, helyette szívesebben választják gyógynövény, gomba vagy borsószedést.

Alapvetően erről a járásról az mondható el, hogy ez lényegesebben gyengébben iparosított, ezért azok a cigányok, akik népzeneészek ők vannak magasabb fokon. (jobb ruházat, tisztábbak), ám hangsúlyozza, hogy a cigány szokás azért bennük van.

EGÉSZSÉGÜGYI, KULTURÁLIS ÉS LAKÁSHELYZETÜK:

A jelentésekből összegezve rossznak mondható, nem is lehet összeegyeztetni a nem cigányokéval, az alábbiakat említik meg: piszkosak, táplálkozásuk nem kielégítő, gyermekeik véznák, fejletlenek, sok a csecsemőhalálozás, sok közöttük a tüdőbeteg.

A járási tanács tisztiorvosa gyakran végeztet az egészségőrrel különböző fertőtlenítést, szőrtelenítést, porozást közöttük. A községi tanácsok is állandó egészségügyi ellenőrzéseket végeznek a cigány táborokban és felvilágosító munkát.

A jelentésekből összesítve az idős cigányok 80 – 90 % -a analfabéta a fiataloknál már ez másképpen alakul. Azonban nagyon kevés, aki az általános iskola 8. osztályát elvégzi, legnagyobb részük a 2 – 3 osztályból marad ki. Azok, akik rendszeresebben járnak is nem

tudnak versenyt tanulni a nem cigány tanulókkal, lemorzsolódnak a hideg és öltözethiánya miatt.

A cigány fiatalok alapismeretek hiánya miatt nem jutnak felsőbb iskolába, sőt még az ipartanulónak szükséges mértéket sem érik el vannak, akik jelentkeznek tanulónak pld: Jobbágyiból is jelentkezett egy cigány fiú vājār tanulónak, azonban csak 2 osztályt végzett.

A járás területén külön cigány iskolának a felállításának a kérdése nem merült fel és ez idáig nincs, csak együttesen egy iskolába járnak a nem cigány diákokkal. A járási tanulmányi felügyelő javaslata, hogy ha lehetséges legalább Kálló községben egy alsó fokozatott volna jó beállítani, mivel a cigányság 1 – 2 osztályú tanulóinak a száma kb. 90 fő előadja, hogy ebben a községben a cigány tanulók egyfőre eső igazolatlan mulasztása 179 nap egy tanévben.

A cigányság lakásviszonya rossz pld: Pásztó községben 350 cigány él és csak 40 lakás van, de ezek is alacsonyak és egészségtelenek. Az ott élők száma pedig magas, egy ilyen kis putriba 15 – 20 m², fekszenek. A lakásépítési akció nem zárna ki és a községi Tanács VB. nem tenne különbséget cigány vagy nem cigány építése között, azonban ehhez szükséges, hogy rendes munkahelye legyen, mert az OTP csak abban az esetben folyósítja az építési kölcsönt.

Tanács a központi szervektől azt várna, hogy a cigányság munkára való kötelezettségét nagyobb felelősséggel látná el, illetve rendelettel kötelezné őket a munkavállalásra. Erre vonatkozóan 1954 – 1955 – 1956 – évben a belügyszervek / rendőrség/ rendszabályokat hozott, mert attól a cigánytól, aki nem tudta igazolni, hogy dolgozik bevonta

a személyigazolványát. „erről személyesen is meggyőződtem, hogy nagyon bántotta, hogy elvették tőle a személyigazolványát és tömegesen jöttek, hogy közvetítsem ki őket, mert 8 napon belül jelentkezni kell a rendőrségen, hogy dolgoznak és akkor megkapják az igazolványaikat.”

Javaslatot fogalmaztak meg, hogy a cigányoktól a lótarast, illetve a vásározást teljesen szüntessék meg, mert ez által igen nagy kárt okoznak a parasztságnak, mert minden kehes lovat eladnak.

SZÉCSÉNYI JÁRÁS 1957. AUGUSZTUS 9.

A cigányság száma és aránya az össznépeesség belül:

A cigányság létszáma a széchenyi járás területén a jelentések figyelembevétele mellett 2929 fő, tehát a járás összlakosságának mintegy 15 %-át teszi ki.

A járási viszonylatban a cigányság létszáma állandósultnak mondható, ugyanis még egyes helyeken pl. Szécsény községben létszámuk csökken, addig Nógrádszakál községben emelkedő tendenciát mutat.

TÁRSADALMI HELYZETÜK:

A cigány lakosság mintegy 60 %-a beszéli a cigány nyelvet, bár tudatában vannak, hogy cigányok, de ezen belül magyarnak vallják magukat.

A lakosság a cigányságot főleg a földműveléssel foglalkozó községekben, nem tartja egyenrangúnak magával. Az a körülmény azonban az ipari és gyári munkával foglalkozó lakosság területén mindinkább kiegyenlítődés felé halad.

Hátrányos, vagy bántó megnyilatkozás azonban a megkülönböztetésnek nincs, kivételt képeznek a cigányság azon egyedei, amelyek munkakerülők vagy bűnözők.

A politikai életben csak kis arányban kapcsolódnak bele (kivéve az általános állampolgári jogokat). A cigány fiatalok közül azonban már voltak a tömegszervezetekben is. Széchenyi viszonylatban van boltkezelő, közalkalmazott, járási tanácsstag, Nógrádszakál községben vasúti alkalmazott.

A cigányok arányszáma bűnözés tekintetében, csak azokban a községben magasak, ahol 3-400 cigány él egy csoportban pl. Nógrádmegyer. Járási viszonylatban, azonban ez különös emelkedéshez nem mutat, bár a kisebb falopások, erdei szabálysértés, különösen a téli hónapokban igen magas arányszámban szerepelnek.

GAZDASÁGI HELYZETÜK:

A gazdasági helyzetük Nógrádmegyer, Nógrádszakál községet kivéve gyengébb, mint a járás többi lakosságáé.

A járás cigányságának mintegy 70 %-a aktív kenyérkereső pályát folytat és főleg az ipari termelés terén vannak szép arányszámban. Nógrádmegyerben szegkovács szövetkezet működik, a férfi lakosság majdnem teljes számban tud dolgozni pl. a közeli bányatelepekre járnak dolgozni.

Speciálisan cigány szakma a járás területén a szegkovács szakma, egy ilyen szövetkezet megalakítása Nógrádszakál községben is folyamatban van. Cigányokból alakítandó állami gazdaság vagy tsz-ek kérdése konkrét formában még nem merült fel. Erre vonatkozólag érdemleges módon jelentés nem tettek.

A cigányság életmódjában műveltség és egészségügyi viszonylatban kétséget kizáróan van különbség az iparosított és nem iparosított területeken. Ugyanis a rendszeres napi munkával foglalkoztatott cigányság gondolkozása emelkedettebb, a társadalmi formákat, követelményeket inkább magukévá teszik, és ennek megvan a kihatása mind a műveltségi mind az egészségügyi területeken is.

EGÉSZSÉGÜGYI, KULTURÁLIS ÉS LAKÁSHELYZETÜK:

A cigányság egészségügyi állapota kedvezőtlenebb, mint a járás többi lakosságáé. Ez a cigányságot tapasztalható rendszertelen életmóddal is magyarázható. Ugyanis kereseti viszonyaik, ahol megengedik a pénzt rendszertelenül használják fel.

A TBC mutatkozik náluk magasabb arányszámban.

A járási egészségügyi szolgálat helyszíni ellenőrzésekkel, szakvizsgálásokkal, szakkezelésekkel történik, hogy a betegségek arányszámát részint gyógykezeléssel másrészt egészségügyi felvilágosítással, rávezetéssel csökkentse.

Az analfabetizmus sajnos a cigányságnál még magas. Összlétszámuk mintegy 60 %-át teszi ki. Az öregek nagyrésze nem tud írni-olvasni, míg a fiatalság a velük való gondosabb és alapos foglalkozás után már nagyrészt ír és olvas. Kétségtelen, hogy az iskolai lemorzsolódások nagy százalékát a cigány ifjúság képviseli. Ezen a téren eredmény csak átfogó erőjű együttműködéssel tud elérni a helyi közigazgatás és szükség szerint bekapcsolt rendőri szervek.

A cigány fiatalok közül közép és felsőiskolába kevesen jutnak el, a járási viszonylatban négy-öt ilyen eset van. Ipari tanulók akár többen állnak be.

Külön cigány általános iskolák felállítása nincs tervezve, ez a községi viszonylatokban nem is volna megoldható, mert nem olyan magas a cigány tanulók létszáma, hogy külön iskolát kelljen felállítani. Vándorcigányok a széchenyi járás területén nincsenek, az itt található néha-néha előkerülő ilyen karavánok más járás területéről vagy esetleg megyéből jönnek. Vándorcigányságról járási viszonyban nem tudnak.

A lakás viszonyaik gyengék, nagy része egy szobából áll, gyakran hat-nyolc tagú család is együtt él egyszerre felnőttek és gyerekek is.

A cigánylakás építési akció a járás területén még nem volt, azonban sok cigánynak, akik rendszeresen dolgoznak, valamely vállalatnál vagy szövetkezetnél ugyanúgy, mint a lakosság más dolgozó tagjai, építési segédként részesülhetnek ilyen építési segínyt, mintegy 16-ot már kiadott a járás építési csoportja, illetve az OTP-nél is mintegy 8-10 még folyamatban van.

A TANÁCS MIT TETT ÉS MIT KÍVÁN TENNI A CIGÁNYSÁG HELYZETÉNEK JAVÍTÁSÁRA?

A cigányság helyzetének javítása érdekében elgondolásaik szervesen kapcsolódnak az általános munkaprogramba. Ezen belül legfontosabb részint ráneveléssel részint erélyes intézkedéssel a cigányság munkához szoktatása, munkára nevelése. Ezt követi az

egészségügyi, védelmi intézkedések fokozása, a cigányság felé. A munkába állítás következménye a rendszeres életformák megvalósítása, a gazdasági helyzetük javulása. A cigányságot az eddigi lakóhelyén kívánják összefogni, nevelni, a társadalom hasznos egyenrangú aktív tagjává tenni.

SALGÓTARJÁN 1957. AUGUSZTUS 13.

A salgótarjáni járás összlakosságának száma 55 800 fő, ebből a cigány lakosok száma 3125. A létszámalakulásuk kivétel nélkül minden községben növekvő irányú. Létszámukat emeli az, hogy minden családban a gyerekek száma 5-10-ig alakul.

TÁRSADALMI HELYZETÜK:

A járás területén elenyésző azoknak a száma, akik nem vallják cigánynak magukat. Kicsiny Árpád szerint ez azoknál fordul elő, akik valamilyen funkciót töltenek be. Cigányul beszélnek kb. 70 %-ban még, azonban már egyre több az olyan község, ahol többen használják a magyar nyelvet leginkább a fiatalok, olyan helyeken, ahol együtt dolgoznak a nem cigányokkal. Itt mindennél jobban kényszerítve vannak arra, hogy a magyar nyelvet használják. Így például, ahol nagyobb részben az iparban dolgoznak (gyár, bánya, építkezés) nagyrészen magyarnak tartják magukat. Itt szorosabb kapcsolatban vannak a lakossággal és így jobban átveszik azok életmódját, szokásait. A legtöbb helyen nem fogadja be őket a lakosság, mert azt tartják róluk, hogy rendetlen, piszkos és rendszertelen életet élnek. Ez csak azokra vonatkozik, akik munkakerülők és szeretnek házalni és

kéregetni. Van egy másfajta részük, az már némi ellenállást váltott ki a lakosságtól, mert dolgoznak és megállják helyüket a munkában. Vannak már községek, ahol egyenrangúnak tekinti őket a nem cigányokkal, mivel életmódjuk, már munkában, szokásaiban, öltözködésben megnyerik a lakosság tetszését. Ezeket a lakosság befogadja, elbeszélgetnék velük, de baráti összeköttetésben nem állnak és vegyes házasság nem jön létre. Van azonban egy kivételes eset, mint Karancskesziben, ahol már nem egy vegyes házasságot kötöttek. A nagy általánosságban a lakosság nem tartja magát egyenrangúnak a cigány lakossággal. Annak ellenére, hogy a lakosság megkülönbözteti magát az egyenrangúság kérdésében, gazdasági és közigazgatási hátrányos megkülönböztetésben nem részesülnek. Így például orvosi kezelésben, házhelyjuttatásban és egyéb juttatásokban szép számmal voltak több községben. A házhelyekkel kapcsolatban a lakosság erélyesen tiltakozik szóban, amikor egyes cigányok a község centrumában kapnak házhelyet. A járásban lévő cigányság csak kis mértékben, veszi ki a részét a politikai életből. Tanácstag, ha előfordul közülük, mint Mátraverebélyben, ahol két tanácstag is van közülük beválasztva a községi tanácsba. A politikában kb. 90-95 %-ra nem lehet alapozni, mert egybeesik a rendszer ellen, ha nemzetiségüket nyilvánítják, máskor meg ha olyannal állnak szembe túlzással hízelegnek. A fiatalokat az utóbbi időkben igyekeznek bevonni az oktatáson keresztül az úttörő és ifjúsági szervezetekbe. Itt, ha megtartják tagságukat, pozíciót nem viselnek, de a tapasztalat az, hogy hamar lemorzsolódnak. A cigányok aránya a bűnözésben az utóbbi években átlag kb. 30 %-ot teszik ki a járásban. Néhány faluban mint, Kazár, Sóshartyán, Hódújfalú és Zabar, ahol a lopások 80-90 %-át a cigányok követték el.

GAZDASÁGI HELYZETÜK ÉS FOGLALKOZTATOTTSÁGUK:

A járás területén lévő cigányság gazdasági helyzete a lakosság többi részéhez viszonyítva eltérő. „Bár a járásban igen sokan vannak közülük, akik dolgoznak és megfelelő jövedelmük van, de a pazarló életmódjuk növekedésében, sokszor nem hasznosítják úgy, mint kellene a családjuk javára.” A mezőgazdasági munkát nagyon kevesen kedvelik, inkább az iparban mennek dolgozni. Elsősorban a bányában dolgoznak, azonban ahol ipari központ nincs a közelben, napszámos, valamint alkalmi munkát végeznek. Ezen kívül foglalkoznak még több közösségben pásztorkodással is, akiket a község bizonyos időre szerződtet. A felsorolt munkahelyeken a jövedelmük esetében sem különbözik a nem cigány lakosoktól. Még jobban lerontja a cigányok gazdasági helyzetét az, hogy keresetüket nem becsülik meg, azonnal elköltik. Emellett a feleségeik is túlnyomórésztben pazarló. Kevés százalékot tesz ki közülük az, aki józan életet folytat a cigányoknál a járásban.

Egyes falvakban nincsenek olyan nagy számban, hogy belőlük a szükséges munkaerőt biztosítani tudják. A községek vezetőségének az az álláspontja ezzel kapcsolatban, hogy nincs is rá szükség csupán javasolják, hogy a nem cigány dolgozók közé több cigány dolgozót alkalmazzanak a mezőgazdaságban. Ebben a járásban túlnyomó részben az iparban vannak foglalkoztatva, így többen megállják a helyüket a munkában és ezen túl, jó munkások is lettek közülük pl. bányákban igen sokan bírják, az üzemekben pedig nem egy dolgozó kiténtetést is kapott. „Értelmiségi foglalkozásban cigányok csak elenyésző számban vannak. Közülük tudomásom szerint még a

nógrádi Népújtság szerkesztőségében is volt cigány származású dolgozó.” Az, hogy a cigányok földtulajdonnal rendelkeznek, az igen ritkán fordul elő, mert általában nem igyekeznek földtulajdont szerezni. Lényeges különbség a cigányság életmódjában azokon a helyeken, ahol ipari üzem nincs a közelben és nincsenek foglalkoztatva. Több helyen, ahol a cigányság 60 -70 százaléka az iparban dolgozik, amelyik részük meg tudja becsülni a keresetét, azoknak lényeges különbség van az életmódjában.

Említést tesznek még az oláh cigányokról, hogy nagyon eltérő az életmódjuk, mivel sokszor még kunyhót se építenek maguknak, csak sátrakat, illetve vándorolnak.

EGÉSZSÉGÜGYI KULTURÁLIS HELYZET:

A cigányság egészségi állapota a nem cigány lakossághoz hasonlítva, nem nagy különbséget mutat, mert az egészségügyi szervek még fokozottabb ellenőrzés alatt tartják őket mindenütt. Egyes helyeken, ahol a járványveszély fenyegetett, ott megfelelő intézkedéseket tettek azonnal. Így például sok helyen kényszerítették őket arra, hogy a lakóhelyük mellett illemhelységet is építsenek. A községi tanács az egészségügyi állapotok megóvása érdekében, fokozott ellenőrzés alatt tartja a cigányokat és megadja részükre azt a lehetőséget, hogy a fertőző és járványos betegségeket támogatásokkal megszüntessék. A cigányok körében az analfabetizmus általánosságban elég nagy. A járás területén kb. még 60 %-os az analfabetizmus. A fiatalok körében az utóbbi években már sokat javult a helyzet, mert kényszerítik őket minden faluban az oktatásra, csak sok esetben maga a szülő állítja meg ezt és nem törődik azzal, hogy gyermeke megy-e iskolába vagy nem.

Az állandó vándorlás nem teszi lehetővé a folyamatos iskolába járást. Az idősebb korosztálynál még sok helyen 90 sőt 100 %-os az analfabetizmus. A cigányok oktatásával kapcsolatban az a kérdés merült fel, hogy külön cigány iskolákat létesítsenek. „Erről az a megállapításom, hogy a legtöbb helyen ezt megvalósítani is akarnám és az iskola szervek hiányában még nem lehet. De olyan ajánlat már érkezett, hogy ez az intézkedés helyes lenne, mert a cigányok nem tudnak lépést tartani a többi nem cigánygyermekkel az iskolában.” Ez ott mutatkozott meg, hogy gyenge érdemjegyeket szereznek az iskolában, ennél fogva a bukások száma igen nagy, a legtöbben csak három-négy esetleg nyolc osztályt járnak ki. A járást területén már előfordult egy-két helyen, hogy ipari tanulónak mentek, de közép és felső iskolába még nem sikerült eljutniuk. Az oktatással kapcsolatban legnagyobb nehézség a vándorcigányoknál merül fel, mert itt a fiatalok iskoláztatási aránya a legkevesebb. A lakhelyükre vonatkozóan, arról van írva, hogy általában az állandó letelepült cigányok, akik dolgoznak és keresettel rendelkeznek, azok az igényeknek megfelelő lakást építenek. A tanácsok azt kívánják a központi szervektől, hogy fokozatosabb ellenőrzés alatt tartsák az olyan helyeket, ahol az említett bűnözéseken kívül, egyéb rendzavarások is előfordulnak. Erélyesebb intézkedéseket várnak arra vonatkozóan, hogy a munkahelyen cigányokat állandó munkára szorítsák rá, és egy olyan irányú intézkedésre gondolnak, amely a kóbor hajlamuk ellenére is helyhez kötné, és állandó munkára bírná őket.

BALASSAGYARMAT, 1957. AUGUSZTUS 13.

A város összlakosságának (12.000) mintegy 1,2 %-a cigány. Ebből 9% letelepedett, a további 1% kóborcigány, akik csak bizonyos időközönként tartózkodnak a város területén. Anyanyelvüket kb. 90 %-ban beszélik, a többi - főleg az állandó munkából élők általában magyarul beszél. A lakossággal való kapcsolatuk feszült, mert gyakori lopásokkal, szabálysértésekkel veszélyeztetik a nem cigány lakosság anyagi helyzetét, valamint néha testi épségét is. Éppen ezért csak azok a cigányok vehetők egyenrangúnak a nem cigány lakossággal, akik megélhetésüket nem lopással, kupeckedéssel, hanem állandó munkával biztosítják. Ezeknek a száma, azonban kevés. Gazdasági helyzetük, mindezekből kiindulva a lehető legalacsonyabb, bár egyes esetekben nagyobb pénzüsszegekkel rendelkeznek pl. ló eladás, ezt a pénzt azonban mulatozásra, ivásra fordítják. Foglalkoztatásuk főleg az építőiparban, mezőgazdaságban lehetséges vagy zenekarokban. A munkával kapcsolatban a lakosság véleménye és a gazdasági vezetők is ezen az állásponton vannak, hogy szükséges lenne egy üzem vagy gazdaság létrehozása, melyben csak cigányok dolgoznának kellő felügyelet, irányítás mellett. Gondolnak itt fűrőkészítésre, vasúti talpfaszögek elkészítésére. Mezőgazdasági vonatkozásban halastavak munkáira stb. Így elkülönítve, részükre külön kidolgozott munkatörvénnyel lehetne őket a társadalom hasznos tagjaivá nevelni. Egészségügyi helyzetük is kifogásolható, bár részükre fertőtlenítések, hajvágások, ellátások vannak eszközölve.

A problémák megoldására négy pontban szedték össze:

1. az elkülönítésük, munkára fogásuk
2. a vadházasságok felkutatása és megszüntetése

3. az igen laza erkölcsűek eltávolítása
4. az elkülönítéssel a lakásprobléma megoldása

„A II. Rákóczi Ferenc iskola igazgatója az alábbi felvilágosítást adja: Az iskola 582 tanulója közül 18 tanuló zenészcigány, 5 tanuló kóborcigány származású. Az iskola mulasztási átlaga 7,65 nap egy nem cigány tanulóra, addig a 18 cigány tanulóra 30 nap, az 5 kóborcigány tanulóra 103 nap az átlag. A szülők nem törődnek a gyermekükkel, a kapott ruházatot eladják vagy gondatlanság következtében rövid idő alatt elrongyolódik. Pótlásokról nem gondoskodnak. Laza az erkölcsük, és ez nagy hatással van a nem cigány tanulóifjúságra. Feltétlenül szükség volna az elkülönítésre, illetve külön iskolák felállítására, ahol a fiatalok részükre legmegfelelőbb témakörökkel foglalkozhatnának. Ezeknek a feltételeknek a biztosítása nélkül, a cigányság továbbra is olyan szerepet tölt be, amely káros szocialista társadalmunkra.”.

MUNKAJELENTÉS

1957. október 15 – i dátummal létezik szövetség, azonban munkát kb. november első hetében lehetett megkezdeni. Helyiség, illetve szobanehezések miatt sok eredménytelen tárgyalást folytatott.

Felvette a kapcsolatot az:

Egészségügyi Minisztériummal

Munkaügyi

Belügy

Oktatás

Honvédelem

Fölművelés

Kohó és Gép ipari.

Tárgyalásokon túl vannak, a munka menetrendjét állították össze és folyt a munka az egyes tárcák területén is. SZOT – al felvették a kapcsolatot negyedévenként munkamegoszlási jelentést küld és minden területen a cigányok felé felvilágosító nevelő munkát folytat. Okisszal jó kapcsolataik vannak, aktív munka zajlik. Nőtanácsal jó az együttműködés. Előkészítettek egy összmegyei nőtitkári értekezletet, ahol a cigány kérdést ismerteti Mária. Szabolcs megyében a cigány aktíva felvilágosító munkát folytat, rendszeresen küldi a jelentést. Egyszer volt értekezleten. Szolnok megyében több aktíva működik, rendszeresen küldik a jelentést. A Szolnok megyei VB- vel jó a kapcsolat. Kétszer tartott értekezletet, februárban megyei értekezletet készítettek elő. Aktívái iskolákban és cigányok között más községekben is adnak elő, az előadásokon a hivatalos szervek is részt vesznek.

„Jászapátin munkájuk eredményeként kutat, WC, rádiót kap a cigány telep. Már kaptak javításhoz szükséges épületanyagot. Még házhelyet is kapnak. (kb. 12 -öt) Jászberényben szintén épületanyagot kapnak.” Folyamatba van a IV. ker.– ben egy cigány szegkovács szövetkezet létesítése 18 fővel. A költségvetés készítésében és indításában bevonták a volt pomázi cigány – szegkovács volt elnökét. Hódmezővásárhelyi cigány szegkovács KTSZ. problémáit és helyiség kérését rendezték, illetve tárgyalásokat folytattak.

Működik egy analfabéta iskolájuk Kiskőrösön. A. B. C. – és könyveket küldtek. Ismeretterjesztő filmet is akarnak leküldeni. Szervezés alatt áll még két analfabéta tanfolyam: Hódmezővásárhelyen és Szentesen. A Művészeti dolgozók szakszervezetével az együttműködés jó. Több városban felajánlották a cigány prímások zenekarukkal együtt a cigány gyermekek segélyezésére hangversenyeket. Van egy 50 tagú Rajkó művészcsoport (4 – 14 évesig) helyiség hiányuk van és ebben az ügyben folytatnak tárgyalásokat. Több sajtótájékoztatót adtak, egy esetben a rádióknak is. Bár munkatervükben nincs szociális segítség, de segítséget nyújtottak: Báder Lászlónak, aki egy ötgyermekes családapa, - munkába helyezték. Csorba Ferenc, aki ötgyermekes családapa visszahelyezték őt állásába.

Hortobágyi Hilda, aki egy tizenkétéves gyermek édesanyja gyámhatósági eljárásban jártak közre. Varga Jenőné hét gyermekes családanya, munkába helyezték. Sztojka András házhely ügyében segédkeztek. Boros Árpádot Pilis község kultúrotthona kérésére oktatónak kihelyezték Oláh Lajost jogi tanácsadással látták el. Kaposvári favágó cigányok kérték László Mária leutazását jogi sérelmeik miatt. Miskolc vegyes cigányok kérték a szövetség munkatársait, hogy utazzanak le jogi sérelmeik miatt. Szabolcs vegyes cigányok kérték a főtitkárt, hogy utazzanak le jogi sérelmeik miatt.

I. NEGYED ÉV ELVÉGZETT MUNKÁI 1958. JANUÁR 15. – ÁPRILIS 15.

Ez első negyedévben kiszállásokat végeztek az alábbi településeken:

Szombathely, Hódmezővásárhely, Kiskundorozsma, Baks, Szolnok, Kecskemét, Pomáz, Baja, Dunavecse, Debrecen, Nyíregyháza, Pátroha, Mátészalka, Püspökladány, Szolnok, Kántorjánosi, Pilis, Jászárokszállás, Pécs, Kömlő, Soroksár, Eger, Tatabánya.

Összesen 31 kiszállási nap, 41 költség.

ÉRTEKEZÉSEK, GYÜLÉSEK MEGBESZÉLÉSEK:

Okisz, Nőtanács, Pártközpont, Egészségügyi Minisztérium, Belügyminisztérium, Megyék okt. való értekezlet, 4 tárca képviselője. való értekezlet, Vöröskereszt orsz. közp, Munkaügyi minisztérium, MSZMP. értekezlet, Illatos – úti nagygyűlés, Pest megyei VB, Szombathelyi VB., Bács – megyei népfront, Szolnok megyei VB, Szabolcs megyei VB, Kisz. kp., Szolnoki békegyűlés, Kecskeméti békegyűlés, Jászárokszállási békegyűlés, Zeneművészek taggyűlés, Vöröskereszt, tanfolyam. előadás, Szövetkezeti fegyelmi tárgy.

SZÖVETKEZETEK LÉTREHOZÁSA:

Budapesti KTSZ, Pilisvörösvár, Piliscsaba, Hódmezővásárhely helyiség szerzés.

CIGÁNY ANALFABÉTA OKT. OSZTÁLY NAPKÖZI:

Kiskőrös, Kántorjánosi, Kömlő, Szabadszállás, Porcsalma, Hörnyék

KULTURÁLIS MUNKA:

Cigány nyelvtan és szótár, Rajkó – együttes, Bács megyei együttes, Heves megyei együttes, Baranya megyében több együttes, Pest megye (Pilis)

MEGYÉK BEKAPCSOLÁSA:

Baranya, Bács, Hajdú, Heves, Komárom, Pest, Szabolcs, Szolnok, Tolna, Vas

BIZOTTSÁGOK KÖZREMŰKÖDÉSE:

Belügyminisztérium, Egészségügyi minisztérium, Munkaügyi minisztérium, Oktatásügyi, illetve művelődésügyi minisztérium

TÖMEGSZERVEZETEK KÖZREMŰKÖDÉSE:

Nótanács, KISZ, Vöröskereszt, Szot, Zenészsakszervezet

AKTÍVÁK KÖZREMŰKÖDÉSE:

Boros Árpád, Kovács Ádám, Pécsi Ilona, Ferkovics Sándor, Vác József, Vác Józsefné

A kiszállások alkalmával több megbeszélést és gyűlést tartottak. Ezeken a megbeszéléseken, ahol a község vezetői jelen voltak, az illető megye, vagy község cigány problémáját beszélték meg, melyben majdnem minden esetben a cigányok közül az is bevontak. Megnézték a településeiket is.

Minden értekezés, gyűlés és megbeszélés a feladatok elvégzésének nagy tömegét jelenti. Ezeken a megbeszéléseken felmerül az egész kérdés komplexum, melyet eredményesen csak akkor tudnak elvégezni, ha erre fizikai segítséget ad a felettes szervük. Minden gyűlés után a résztvevők segítségeket kérnek, de egy személyben Mária és az ő aktívája napi néhány órás segítségével ez szinte megoldhatatlannak látszik. Szövetség néhány hónapja működik, az eredmények emelkednek, de amint szélesítik a területüket, és kapják

a feladatokat, számolni kell egy visszaeséssel. „Ezt nem szeretnénk és most is, mint annyiszor ismét segítséget kell kérnem a felettes szervtől.”

A felsorolt szervezetek létrehozása hosszadalmas procedúra volt számukra, a hivatali adminisztráción túl, az előítélettel is megkellett küzdeniük. A szervezetekkel megvan a jó kapcsolatuk és segítik őket. Közel 500 cigány dolgozónak ad ez kenyeret.

A cigány analfabéta oktatás minden területét, nem közölt le csak néhányat, mert nem volt elegendő létszáma. Több iskolában, több munkahelyen indultak meg az ezzel kapcsolatos kezdeményezések és sokkal több helyen folyik az oktatás.

Az erre vonatkozó jelentést, ki fogják bővíteni, mert több javaslat és oktatási módszer érkezett Szövetséghez, amelyet eljuttattak az illetékesekhez. Pedagógusok szívvel – lélekkel tették magukévá ezt a problémát, és vannak helyek, ahol kimagasló eredményeket értek el, például Hörnyék, Szabadszállás, Kömlő, Nyírbátor, Kántorjánosi.

A Kulturális munka bár a legkönnyebbnek látszik, de mégis komoly nehézségeket jelent. A rajkó együttes, amely akaratlanul a Szövetség központi együttesévé alakult, helyiség hiányában alig tud a megfelelő próbákon részt venni. Az együttes patronálását a VIII. ker. KISZ: nem támogatta és miután szélnek nem akarták engedni őket, így kézbe fogták, és később, amikor a KISZ a feladatok elvégzésére ezzel alkalmas lesz, akkor ismét a VIII. ker. rendelkezésére adják. Helyiséget számukra nem adtak, bár több esetben megígérték, inkább tánciskolának adták ki a volt helyiséget. Több tárgyalást folytattak

ebben az ügyben, mert a VIII. ker. cigány lakosságát, amely a legtöbb a kerületek között, be szeretnék vonni a társadalmi munkába, ahol politikai és más egyéb felvilágosító munkát is végezhetek volna. Ezt a tervet végre hajtjuk, a kezdeményezés megtörtént, hogy egy alkalmas helyiséget teremtsenek.

Megyéenként több együttes alakult. „Mozgalmunk, illetve munkánk tudatosítása folyton egyre – másra alakulnak az együttesek.” Mindaddig, amíg a kultúr otthonok vezetői, a művelődési osztályok és pedagógusok foglalkoznak a cigány együttesekkel, nem gátolják, csak abban az esetben kell közbe lépniük, ha üzleti kezdeményezést látnak benne. Eddig egy esetben volt szükség, amikor a VIII. ker.-ben magánkezdeményezés indult. Itt a kulturális résznél jelentették be, hogy a Zenész – szakszervezettel szoros az együttműködés és kultúra helyes ápolása és ismertetése a jövőben közösen történik.

A bizottságok, illetve a szakminisztériumok közreműködése eredményes. Egyedül a Munkaügyi minisztérium még az, amelyik a munkanélküliség felszámolásához nem tud elég hathatós segítséget nyújtani és az előítéletekből fakadó, munkaadók részéről történő ellenállást megváltoztathatatatlannak tartja, amíg László Mária nézetei szerint, hogy ennél a nehéz társadalmi kérdésnek a megoldásánál, területén több erőfeszítést tehetne.

A bekapcsolt és feldolgozott megyék sok munkát adnak. Komoly fizikai nehézségeink vannak. A beérkező problémák, belügyi, iskolai, munkába állítás, szociális, művészi és egyéb más feladatokat jelentenek. Csak az adminisztrálása rengeteg időt jelent egy személyben, mert minden egyikkel valamilyen vezetői intézkedést kell adnia, vagy végrehajtania.

A tömegszervezetekkel való együttműködés jó. A Nőtanács több helyen cigány női aktívákat von be a munkába és vesz be a vezetőségbe. Kezdeményezi az előadásokat, és sok helyre kéri a személyes lemenetelét A főtitkár asszonynak, hogy az előadásokat már le kell mondani. A munkánál úgy látom erős felvilágosító vonalat kell vinnünk és ehhez minden esetben a személyes lemenetelét kéri, amely nem személyi kultusz, hanem a cigányság között a cigány mivolta, a hatóság részéről pedig a cigányok felé a példaadás, a sajátosságok ismerete és más sok szempont, amiért az eredmény érdekében kérnek. Számolva mindazokkal, hogy a köztudatban úgy a nép, mint a hatóságoknál a Cigányszövetség már létezik, egy idő múlva nem tudunk eleget tenni a feladatoknak.

A Nőtanács tagja vidéken támogatják munkáikat. Ugyanígy a Vöröskereszt. Egészségügyi vonalon, tanfolyamokon, egészségőr képzésnél figyelembe veszi a cigányok elhagyott körülményeit és szépen segíti teendőnket. Ígéretet kaptak arra, hogy ahol nagy szükség van szociális segítségre, iskola, napközi, ott továbbra is segít és jelen lesz. Az ismeretterjesztő és felvilágosító előadásokat megindítja. Kér anyagot ehhez, de, még nem tudott adni.

Az itt felsorolt és végrehajtott munkákon kívül felek fogadását is végeztek. Volt olyan nap, hogy egész nap ügyfeleket fogadtak, de akadtak csendesebb napok is. Az ország különböző részéből keresték fel őket. „Naponta kb. 10 az az átlag fő, akivel beszélünk. Ez azt jelenti, hogy a menetrendszerű munkán kívül, ez alatt a 3 hónap alatt közel 1000 ember ügyes – bajos dolgaival foglalkoztunk.” – L.M. Mária sérelmezte a következőket: „De lehet – e tovább vinni egy fővel. Papíron 3 létszámom van. Az adminisztrátorom, a

gépkocsivezető és én”. A tiszteletdíjasai néhány órával járulnak hozzá munkájához, viszont az elvi és súlyosabb gyakorlati részre neki kell ráállni. Sem az adminisztrátora, sem pedig ő a múlt évi szabadságukat nem vették ki. Munkaidejük fél 9-től este 20:00-ig, vagy későbbig tart és akkor a lakásán folytatja tovább. Ki is emeli: „De sajnos már érezzük, hogy a 24 óra csak 24 óra és nem több, mert a többet is szívesen tennénk.” Nehézségei, hogy még mindig egy szobában dolgozik, semmiféle segítséget nem kapnak. A főtitkár megjegyzi, hogy a Nemzetiségi osztály főelőadója is szűklátó körűen kíséri figyelemmel a munkájukat, illetve nem segítenek nekik. Fontosnak tartja az együttműködést és ennek hangot is ad: „Mi nagyon szeretnénk, ha nemzetiségi osztály összekötője megértené a munkánkat és segítené bennünket, mert akkor még nagyobb eredmények lehetnének. Reméljük, hogy ez így lesz.”

II. NEGYEDÉV MUNKATERVE

„Kérem a Nemzetiségi osztályt, hogy a II. negyedévi munkaprogramként az I negyedév munkáját folytassam, illetve a még hátralévő megyék bekapcsolása, munkaalkalmak teremtése és az ezzel kapcsolatos előítéletek felszámolása. Erre a felsőbb szervek megkeresésére, iskola vonalon a beiskolázás folytatása az 1958 – 1959 tanévre, kulturális vonalunk kibővítése. Tekintettel arra, hogy ez egy teljesen új szövetség, rögzíteni pontosan a feladatokat az első év után tudom, mert menet közben a feladatok megyénként változnak. Itt csak a főbb pontokat és feladatokat jeleztem ez a vezérfonal, de ennél sokkal többet végzünk, mert a megye sajátossága más, más minden megyében”

JELENTÉS 1958. II. NEGYEDÉV ELVÉGZETT MUNKÁIRÓL

BUDAPEST, 1958. JÚLIUS 10.

Ebben a negyedévben 30 kiszállási nap volt. A 30 kiszállási nap alatt megyeszékhelyeken, város, vagy községekben folytattak tárgyalást, amely részben a szövetség, vagy más testület kezdeményezte, melyre meghívást kaptak, vagy jelentést kértek tőlük.

Tárgyalás, vagy értekezlet: a kiszállási napokkal egyenlő mennyiségben volt, de ezen túlmenően még Budapesten volt 15. Összesen 45 értekezlet, illetve megbeszélés. Az értekezés vagy megbeszélés a Minisztertanács megyei megbízottjaival, OKISZ, Pártközpont, Főügyészség, Szövetséghez bekapcsolt tárcák megbízottjai, Zeneművészek központja, megbízottjaival folytak. „Az értekezések mindenütt eredményesek voltak, csak intézkedéseikben találjuk túl lassúnak az eredményt.”

GYŰLÉS VAGY ÜNNEPSÉG:

Hat ízben volt. Szombathelyen külön békegyűlés a cigányok számára a, kultúrcsoporttal részt vettek a „Vasi napokon” Szombathelyen és Kőszegen, amelyért Díszoklevelet kaptak. A művelődésügyi minisztérium békegyűlésen egy csoporttal szerepeltek, illetve a rajkócsoporttal és felnőtt zenekarral. Rajkó csoport részt vett a Szemere utcai iskolai ünnepélyen, ahol dicsérő oklevelet kapott.

Kecskeméten nagy cigány ünnepi esten voltak, ahol a készülő cigány operából, balladákból, táncokból és népdalokból mutattak be kórus és szóló számokat.

TEMETÉS:

Szeremlén temetésen vettek részt, elhunyt az együttes egyik tagja, így a Szövetség tagja is részt vett és a sírjára koszorú helyett rózsafát ültetett.

MUNKAÜGYI VONAL:

Nagy munkanélküliséget, mint év elején nem tapasztaltak. A munkaügyi minisztérium munkáját sérelmezi. „eredményét nem érezzük, mert a munkaalkalmak szervezését nagyban mi intézzük.” Kifejti, hogy a munkaadók idegenkedése a cigány munkavállalókkal szemben szinte, nap mint nap nyilvánvaló és legtöbb esetben előítéletből fakad. Azok a hibák melyeket ellenük felhoznak más dolgozónál is megnyilvánul, amíg a cigányoknál ezt a legtöbb esetben írástudatlanságuk, a már általuk tapasztalt munkaadók kihasználnak és gúnyolják őket. A szövetkezetek létrehozása egyelőre szünetel, több tárgyalást folytattak és néhányat össze hoznak létre, azonban ez még mindig kevés. A nagyipar felé irányítják a dolgozókat és a szövetkezetek így háttérbe szorulnak. Kezdeményezést tettek, hogy a cigányoknál ezt az irányt ne vegyék szigorúan. „Csoportonként való lekötésük, megfogásuk, sajátos munka – alkalmas teremtésével előbb jutunk célhoz.” Budapesti KTSZ. részére új helyiséget szereztek. Az első nehézségeken segítették őket. 3 főt kizártak, új könyvelőt hoztak, egy adminisztrátor érettségizett továbbá egy vasszakmában

jártas cigány fiatalok könyvelői tanfolyamra küldtek. A meglévő KTSZ – ek részére több tonna sodronyanyag és lemezanyagot kaptak, amelyet több tárgyalás előzött meg és még folytatják is a tárgyalásokat. Bizonyos cikkekből túltelítettség mutatkozik és az átállítás más munkára nem mindegy a cigányoknál. „A fenti anyagokkal próbálunk időt nyerni, amíg az alkalmas profilt megtaláljuk.”

OKTATÁSI VONALON:

A pedagógus nap alkalmával 13 db. dísztávirattal üdvözltek azokat a pedagógusokat, akik a cigány tanulók, vagy analfabéta tanfolyamokon kiváló eredményt értek el. Ezekre a táviratokra kedves levelek érkeztek és további munkájukat is felajánlották.

KULTURÁLIS VONALON:

Több író, zeneszerző nyújtja be a munkáját. A cigányság szívesen tárja fel a kincseit, azonban ezeknek az elrendezése fizikai nehézségben ütközik. Kevesen vannak.

Bonyhádron cigány író saját darabját szerezte és adta elő Kecskeméten. Rácz Kálmán cigány együttese szinte világhírnév előtt áll, ezenkívül írja a cigány operát és balladákat.

EGÉSZSÉGÜGYI VONALON:

„A Vöröskereszt, amely az egészségügyi minisztériumhoz tartozik nagyon szép munkát folytat. Csak most kezd országos vonalon szélesedni és máris munkánkban a felvilágosító, és más szocialista vonalon is nagyban segítségünkre van.” Külön cigány ügyi előadója

van, aki lelkes fiatal és szívesen csinálja. Saját területén ki képzik erre vonatkozólag a munkatársait a megyékben, községekben, falvakban. A vezető szervekkel is tárgyal ebben az ügyben. Szoros a kapcsolat és az együttműködés.

BELÜGYMINISZTERIUM VONALON:

Nehézségeik vannak. Nem a hivatalos szervekkel felfelé, hanem azzal a szinte csontig beidegződött felfogással, hogy minden cigány bűnöző és feltétlenül alacsonyabb rendű lény. A gazdasági élet megtisztítása címén sok cigányt internálnak anélkül, hogy okot szolgáltatott volna, a jegyzőkönyv utólag készül az esethez és ebből tragédiák származnak. Több gyermekes apák, anyák, fiatalok és öregek kerülnek az internáló táborba. Naponta rengeteg munkát ad. „Nem helyezkedhetem arra az álláspontra, hogy nem hozzánk tartozik, mert akkor ismét a régi beidegződött módon intézik, hogy cigány és elzavarják a legcsúnyább módon. Szövetségünk képviselője legfeljebb azt a jót jelenti ebben az esetben, hogy átteszi a Főügyészséghez az eseteket és talán, ha nem is szívesen, de valamennyire foglalkoznak vele. Ezt a tényt, mely nem megengedhető formákat ölt és sok esetben olyan dolgokat is rejt, mely nem a nyilvánosságra tartozik: Pártközpontunkon keresztül kell a Kormányzattal ismertetni.”.

LETELEPÍTÉSI VONALON:

Kecskemét városának a cigánytelep felszámolása érdekében folynak tárgyalások. Kecskeméti műszaki csoport, ugyanakkor Budapesten is egy műszaki csoport tervezeteket dolgozott ki. A kecskeméti városi V. B és az érdekeltek bevonásával, részükről is műszaki szakértővel előzetes tárgyalást folytattak a helyszínen.

A tervek több irányúak. Részben a telep rendezése, részben 5 – 6000 hold kisajátítása és ezzel kapcsolatosan munkaalkalmak teremtése. „(Ózd városában bizonyos épületek készen állnak, melyben üzemet szeretnénk létesíteni. A megfelelő munkaalkalom létesítésére a kezdeményezések folynak.”. Ezen kívül még egy rendkívüli eset volt. Nagy számú cigány családnak 20 éves leányuk halt meg és semmi anyagi lehetőség nem volt számukra. A temetésre az OTP-n keresztül 1000 forint segélyt sikerült kieszközölni.

III. NEGYEDÉV MUNKATERVE

„Összes megye bekapcsolása, beiskolázás elősegítése minden vonalon, megkezdjük megyénként összesíteni a végzett munkát és a feladatokat, megkezdjük az előkészítést egy novemberi, vagy decemberi ankétnak, melyre megyékből a megbízottakat, illetve illetékeseket szeretnénk meghívni. Ezen az ankétan a problémát kibontjuk teljesen és a szempontok kidolgozásában ez az ankét segítene.

Az eddig végzett munkát egyébként folytatjuk, mely mindjobban bővül.”

JELENTÉS 1958. III. NEGYEDÉV ELVÉGZETT MUNKÁIRÓL.

BUDAPEST, 1958. OKTÓBER 4.

A Szövetség folytatta az előző hónapokhoz hasonlóan munkáját. 24 almalommal szálltak ki. 20 tárgyalást tartottak, és 2 ünnepi gyűlés volt. A meglévő 14 szövetkezet sok munkát adott. Az eddig gyártott

cikkekből túltelítettség van a piacon, illetve egyes vállalatok saját maguk is gyártják. A szövetkezetekben lévő cigányok nagy családdal rendelkeznek és attól tartottak, hogy egy bizonyos ideig tartó munkanélküliség áll be. Átállításról tárgyaltak többször, de a cigányok képzetlensége más cikkek gyártásával kapcsolatosan igen nagy fejtörést okozott. Sikerült bizonyos egyszerűbb cikkekre rendeléseket teremteni és a meglévő szövetkezetek anyagellátását és munkáját így biztosítani. A gyártott cikkek propagálására a 14 szövetkezetnél termelvényét kiállításon mutatták be. A beiskolázást több helyen monitorozták. A beiskolázási szakaszban minden településen megjelentek a pedagógusok és a beiskolázás megtörtént. Az, hogy a beiskolázás megtörtént, még nem jelenti az iskolába járást. „A falutól való távolság, a szociális körülmények nehézsége, mindkét részről a közvélemény helytelensége nehezíti az eredményt.” Ebben a munkában nagyban segít a Vöröskereszt. Hozzáértésével és megértésével viszi a problémát. Többször keresik és egyre gyakrabban, a szövetséget cigány irodalomért. Sokan még az irodalmi szerzeményeiket is beküldik. Erre, egy külön csoportot szervezett Mária, aki ezzel foglalkozott. Bevontak egy professzort is, akit Baktay Ervinnek hívnak. A jelentésben még szerepelt, hogy házhelyeket osztanak ki egyes megyék és városok, ám hiány van az építőanyagokból, amit próbálnak orvosolni

A SZÖVETKEZETEKBE TÖMÖRÜLT VASIPARI CIGÁNYOK

14 szövetkezetben dolgoznak, részben mint szegkovácsok, részben mint bádigosok.

10 önálló cigány szövetkezet és 4 részleg van. Egyéb adatok a következők:

Összes termelő tag: 419 fő

Nem termelő tag: 58 fő

A termelők családtagjai: 2514 fő

A nem termelők családtagjai: 174 fő

Tehát összesen 3165 főnek ad teljesen vagy részben megélhetést a szövetkezeti ipar. A termelési érték 1958. évben 21. 875 600. – Ft -t tesz ki. A szegkovács szövetkezetek, melyek a termelési értékek kb. $\frac{3}{4}$ részét teszik ki, az elmúlt években döntően – kb. 90 % -ban kisvasúti bányasínszeget készítettek. Éveken keresztül nem győztek eleget termelni, mert ez a cikk hiánycikk volt. Egyes méreteit egyáltalán nem is készítették, mert azoknak megállapított árai olyanok voltak, hogy a szövetkezeti termelés nem volt gazdaságos. Az sinszeg termelést közvetlenül a bányák vették át, kisebb mértékben a megyei Vas és Műszaki Nagyker Vállalatok. „Az utóbbi hónapokban így a sinszgeből egyre kevesebbet vásároltak fent említett megrendelők. Ennek okait vizsgálva a következő megállapításra jutottunk.”.

A szövetkezetek bizonyos méretű sinszeget ár kérdés miatt nem termeltek annak ellenére, hogy felhívták figyelmüket arra, hogy a bányáknak erre is szükségük van – azonban a nagyobb haszonról nem voltak hajlandók lemondani és a termeléshez nem fogtak hozzá. Ez késztette a szövetséget arra, hogy két szövetkezetet (nem cigány kovács szövetkezetet) ráállítsanak olyan sinszeg készítésére, amelyeket a cigányok nem hajlandóak termelni és pedig a Győri

Lakatos KTSZ-t, mely melegen sajtolva frikciós présen – és a Szegedi kovács – Bognár KTSZ-t, mely ajax kalapáccsal termel.

Miután változatlanul hiánycikk volt a sínszeg, nemcsak azt a méretet készítették, amelynél az ár differencia volt, hanem azokat is, melyeket a szegkovács KTSZ-ek is készítettek. Több hónapon keresztül párhuzamosan folyt a termelés, tehát nagyobb mennyiség készült, mint amikor csak a cigányok készítették ezt a cikket. A másik ok az volt, hogy a bányákat egyre jobban modernizálják és így nem egy helyen, ahol azelőtt csillével szállították a szenet, most szállító hevederrel szállítják. A takarékosági rendelet végrehajtásaképpen a bányákban a használt, bevert sinszeget kiszedték, regenerálták és újra felhasználták. A sínszeg termelés leállításához hozzájárult az is, hogy több bánya saját rezsiben készített sinszeget. „A felsorolt tények azt bizonyítják, hogy a sínszezből évről – évre, hónapról – hónapra kevesebb szükséges és így ez a cikk nem ad többé kenyeret olyan létszámnak, mint ahogy előbb megjelöltük.”. A termelés kb. 10% -át egyéb közszükségleti tömegcikknek képezik és pedig különféle kovácsolt szegek, szerszámok, használati tárgyak stb. Sajnos ezeket a cikkeket, illetve ezek egy részét a szövetkezetek már olyan mennyiségben készítették, mert az átvevők teljesen elvannak látva.

Mindezekről eltekintve semmi indokunk nincs azon kétségbeesni, hogy ezek a cikkek a jövőben teljesen meg fognak szűnni fent említett okokból kifolyólag, mert ez a szakma az összes szakmák között a legegészségtelenebb. A kovácsolásnál a szén, vagy koksz égésénél mérges gázok keletkeznek, amit – még abban az esetben is, ha a legtökéletesebb elszívó berendezést szerelik is fel a dolgozók beszívznak. Ez is alátámasztja azt a végső megállapítást, hogy ez e

szakmában dolgozókat át kell képezni más szakmára. „Természetesen nem mondjuk ezt, hogy a jövőben teljesen megszűnik a szegkovács – szakma. Kisebb mennyiségekre még hosszabb ideig szükség lesz, így azokon a területeken, ahol a tagok kora és egyéb okok miatt az átállás nehézségekbe ütközik, továbbra is ezt a termelési ágat folytatják, döntő többségben azonban más cikkek termelésére kell átállni.”.

A szövetkezetenkénti részletezés, melyre vonatkozó adatok összegyűjtése a szövetkezetek vezetőivel, tagságával és KISZÖV – vel történt megbeszélés alapján történt.

NÓGRÁDMEGYERI SZEGKOVÁCS KTSZ:

Termelésük 100 % - ban sinszeg volt. A tárgyalások alapján fonatkészítésre, kovácsolt ajtó, kapu, kerítés és csavar készítésére áll rá a KTSZ.

Az átállás a folyó III. negyedévében megkezdődött, ahhoz megfelelő anyagot utaltak ki. A tervek szerint 1959 – ben 60 tonna kerítésfonat termeléshez biztosítják a feltételeket. A csavargyártást át kell venni, illetve folytatni kell a Nógrádmegyében megszűnt Pásztói szövetkezettől.

SÓSHARTYÁNI SZEGKOVÁCS KTSZ:

Ugyancsak 100 %-ban sinszeget termelt. Átállítani kívánják kovácsolt kapu, ajtó és kerítésfonat termelésre. 40. – tonna huzalt biztosítanak a KTSZ részére évente.

Ez a szövetkezet kisebb, mint a Nógrádmegyeri, de olyan falusi kovácsok is dolgoznak a szövetkezetben, akik a cigányokat át tudják képezni. A megyében egyetlen vasipari szövetkezet nincs és ez a két szövetkezet évekre biztosítani tudja Nógrádmegye ilyen irányú

szükségletét, ahol, mint fontos bányaipari és mezőgazdasági megyében óriási építkezések vannak és lesznek, tehát a kerítés igény is fennáll. Szegkovács szövetkezetek által készített cikkek például a Kisvasúti bányasínszeg, Fillérszeg, Rabitz szeg, Menyezet, Lap szeg, Esőcsatorna horog, Csőbillincs, Kuthorog, Mészkeverő, Lópatkók, Leszorító kengyel, Lószerszámok, betonvas hajlító.

ÖSSZEGZÉS

Végül a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége (MCKSZ) 1957. október 15-én alakul meg, László Mária pedig egy napot sem vár a munkával: a német lágerekből visszatért analfabéta cigányok kártérítési ügyében folyamodik a megfelelő szervezethez, egyben határidő módosítást kér a túlélők felkutatására.

Majd másfél éves működése alatt roppant, tervező, szervező készségről, teherbírásról tesz tanúbizonyságot.

Javaslatot tesz egy cigány folklór együttes felállítására, emellett pártfogásába veszi a Rajkó Zenekart, amely számára akkoriban még nem volt megfelelő gyakorló hely.

Egy év alatt 14 vasipari KTSz - t szervez, melyek lábra állásuk után betömörülnek a Vasipari Szakszervezetbe.

Bár nem tervezte, hogy állasközvetítő szolgáltatást is megvalósít, de - mivel a szövetséghez forduló romák többsége valamilyen munkaügyi kéréssel fordult hozzá - naponta helyeznek állásba cigányokat.

Kezdeményezésére indultak el azok a felmérések, amelyek a romák iskoláztatása, lakhatása, egészségi állapota javítását tűzték ki célul.

Neki köszönhető, hogy roma és nem roma aktivisták az iskolás korú roma gyerekek tömegeit írták be az iskolákba, ha részben adminisztratív módon is, de elkezdődött a romák tömeges iskoláztatása.

Felemeli hangját a többtízezer cigánynak kiállított „megalázó” „fekete igazolványok” ellen, és számtalan esetben fellép a cigányokat már akkoriban is súlytó megkülönböztetések ellen.

László Mária mind érdekvédőként, mind kultúraszervezőként kiemelkedő munkát végzett, ennek ellenére 1959-ben politikai okokból elmozdították pozíciójából. Az MCKSZ ezután még két évig működött, egy 1961-es párthatározat azonban megszüntette, mondván, hogy a Szövetség „téves elvi álláspontból kiindulva dolgozott” és emiatt „torz intézkedések születtek”.

Mária még próbálkozott fellebbezni a döntés ellen: levelet írt az országgyűlés kulturális bizottsága elnökének, Ortutay Gyulának. A levél azonban megválaszolatlan maradt. Ezután a Magyar Posta alkalmazta, ahonnan főpénztárosként vonult nyugdíjba. 1989. november 7-én hunyt el.

A TÉMA MEGJELENÉSE AZ OKTATÁSBAN

A dolgozat témája kapcsolódik az oktatásban megjelenő tananyaghoz. Középiskola 12. osztályában a Kádár – korszak témakörben „Társadalmi változások az 1960–70-es években tananyag részénél ugyan van szó a magyarországi cigányság Kulturális szövetségéről, illetve László Máriáról, de ez elenyésző. Úgy gondolom László Mária személye és munkássága nagyon fontos a cigány fiatalok számára,

hiszen ő volt az első értelmiséginő, aki főtitkár pozíciót töltött be. Emellett, bemutatni az ő tevékenységét, hogy az országban a megyék tanácsait arra kérte, írjanak jelentés a cigányokról, majd munkaterveket készítettek. Feladataik közé tartozott a magyarországi cigányok gazdasági, politikai és kulturális életszínvonalának felemelése nemre és foglalkozásra való tekintet nélkül, illetve érdekvédelmi funkciót is látott el. A felnőttek és gyermekeik számára analfabéta osztályokat szervez, pedagógus napon dísztáviratban köszöni meg a pedagógusok áldozatos munkáját. Kezdeményezésére indultak el azok a felmérések, amelyek a romák iskoláztatása, lakhatása, egészségi állapota javítását tűzték ki célul. Neki köszönhető, hogy roma és nem roma aktivisták az iskolás korú roma gyerekek tömegeit írták be az iskolákba. Felemeli hangját a többtízezer cigánynak kiállított „megalázó” „fekete igazolványok” ellen, és számtalan esetben fellép a cigányokat már akkoriban is súlytó megkülönböztetések ellen. László Mária mind érdekvédőként, mind kultúraszervezőként kiemelkedő munkát végzett, ennek ellenére 1959-ben politikai okokból elmozdították pozíciójából.

A SZAKDOLGOZAT IRODALOMJEGYZÉKE

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK:

Magyar Országos Levéltár – XXVIII – M – 8 (1d)

Magyar Országos Levéltár – XXVIII – M – 8 első doboz,
második tétel

Magyar Országos Levéltár – XXVIII – M – 8 első doboz,
harmadik tétel

SZAKIRODALOM:

Sággy Erna: Cigánypolitika Magyarországon az 1950–1960-as években. Múltunk. 2008. 1.

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/romak/a_magyarorszag_i_ciganysag_tortenete/pages/005_szozializmus_kora_I.htm (letöltés ideje 2021. 01.22)

„Ugyanolyanok, mint mindenki más ember”. Válogatás a Szabolcs-Szatmár megyei cigányság történetének forrásaiból 1951-1961. A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár Kiadványai II. Közlemények 40. Nyíregyháza-Gödöllő, 2010.

Sággy Erna: Romapolitika Magyarországon az 1950-1960-as évek fordulóján. Múltunk. Politikátörténeti folyóirat. 53. 1. Bp. 2008.

Kálmán András: A magyar cigányok problémája. Társadalmi Szemle. 8–9. szám 1946.

Vigyük el a kultúra fényét a cigányokhoz in. Dunántúli Napló. 110. szám 1958. május 11.

Mellékletek

1.számú melléklet László Mária

2. számú melléklet

3. számú melléklet

4. számú melléklet

Váradi Margaréta:

Szegregáció a közoktatásban

1. Bevezetés

Dolgozatomat Kokas Klára néhány, a téma fontosságára felhívó gondolatával szeretném kezdeni.

"Egymás kölcsönös tisztelete nélkül nincs ép társadalom, se kicsi, se nagy. A gyermekek abban a küldetésben születnek, hogy a közös szépség egy-egy darabját közénk elhozva, a maguk hozzájárulásával újjáteremtsék az emberiséget. Ezzel a teremtető erővel mindegyikük rendelkezik, akkor is, ha fél keze van, vagy egy se, ha vak, ha béma, ha mongoloid, vagy ha süketnéma. Nincs szebb, felemelőbb, nemesebb feladat, mint az ő újjászülető munkájukban segídeni, és igen nagy megtiszteltetés, ha engedik..." (Kokas Klára)

A dolgozat fő témája a hátrányos helyzetű (többségében roma) gyermekek egyre nagyobb mértékű általános iskolai szegregációja. Ez az elkülönülés lehet iskolák közötti, illetve iskolán belüli. A tanulmány először röviden áttekinti a cigányság magyarországi történetét, majd bemutatja csoportjait, demográfiai és szociológiai jellemzőit. Kiemelt hangsúlyt fektet a romák iskolai sikertelenségének tényezőinek feltárására, majd az iskolai szegregáció okait és következményeit tárgyalja, végül a deszegregációs programok folyamatát mutatja be. A dolgozat fő következtetése, hogy az általános iskolai szegregáció jelen van a magyar iskolarendszerben, még ha bujtatott formában is, de megjelenik. Az iskolai esélyegyenlőtlenséget

növeli és tovább örökíti az elkülönítés, illetve megerősíti a társadalom kettészakadását; a kirekesztett, mélyszegénységben élők és a jobb társadalmi helyzetű csoportokra.

Szakedolgozatomban célul tűztem ki, hogy megvizsgáljam milyen tényezők és motivációk alapján választanak általános iskolát gyermekeiknek a szülők napjainkban, mely szempontok a legfontosabbak a választás során. Választ szeretnék kapni arra, hogy mi a véleményük az integrált oktatásról, mennyire tartják hasznosnak és fontosnak a gyerekek fejlődésére gyakorolt hatását. A dolgozat vizsgálati része egy kérdőíves felmérés adatait dolgozza fel, mely alapján képet kaphatunk, ezen tényezőkről.

Úgy gondolom napjainkban egyre több szülő él a szabad iskolaválasztás jogával, ezért egyre nagyobb teret hódítanak a jó hírű „elit” illetve a nem állami fenntartású vagy alternatív iskolák. Mindezek nagyban elősegítik a szegregált iskolai közösségek létrejöttét, bár tucatnyi törekvésről hallhatunk annak érdekében, hogy a mélyszegénységgel megbélyegzett gettók társadalmi problémái mérséklődjenek. Első ránézésre – persze – látványosnak tűnnek az eredmények. Ezek viszont látszatomegoldások, ugyanis a lakóhelyi szegregáció, ezáltal, a szegregált oktatás súlyossága keveset változott. Véleményem szerint a többségi társadalom tagjai közé tartozó szülők szelekciós törekvéseik miatt kulcsfontosságú szerepet töltenek be mind a lakóhelyi mind pedig a közoktatásban megjelenő szelekció létrejöttében és folyamatos növekedésében, ezért indokoltnak tartom a szülők iskolaválasztási szokásainak vizsgálatát, illetve ezen törekvéseik fő okainak feltárását.

2. Elméleti bevezető

2.1 Hátrányos helyzet az iskolarendszerben

Az oktatás szempontjából a hátrányos helyzet összetevői között az alacsony jövedelem és a szülők alacsony iskolai végzettsége mindig meghatározó helyen szerepel. A 2007. szeptember elseje óta hatályos szabályozás egyértelműen meghatározza, hogy a védelembe vett és alacsony jövedelmű, rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult családok gyermekei a hátrányos helyzetűek.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló többször módosított 1997. évi XXXI. tv, a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX.10.) Korm. rendelet.

Hátrányos helyzetű az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében az alábbi körülmények közül egy fennáll:

a) a szülő vagy a családbafogadó gyám alacsony iskolai végzettsége, ha a gyermeket együtt nevelő mindkét szülőről, a gyermeket egyedül nevelő szülőről vagy a családbafogadó gyámról - önkéntes nyilatkozata alapján - megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezik,

b) a szülő vagy a családbafogadó gyám alacsony foglalkoztatottsága, ha a gyermeket nevelő szülők bármelyikéről vagy a családbafogadó gyámról megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor az aktív korúak ellátására jogosult vagy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésének időpontját megelőző 16 hónapon belül legalább 12 hónapig álláskeresőként nyilvántartott személy,

c) a gyermek elégtelen lakókörnyezete, illetve lakáskörülményei, ha megállapítható, hogy a gyermek a településre vonatkozó integrált településfejlesztési stratégiában szegregátumnak nyilvánított lakókörnyezetben vagy félkomfortos, komfort nélküli vagy szükségslakásban, illetve olyan lakáskörülmények között él, ahol korlátozottan biztosítottak az egészséges fejlődéséhez szükséges feltételek.

Halmazottan hátrányos helyzetű a) az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében az előző bekezdés a) c) pontjaiban meghatározott körülmények közül legalább kettő fennáll.

A hátrányos helyzet olyan kulturális és anyagi életkörülményeket jelent, amelyek a tanulók egy részénél, az átlagnál gyengébb tanulmányi eredményeket, illetve a tanulásal kapcsolatos motiváció hiányát eredményezheti. Az esetek többségében ezeknél a családoknál jellemző a gyengébb kulturális ellátottság, aluliskolázottság, munkanélküliség mélyszegénység. Az ilyen szociális hátrányokkal induló gyerekeknek az átlagnál kisebb az esélyük arra, hogy a szüleiknél magasabb társadalmi pozícióba kerüljenek, azaz mobilitási lehetőségük kicsi. Számos kutatás bebizonyította, hogy a tanulók

iskolai eredményessége és társadalmi helyzetük szoros kapcsolatban áll. Az iskolai teljesítmény szempontjából fontos készségek és képességek kifejlesztésére és fejlesztésére nem állnak rendelkezésre a megfelelő körülmények, az ebből származó hátrány következtében a tanulók már a beiskolázás kezdetén kudarcokat élnek meg, melyek frusztrációhoz végül pedig az iskola által képviselt értékektől és értékrendszerrel való teljes elfordulást eredményezheti. A hátrányok enyhítésére, ellensúlyozására többféle pedagógia felfogás létezik. Melyek között alapvető különbséget jelent, hogy a hátrány kompenzáció a többségtől való elkülönítést jelenti, külön intézményekbe vagy egy intézményen belüli külön osztályokba sorolással, vagy a „normális” többséggel együtt való nevelést, egyénre szabott pedagógiai támogatás mellett tartja hatékonyabbnak.

A hátrányos helyzet szó hallatán a legtöbb ember a szegénységre, nélkülözésre, lemaradásra és képzetlenségre asszociál, illetve a roma etnikumra, ami a KSH adatai alapján megalapozottnak bizonyul, ugyanis a hátrányos helyzetű családok nagy része roma származású. Annak érdekében, hogy megértsük miért alakult így a cigányság helyzete mi vezetett ennek a ténynek a kialakulásához tegyünk áttekintést a cigányság történetében.

2.2 A cigányság története

Mint azt tudjuk egy vándorló népről van szó, akik sok esetben üldözés és nem a saját akaratukból vándoroltak egyik helyről a másikra. Kényszerű vándorlásaik során sokszor elveszítették tárgyaikat és egyéb anyagi kultúrájuk darabjait. Mivel írásbeliséggel akkoriban nem rendelkeztek így nehéz pontos képet alkotni vándorlásukról és eredetükről. Sok kutató úgy vélekedik ez az üldözött életmód a

cigányság egész életére rányomta a bélyegét és emiatt nem tud a romák többsége kötődni lakhelyéhez, ebből adódóan el is hanyagolják azt. Az 1400-as évek körül érkeztek először Magyarországra, ahol nemes urak saját szolgálóiként éltek, viszonylag jól, majd a jobbágyszabadság után megszűntek kiváltságaik. Ezt követően részben elfogadták a többségi társadalom kulturális értékeit, kizárólag magyar lett a nyelvük, kialakult tehát a romungro vagyis a magyar cigányság. 1940-ben a holokauszt sokak halálát okozta, sok hátrányos megkülönböztetés érte ekkor a cigányságot, felmerült a kitelepítés és a születésszabályozás is. Mindezek után a fejlődő ipar hatására sok cigány munkába állhatott, ekkor sokan a városokba emigráltak a jobb élet reményében.

(http://nemzetisegek.hu/dokumentumok/file_1111447058_szegregacio.pdf)

A roma lakosság jelentős része vidéken, gazdaságilag és infrastrukturálisan elmaradottabb régiókban, szegregált lakókörülmények között él. 1971. évben a cigány emberek kétharmada még telepen lakott. A 60-as 70-es években telep-felszámolási program indult, ellentmondásos végrehajtása azonban a szegregált lakóhelyek újratermelődéséhez vezetett. A 80-as évek végétől a nagyipari ágazat összeomlása, a növekedő munkanélküliség a romák lakóhelyi elkülönültségét tovább erősítette. Az 1990-es évekre a roma népesség aránya jelentősen megnőtt az ország szegényebb régióinak kisebb településein és a nagyvárosok leromlott kerületeiben. A kutatók 2003-ban újra az 1971-es elkülönítettségi arányokkal találkoztak. "A forma más, mert telepek már csak

kismértékben vannak, a szegregáció mértéke azonban ma is ugyanakkora.”

Ezen események következtében alakulhatott ki például az Észak-magyarországi régió, ami jelentős lemaradásban van az ország többi területével szemben. A régióra jellemző, hogy utolsó az egy főre jutó GDP esetében, a munkanélküliség aránya magasabb az országos átlagnál, jelentős az elvándorlás előregedés, romák által legnagyobb számban lakott régió, a képzettségi hiányok korlátozzák az elhelyezkedési esélyeket és az gazdaság talpra állítását.

Magyarországon 1950-ben a tanköteles cigánygyerekek elenyésző része járt iskolába. 1960 táján a felnőtt cigány társadalom nagy része analfabéta volt. Az ebből adódó problémákat észelve az elkövetkezendő időkben egyre nagyobb figyelmet kezdtek el fordítani a cigánygyerekek iskoláztatásának elősegítésére. Részben ennek köszönhetően a 60-as évektől folyamatosan növekedett az iskolába járó cigánygyerekek száma, a 70-es évek közepére pedig általánossá vált. Ugyanekkor a többségi társadalom tagjai elutasítással fogadták az iskolában egyre nagyobb számban megjelenő cigánygyerekeket. Ennek eredményeképp az arányszám növekedésével párhuzamosan megjelentek a cigánygyerekek iskolai elkülönítését célzó törekvések.

(Havas, Kemény, Liskó (2002) Ezek a törekvések mindig az oktatási hatékonyság javításának a szempontjaira hivatkoztak, a következmények azonban az esetek túlnyomó többségében a legcsekélyebb mértékben sem igazolták az elkülönítés megteremtésekor hangoztatott érvek jogosságát. A legfőbb érv mindig az volt, hogy a nyelvi nehézségek, a szocio-kulturális hátrányok és az eltérő kulturális minták miatt, a cigány gyerekek oktatásakor olyan

különleges problémák merülnek fel, amelyeket csak akkor lehet pedagógiaiilag hatékonyan kezelni, ha elkülönítve oktatják őket.

2.3 Az esélyegyenlőség kérdése

Az egyenlőségelméletek három értelemben használják az egyenlőség fogalmát. Az első az alapegyenlőség, amely az alapvető emberi jogokból következik. Alapja az, hogy minden ember egyenlő jogokkal születik, és egyformán érdemes az egyenlő esélyekre, egyenlő tiszteletre. A második a politikai egyenlőség, amely az alapegyenlőség fogalmát egészíti ki két új tartalommal, a civil és a politikai egyenlőséggel. Ebben benne van a mozgásszabadság, a törvény előtti egyenlőség, a szólásszabadság és a tulajdonhoz való jog is. A harmadikat a szociális egyenlőség fogalmát a strukturális egyenlőtlenség relációban használják. Az a törekvés, hogy a társadalmi kulturális egyenlőtlenségből, ne származhasson kára senkinek. (Albert Lőrincz Márton (2009).

A társadalmi tagolódás sokféle egyenlőtlenséget képez, mind anyagi javakhoz való hozzájutást, különböző társadalmi pozíciók betöltését és a kulturális javak elsajátítását. Kikerülhetetlenül jutunk hát el a gyerekek iskolai szerepléséhez, sikerességéhez vagy épp sikertelenségéhez és ebben az oktatási intézményekben való szerepéhez, funkciójához az egyenlőtlenség kérdéskörénél.

Az esélyegyenlőség szemléletmódja a nevelés története során több átalakuláson ment keresztül. Nahalka István (1998) négy különböző felfogást különböztet meg. A legkorábbi felfogás szerint a társadalmi különbségeket és azoknak az oktatásban való megjelenését a születéskor adott, öröklött társadalmi különbségekkel elve elrendeltnek gondolták. Amikor is a társadalmilag magasabban állók

gyermekei már születésük miatt is előjogokkal rendelkeznek az iskolázási lehetőségekhez való hozzáférés terén. A nagy polgári forradalmak idején alakul ki az a felfogás, amely az esélyegyenlőséget állítja a középpontba, mely szerint minden ember egyenlőnek születik és ezáltal minden gyermek számára egyenlő iskolázási feltételeket kell biztosítani. Ennek a szemléletnek megfelelően alakulnak ki XIX. század fejlettebb országaiban a nemzeti iskolarendszerek, melyek a gyerekek ötéves korát követően biztosítanak iskolai ellátást.

Ha biztosítjuk – így az ideológia – Nahalka szerint (1998) hogy minden gyermek számára az iskolázás egyenlő feltételeit, akkor az eredeti s a felfogásnak megfelelően nem társadalmilag meghatározott adottságok szabják meg, hogy ki mennyit profitál az oktatás által nyújtott javakból, s az iskolában is formálódó különbségek így már nem lesznek társadalmiak, csakis a szorgalomtól, az egyéni teljesítés színvonalától, a tanulni akarástól függenek.

A XX. században létrejön az úgynevezett szociologikus szemléletmód, mely szerint a családi háttér és a kulturális színvonal igenis meghatározó a gyermekek iskolai eredményességében. Ennek értelmében a hátrányos helyzetű gyerekek számára pozitív diszkriminációt kell alkalmazni annak értelmében, hogy az esélyegyenlőséget elősegítsék, azaz kompenzálják a szociokulturális helyzetükből adódó hátrányaikat. A cél, azaz a középosztályhoz való közelítés elérésének érdekében hozták létre a korrepetálást, kiegészítő osztályokat, „F-es programokat, illetve kis létszámú osztályok indítását.

Napjainkban kezd formálódni egy új megközelítés, miszerint valóban a gyermekek családi háttere a meghatározó iskolai

eredményességükben, érvényesülésükben. Azonban nem ért egyet azzal, hogy ezeket a gyerekeket görcsösen kellene a középosztály értékrendjéhez közelíteni, megpróbálni megváltoztatni az ő gondolkodásmódjukat, értékrendjüket és szokásrendjüket. Ez a megközelítés nem pusztán ezen tulajdonságok, sajátosságok tolerálását célozza meg az iskolában, hanem a pedagógiai fejlesztés alapjává tevését.

(Nahalka 1998). Ez az ideológia fogalmazódik meg a multikulturális nevelés különböző formáiban, vagy azokban a komprehenzív iskolai törekvésekben (a Gesamtschule Németországban, a comprehensive school Angliában, a KOMP-csoport kezdeményezése hazánkban), amelyekben az iskolának a gyermekhez való igazodása s nem az iskolához való idomítás az irányító eszme. Ebben a felfogásrendszerben az iskola nem egy adott kultúra átadója, hanem a sokirányú, önvezérelt kultúraalkotás terepe, ahol tehát sokféle kiindulópontból sokféle eredmény születik, s mindenkinek adott az esélye arra, hogy fejlődjék, méghozzá saját kulturális értékválasztásainak megfelelően. Az irányzat elnevezésére gyakran használják az emancipatorikus szemléletmód kifejezést.

2.4 Lakóhelyi szegregáció

Az elmúlt években, évtizedekben részben a spontán migrációs folyamatok miatt részben pedig a többségi társadalom tudatos elvándorlás miatt erősödött a cigányok lakóhelyi elkülönülése. Hiába számolták fel a cigánytelepek túlnyomó részét a 90-es évek elején a cigányság 60%-a erősen szegregált körülmények között élt. A cigánytelepek felszámolása után ugyanis a sorvadó aprófalvakban, leromló nagyvárosi lakónegyedekben, egykori munkáskolóniák egy

résznél egyre gyorsabb ütemű „elcigányosodás” volt megfigyelhető. Másrészt a cigány családok növekedésével egyenesen arányosan nőtt a többségi társadalom elvándorlása az adott településekről.

A lakóhelyi cigányok és nem cigányok arányának megváltozása természetesen hatással volt az iskolákban tanuló gyerekek összetételére is. Az érintett településekről ugyanis leginkább a fiatalabb nem cigányok költöztek el. A folyamat előre haladtával tehát a cigány és nem cigányok korösszetételében egyre nagyobbá vált a különbség, így az iskolákban, egyre magasabb arányt képviseltek a cigány gyerekek.

(Havasi, Kemény, Liskó (2001) A lakóhelyi szegregációs folyamatok egyik következménye, hogy a cigány általános iskolások 30%-a 1000 fő alatti lélekszámú kisközségek iskoláiba jár, ahol átlagos arányuk meghaladja az 50%-ot, miközben a teljes magyarországi népességnek nem egészen 8%-a él ilyen településeken. Részben hasonló okokra vezethető vissza a cigány tanulók arányának ugrásszerű növekedése Budapest egyes kerületeinek (Józsefváros, Ferencváros) egyes iskoláiban is. A kutatás mintájába került 12 budapesti iskolában a cigány tanulók aránya tíz év alatt (1989-től 1999-ig) több mint a duplájára (22,7 százalékról 49,1 százalékra) növekedett.

2.5 Iskolák közötti szelekció

A lakóhelyi szegregáció tehát nagyban befolyásolja az egyes települések iskoláiban megjelenő cigánygyerekek számát, emellett azonban az iskolai elkülönítés erősödésében jelentős szerepet játszanak a többségi társadalom előítéletei, elkülönítési törekvései is. Az iskolák közötti egyenlőtlen eloszlás ugyanazok a mechanizmusok hozzák létre, mint a lakóhelyi szegregációt. Amikor egyes települések

migrációs folyamatai során egyre nő a cigánygyerekek száma az adott település iskolájában, majd ez eléri a többségi társadalom által tolerálható maximális mértéket, úgy reagálnak, hogy elkezdik gyermekeiket más akár a településüktől jóval messzebb található iskolákba járatni, vállalva az ezzel járó időráfordítást, többletköltséget és energiát. Amit a teljesen szabaddá vált iskolaválasztás és a szerkezetváltó 6 és 8 osztályos gimnáziumok térhódítása még inkább lehetővé tesz. Így az adott település iskolájában még nagyobb mértékben növekszik a cigánygyerekek aránya, ami végül arra készteti a tehetősebb és gyermekük iskoláztatása szempontjából erősebb elkötelezettséggel rendelkező szülőket, hogy ők is elvigyék gyermekeiket az adott település iskolájából. Így nőhet akár 100%-ra is a cigánygyerekek aránya egy-egy iskolában. E folyamat eredményeként pont azok a hátrányos helyzetű gyerekek maradnak az etnikailag szegregált intézményekben, akiknek a legnagyobb szükségük lenne a heterogén iskolai közegre és a magas szakmai kvalitással bíró pedagógusok munkájára.

2.5 Szelektív iskolaválasztás tényezői, motivációi

2013-óta az oktatási rendszer „központosítottabbá” vált, például törvény írja elő az esélyegyenlőség érdekében a körzethatárok rendszeres felülvizsgálatát, ami kissé megnehezíti a nem körzetes iskolákba való bejutást, de nem teszi azt lehetetlenné, hiszen bármely szülő élhet szabad iskolaválasztási jogával. A leszakadó kis települések iskolái azok melyeket a leginkább veszélyeztet a szegregáció útjára való térés, hiszen ezen a településeken szinte teljesen lehetetlen bármilyen esélykiegyenlítő oktatáspolitikát érvényesíteni. Figyelembe kell vennünk, hogy ezen iskolák sorsát

leginkább a helyi elit befolyásolja, akik nem tudatosan, de példát mutatva magatartásukkal arra ösztönzik a helyi lakosságot, hogy a minőségi oktatás elérése érdekében mentsék ki gyermekeiket a helyi iskolákból, vagy akár költözzenek is el az adott településről. E jelenségek hatásai messze túlmutatnak a közoktatáson, a kistelepüléseken észlelhető gettósodás mértéke pedig jóval nagyobb, mint azt a szociális problémák, illetve problémahordozók területi koncentrációja önmagában indokolná (Zolnay, 2010.) Levonható következtetés tehát, hogy a szelektív iskolaválasztás minden ellentétes törekvés ellenére a legnagyobb befolyásoló tényező az iskolák tanulóinak összetételében, illetve a társadalmi különbségeket tekintve a falusi kisiskolákban.

Egyéni szinten ugyanakkor racionálisnak nevezhető a szülők döntése, miszerint a szegregálódás útjára lépő oktatási intézményekből „kimentik” gyermekeiket. Adatokkal igazolható tény ugyanis, hogy azokban az osztályokban, ahol a roma gyerekek többségbe kerülnek, csökkenni kezd az egész osztály iskolai teljesítménye, amit a tanulmányi eredmények, illetve a kompetenciamérések is bizonyítanak (Fejes, 2013; Kertesi és Kézdi, 2005a, 2012; Messing és Molnár, 2008; Papp, 2015; Zolnay, 2006). Ugyanakkor kutatások bizonyítják, hogy nem a roma gyerekek rontják le az osztály teljesítményét, hanem a roma gyerekek arányának növekedésével párhuzamosan az egész osztály teljesítménye romlik, olyan mechanizmusok működnek, melyek a csoport egészére hatnak. (Fejes, Szűcs 2018). Ilyen például a tanár percepciója a roma gyerekek arányáról, ami megbélyegzi az osztályközösséget és visszahat a tanulók iskolai teljesítményére, illetve mint egy önbeteljesítő jóslat hat a gyerekek felé támasztott alacsony elvárások. Befolyásoló

tényező még az alulmotivált fiatalok többsége által képviselt szubkultúra, ami a tanulással, iskolával, tanárokkal szembeni ellenállásra buzdítja a közösséget. Ez pedig nem csak a tanulmányi eredményeket rontja, de az adott iskolába járó gyerekek továbbtanulási szándékaikra is negatívan hat.

Messing és Molnár (2008.) kutatása szerint negyven százalék a határ, amit, ha meghalad a roma gyerekek aránya, „meredeken lezuhan a gimnáziumban továbbtanulni vágyók, és háromszorosára emelkedik az érettségit nem adó iskolákban továbbtanulni tervezők aránya, a kiegyensúlyozottabb etnikai összetételű osztályok tanulóihoz képest”. Liskó (2008) eredményei alapján a továbbtanuló roma fiatalok kétharmada érettségit nem adó szakiskolákba megy, ahonnan viszont a tankötelezettségi korhatárt elérve jelentős részük lemorzsolódik még a szakmai ismeretek elsajátítása előtt, ezzel teljesen esélytelenné válva a munkaerőpiacon való elhelyezkedésre. Csupán 4-5%-ra tehető a romák egy-egy évfolyamában azok aránya, akik megszerzik az érettségit (Liskó, 2002; Havas, 2008).

Bár a társadalom számára hosszútávon kedvezőtlen hatással van a gyerekek elhordása a szegregálódás útjára lépő intézményből az egyén szintjén azonban egy racionális magatartásnak mondható. Nyilvánvaló, hogy azok a szülők, akik inkább elviszik gyermekeiket a körzeti iskolákból csak a legjobb oktatást és oktatási környezetet, szeretnék biztosítani a gyermekeik számára, ezáltal azonban befolyásolják a tanulók társadalmi összetételét, azaz elősegítik a spontán szegregáció folyamatát. A szülőkhöz hasonló tényezők ebben a folyamatban azok az iskolák is, melyek a jobban haladó diákokat különválogatják, és eltérő osztályokban oktatják.

E magyarázat alapján Szalai (2010 id. Fejes, Szűcs 2018) a szegregációt a „racionális szelekció melléktermékének” nevezi, ahol a gyengébbek „tömörítése” nem cél, hanem végeredmény. A „jól haladók védelmében alkalmazott szelekció” ugyanakkor létezik, és a szülők racionális elhordásához hasonlóan az ördögi kör részét képezi.

Ezen hatásmechanizmusok következtében a szegregálódó intézményekben az oktatás minősége leromlik. Egyrészt azért, mert ezekben az iskolákban megnő a tanulási nehézségekkel, beilleszkedési és magatartás problémákkal küzdő, alacsony tanulási motivációval rendelkező gyerekek száma. Az ezekben az intézményekben tanító pedagógus számára többletterhelést jelentene, amire az esetek többségében azzal reagálnak, hogy lecsökkentik a gyerekek iránti követelményeket, elvárásokat. Egyértelmű tehát hogy a tanárok kevés energia befektetésével elenyésző tanulmányi sikereket képesek elérni ezekben az iskolákban, sokkal nagyobb figyelmet kell a nevelési feladatokra fordítaniuk, mint az oktatásra, illetve sokkal nehezebb kapcsolatot kialakítani és fenntartani az itt tanuló gyermekek szüleivel. Mindezek hatására a pedagógusok motivációja még inkább csökken és sok esetben a magasabban képzett, jobb pedagógiai eszköztárral rendelkező szakemberek azzal reagálnak, hogy elhagyják ezeket a szegregált iskolákat és inkább egy elit esetleg egyházi vagy magán iskolában vállalnak munkát, vagy esetleg végleg elhagyják a pedagógus pályát. Ez a fajta pedagógus elvándorlás a mai Magyarországon, ahol egyébként is küzdenek a pedagógushiánnyal, azt eredményezi, hogy ezekben az iskolákban szakmailag nem megalapozott, nem elhivatott sok esetben nem is szakképzett pedagógusok tanítanak, mely tényezők hatására egyre inkább romlik az oktatás színvonala. Másrészt a tanulási nehézségekkel küzdő

gyerekek tömörítése kedvezőtlen csoportnormákhoz, szubkultúrához vezethet, ahol akár kiközösítéssel is járhat, ha valaki tanulni szeretne. Fejes (2013) kutatásai alapján 20-25%-ra becsüli azt a kritikus arányt, ami fölött a roma gyerekek tanulóközösségbeli aránya maga után vonja az oktatási környezet és színvonal csökkenését.

A kollektív cselekvés csapdája pedig éppen az, hogy a tehetősebb általában középosztálybeli nem roma szülők engedhetik meg maguknak, hogy elhordják gyermekeiket egy távolabb lévő iskolába. Így éppen azok maradnak a szegregálódó intézményekben, akiknek leginkább szüksége lenne a heterogén, magas oktatási színvonalat biztosító iskolai közegre. Több kutatás is bizonyítja (Kézdi és Surányi, 2008; Szalai, 2010; stb.), hogy az integrált környezetben a roma gyerekek teljesítménye nő, „sokan közülük a többségi gyerekek teljesítményét is túlszárnyalták” (Szalai, 2010.).

Társadalmunk azon csoportjai, akik mély szegénységben élnek általában lakóhelyi elkülönültségben élik mindennapjaikat, így tehát az iskola lenne az a színhely, ahol középosztálybeli kapcsolatokat tudnának kialakítani, melyek lehetőséget nyújtanak számukra új lehetőségekhez, információkhoz való hozzáférést. Az iskolai szegregáció megszüntetése azonban nem elegendő ahhoz, hogy ezek a kötések létrejöjjenek a különböző társadalmi státuszú gyerekek között.

A kutatók felhívják a figyelmet arra, hogy már korábban, az iskola előtt el kell kezdődnie a gyerekek tömeges integrált nevelésének. Friedman és Surdu (2009) – az iskolák és tanácsadó központok reformja mellett – az integrált és romák által nagyobb arányban látogatott iskola előtti „pre-school” intézmények szükségességét is

megemlíti. Clotfelter (2000) az iskolán kívüli szabadidős tevékenységek jótékony hatására, Chetty, Hendren és Katz (2015 id. Fejes, Szűcs 2018) pedig a marginalizálódó rétegek lakóhelyi elkülönülését megszüntető intézkedések szükségességére hívják fel a figyelmet.

2.6 Szegregáció hatása a csoportközi kapcsolatokra

Társadalmunk azon csoportjai, akik mély szegénységben élnek általában lakóhelyi elkülönültségben élik mindennapjaikat, így tehát az iskola lenne az a színhely, ahol középosztálybeli kapcsolatokat tudnának kialakítani. A különböző társadalmi csoportokhoz tartozó diákok között azonban szegregált iskolákban kevesebb lehetőség nyílik a kapcsolatok kialakítására, mint integrált körülmények között. Mivel az iskola lenne az a helyszín, ahol nem csak alkalmoszerű, hanem éveken át tartó stabil közösségekben, személyes kapcsolatokon keresztül szerezhettek tapasztalatokat más társadalmi, etnikai csoporthoz tartozó emberekről. Ennek hiánya sok szempontból negatív következményeket vonhat maga után.

Az egymás különbözőségeiről keveset tapasztalt gyermekek vagy fiatalok nehezebben tudnak felnőtt korukban egymással együtt élni, hiszen ennek a személyes tapasztalatnak a hiányából születnek a sztereotípiák, bizalmatlanságok, előítéletek később pedig a csoportközi konfliktusok. Azokban a társadalmakban, amelyekben jellemző a különböző társadalmi csoportok széthúzása, ott a nemzet széttöredezett. Minél erősebb ez a széttöredezettség a többségi társadalom annál nehezebben fogadja el a kisebbség költségvetési eszközökkel való támogatását, ami tartósítja a hátránnyal küzdők helyzetét. A társadalom mély szegénységben élő hátrányos helyzetű

többségében roma etnikum általában lakóhelyi elszigeteltségben élnek mindennapjaikat. Az iskola tehát az egyetlen helyszín, ahol lehetőség nyílik számukra, hogy személyes ismeretségekhez jussanak a társadalom konszolidált középrétégehez tartozó emberekkel. Bár az integrált oktatási körülmények sem biztosítják, hogy különböző társadalmi rétegekhez tartozó gyerekek vagy fiatalok barátságokra tesznek szert, mégis megalapozhat a több éves közös iskolai múlt „gyenge kapcsolatokat” melyek fontos erőforrásokat jelenthetnek felnőtt életük során.

„Az a tény, hogy a szegények társas energiájuk nagy részét egymás közötti erős kapcsolataikra fordítják, azzal a következménnyel jár, hogy kapcsolataik egymáshoz gyéren kötődő kisközösségekbe zárják be őket. Az ilyen zárványokba beszorult emberek elesnek a szélesebb társadalom felé vezető »gyenge kapcsolatok« képviselte előnyöktől. Ez szegénységük újratermelődésének egyik oka.” (Granovetter [1983] 213. o. id. Kertes, Kézdi 2009)

Az iskolai szegregáció megszüntetése azonban nem elegendő ahhoz, hogy ezek a kötések létrejöjjenek a különböző társadalmi státuszú gyerekek között. A kutatók felhívják a figyelmet arra, hogy már korábban, az iskola előtt el kell kezdődnie a gyerekek tömeges integrált nevelésének. Friedman és Surdu (2009) – az iskolák és tanácsadó központok reformja mellett – az integrált és romák által nagyobb arányban látogatott iskola előtti „pre-school” intézmények szükségességét is megemlíti. Clotfelter (2000) az iskolán kívüli szabadidős tevékenységek jótékony hatására, Chetty, Hendren és Katz (2015) pedig a marginalizálódó rétegek lakóhelyi elkülönülését

megszüntető intézkedések szükségességére hívják fel a figyelmet. (Fejes, Szűcs 2018.)

A tapasztalatok tehát azt mutatják, hogy a csoportközi kapcsolatok kialakulását leginkább az azonos iskolában tanulók, iskolaidőn túli közösen eltöltött szabadidős tevékenységekkel lehet előremozdítani. Clotfelter (2004) id. Kertes Kézdi (2009) így foglalja össze az amerikai deszegregáció legmaradandóbb eredményeit és tanulságait.

„Noha a különböző bőrszínű tanulók közti barátságok még mindig inkább a kivételt jelentik, mint a szabályt, ma már rutinnak számít az, ahogy a szabadidős egyesületek sokaságában létrejövő »laza kapcsolatok« áthidalják a faji választóvonalakat. Etnikailag vegyes futbalcsapatok és birkózóegyesületek, diákzenekarok és iskolai klubok ezrei nyújtanak lehetőséget az általános és középiskolák diákjainak arra, hogy a másik faji vagy etnikai csoport tagjait önálló egyénekként, és ne faji sztereotípiák megtestesítőjeként lássák. Lehet, hogy az iskolai deszegregáció tökéletlen forradalom volt, és eredményei elmaradtak attól, amit az integráció hívei eredetileg megálmodtak, de mégis igazi forradalom volt.” (10.o)

2.7 Szegregáció hatása az iskolai teljesítményre

Az iskolai szegregáció alacsony színvonalú oktatással jár együtt. Ez azért is jelent problémát, mert már kutatások sora bizonyította, hogy a hátrányos helyzetű gyerekek tanulmányi előmozdulását leginkább a magas színvonalú oktatás tudja biztosítani.

A hátrányos társadalmi helyzet és a gyermek tanulási problémáinak várható gyakorisága között, szoros összefüggés figyelhető meg, ami a szegénység generációk közötti továbbörökítésében játszik jelentős

szerepet. Az alacsonyabb társadalmi helyzetű családok gyermeki a középosztálybeli családok gyermekeihez képest nagyobb nehézségekkel kezdik meg az általános iskolát, készségeik és diszpozícióik a társadalom átlagánál alacsonyabb szinten állnak. Ezen következményekből a szegény és iskolázatlan szülők gyermekeinek elkülönített oktatása valamilyen mértékű képesség szerinti szelekciót visz be az oktatás rendszerébe, akár azért, mert közvetlenül képesség szerint szelektálnak, akár azért, mert társadalmi vagy etnikai szempontok szerint teszik ezt.

Az iskolai szegregáció ebből a szempontból nem más, mint a tanulási nehézségekkel küzdő gyerekek összesűritése egy iskolába vagy egy osztályterembe, ami végül mindig az oktatás színvonalának leromlását eredményezi. Ennek három fő okát különbözteti meg Kertes, Kézdi (2009).

1. A túlzott munkaterhelés miatt a tanárok leszállítják a teljesítménykövetelményeiket, csökkentik a tanulókkal szembeni elvárásaikat, illetve az egyéni foglalkozásokat. Ez a legrosszabb, amit ebben a helyzetben tehetnek, ugyanis a tanulási problémák kezelése az átlagosnál több időt, figyelmet és szakértelmet igényelne, illetve személyre szabott oktatási módszerek alkalmazását. (Good [1987], Ferguson [1998] id. Kertes, Kézdi 2009). A leszállított teljesítménykövetelmények és a csökkentett elvárások pedig gyakorta önbeteljesítő próféciaaként működnek, aláássák a teljesíteni akaró diákok motivációját.

2. A tanulási nehézségekkel küzdő gyerekek egy iskolába vagy egy osztályterembe való összesűritése kedvezőtlen szubkultúra kialakulásához vezethet, azaz a kortárs csoportok hangadói a tanulást

és a tanárokkal való együttműködést stréberségnek minősíthetik ezzel hatást gyakorolva a többi tanulóra.

3. A nehezebbé váló, több munkát és figyelmet igénylő pedagógiai munka a tanárok javadalmazását illetően nem kompenzálódik, bár a normatív iskolai támogatások jelen vannak, ebből a forrásból általában nem közvetlenül a tanárok fizetését egészítik ki, hanem az iskolák kapják. Ez a mechanizmus az oktatásra egyértelműen kedvezőtlen hatást gyakorol. A képzettebb, igényesebb pedagógiai szemléletet képviselő tanárok, ha nem tudnak vagy nem is akarnak megfelelni a megnövekedett pedagógia feladatoknak az aránytalanul kevés fizetésükért, vagy lecsökkentik elvárásaikat, és a követelményeket, egy igénytelenebb pedagógia munkára térnek át, vagy keresnek olyan munkahelyet, ahol egymással arányos a munkaterhelés és a javadalmazás. Egyértelmű tehát hogy a szegregált iskolákban a képzett, munkájukra igényes pedagógusok elhagyják az iskolát, helyükre kevésbé képzett és igénytelenebb pedagógusok lépnek (a kivételektől eltekintve).

(Kertes, Kézdi (2009.) Mindezek együttesen odavezetnek, hogy a szegregált iskolákban a csökkentett minőségű oktatás lesz a norma. Egy olyan összekapcsolódó tünetegyüttes jön létre, ahol ez a három komponens tartósítja a hátrányos társadalmi helyzetű fiatalok alacsony tanulmányi teljesítményét.

2.8 Deszegregációs törekvések

Magyarországon a deszegregációs törekvésekre és ezen törekvések sikerére csak a sokiskolás településeken van lehetőség. Hiszen egy-egy ilyen nagyobb település összetételét tekintve heterogén így van lehetőség a hátrányos helyzetű gyerekek újra elosztására a település

többi intézménye között. Alapvetően kétféle módon valósíthatók meg ezek a deszegregációs törekvések ezeken a településeken. Az egyik lehetőség a nyitás, ami a szegregált iskola vonzóvá tételét jelenti (leginkább infrastruktúra-fejlesztéssel) kinyitást a jobb társadalmi helyzetű szülők gyermekei számára. A másik megoldás a zárás, azaz a hátrányos helyzetű gyerekek átirányítása kedvezőbb státuszú közösségekbe, azaz másik intézménybe vagy intézményekbe, iskolabezárással vagy iskolák összevonásával. Az első megoldás siker és finanszírozás szempontjából is kockázatos, hiszen nincs rá garancia, hogy a beruházások után vonzóvá válna az iskola, az esetek többségében, ezen törekvések kudarca jelentős. A második megoldás azonban lokális konfliktusokkal és társadalmi ellenállással járhat, melynek oka leginkább a szegregáltan oktatott, így jelentős lemaradással rendelkező tanulók és a befogadó iskola tanulóinak tudása között lévő áthidalhatatlannak tűnő szakadék.

2.9 A deszegregációs programok szakaszai

Fejes József Balázs és Szűcs Norbert (2018) a sikeres deszegregációs program szakaszait a következőképpen fogalmazta meg.

Első szakaszként a helyzetfelismerést jelöli meg, amikor a szakmai szereplők eljutnak a szegregált iskola beazonosításáig. Az elkülönítés ugyanis nem minden esetben egyértelmű, hiszen gyakran tudatosan nem engedik meg a betekintést vagy befolyásolják az iskolában tanuló gyerekek helyzetének etnikai összetételének statisztikáját az egyes iskolák intézményvezetői, tankerületi dolgozói.

A sokiskolás települések elvileg jelenleg is aktuális esélyegyenlőségi tervekkel rendelkeznek, de Méreiné, Málovics és Juhász (2018) elemzése szerint ezek minősége rendkívül heterogén, és általában nem

a problémák valós, elmélyült megoldását célozzák. Ez sajnos természetes, a települési döntéshozók és apparátusok már a 2010 előtti időszakban is jellemzően a szegregáció jelentőségének – ezáltal a beavatkozás mértékének – tompítására törekedett. Aktuálisan pedig sem a politika és a szakpolitika, sem a monitoring szempontjából nem érkezik presszió az antiszegregációs terület támogatása érdekében, így az említett háttérdokumentumok is egyre súlytalanabbak és gyengébb minőségűekké váltak. (Id.: Fejes, Szűcs 2018)

Sok esetben nem csupán a manipulációs szándék játszik szerepet ezen intézmények felderítésében, sokszor egyszerűen csak az iskolafenntartó szakemberei sincsenek tisztában a szegregáció mértékével, ebben a helyzetben külső szereplőknek kell a helyzetfelismerést lehetővé tenni.

A deszegregációs program második szakasza a kezdeményezés, mely nyilván csak abban az esetben lehetséges, ha a helyzetfelismerés megtörtént és jól dokumentált, ezzel nyomás gyakorolható a döntéshozókra, hogy elszánják magukat a változtatásra. A kezdeményezés szakasza akkor ér véget amikor a döntéshozók és/vagy politikai vezetők döntést hoznak a deszegregációs program megvalósításáról.

Harmadik szakasz az előkészítés mely során megtörténik a program szakmai tervezése, ebben részt vesznek az oktatási szakapparátus tagjai, külső szakemberek, szükség esetén esélyegyenlőségi szakember. Fontos, hogy a folyamatban mindannyian részt vegyenek és egyetértsenek mivel csak így érhetnek el hosszútávon sikereket a szegregációs problémákkal kapcsolatban. Ebben a fázisban sort kerítenek arra is, hogy feltárják a szegregált oktatási helyzet

problémáját az érdekháló csoportjainak egy része előtt, mint például iskolaigazgatók, civil szereplők, roma képviselők, felkészítve őket a változásra és bevonva őket a tervezésbe. A folyamat végére létrehozunk egy formális deszegregációs intézkedési tervet, mely tartalmazza a pontos feladatokat, célokat, ütemezést, felelősöket és a feladathoz szükséges indikátorokat.

A megvalósítás szakaszába már minden érdekcsoport bevonásra kerül. Ennek a fázisnak fontos eleme a helyi pedagógus társadalom, főleg a befogadó iskola pedagógusai, őket fel kell készíteni a deszegregációra, érzékenyítéssel és az integrált oktatással való attitűdjük átalakításával. Érdemes lehet támogatást nyújtani, annak érdekében, hogy a szegregált oktatásból érkező valószínűleg lemaradásokkal küzdő gyerekek számára innovatív módszerek alkalmazásával tudják elősegíteni a tanulmányi felzárkózásukat. A pontosabb beavatkozást elősegítheti a gyerekek kompetenciáinak felmérése, mely később a monitoring szakaszában elősegítheti a szakértők professzionálisabb munkáját. A tanulók átírányításának és integrálásának megvalósítása egy komplex folyamat. Ebben a fázisban kerül sor a jogi ügyek rendezésére, a kommunikációs feladatokra, tájékoztató kampányokra és a tanulók felkészítésére, beilleszkedést támogató szünidei és tanév eleji programokkal. A deszegregáció természetesen nem ér véget az elkülönítés megszüntetésével, gondoskodni kell a szociális és tanulmányi integrációról, például hátránykompenzáló programokkal, mint tanodák vagy mentorprogram szervezése. Az egész folyamat összességében akár több tanéven keresztül is elhúzódhat, az emiatt kialakuló instabilitás miatt a program könnyen kudarcba fulladhat.

A megvalósítást követően még legalább 3-5 évig, de akár egy 8 éves oktatási cikluson keresztül is nyomon követik az integráció sikerességét. A monitoring szakaszában méri a tanulók tanulmányi eredményeit és beilleszkedési előrehaladásukat. De nemcsak az integrált gyerekek helyzetét kell nyomon követniük a döntéshozóknak, hanem figyelmet kell fordítaniuk újabb szegregációs mechanizmusok felismerésére. A monitoring folyamatát legitimálja, hogy külső, független szakértőket is bevonnak az eredmények kiértékelésébe.

A deszegregáció sikeressége tehát függ a beavatkozás céljának egyértelműségétől, szilárdságától és a program komplexitásától, hogy mennyire képes az érdekháló különböző csoportjainak igényeit felismerni és konstruktívan kezelni. Sajnos a társadalmi szegregáció általában egyszerre van jelen a lakhatással, oktatással, foglalkozással és egészségüggyel így ezek közül csupán az egyik elem kezelése nem lehet hasznos, esetenként akár kontraproduktív.

Magyarországon jelenleg nincs a közoktatásban megjelenő szegregáció felszámolására politikai-szakpolitikai szándék. (Fejes, Szűcs 2018.) Előrelépést tehát egyelőre csak lokális folyamatoktól, civil kezdeményezésektől lehet, melyek lehetőségei meglehetősen korlátozottak. Az önkormányzati iskolák államosításával még inkább beszűkült a döntéshozók mozgástere. Az autonóm civilek térvesztésének tendenciáját pedig jól érzékelteti, hogy több jelentős roma szervezet szüntette be a működését, így a szegregációs perekben kulcsszerepet betöltő Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyermekeknek Alapítvány (CFCF) is a tevékenysége lezárására készül (Miklósi,

2016). Az egyházi iskolák jelentős növekedése szintén tovább gyengíti az esetleges deszegregációs beavatkozások sikerességét.

3. Kérdőíves vizsgálat

3.2 A kutatás célja

Kutatásom célja, hogy megvizsgáljam milyen motivációk és tényezők alapján választanak általános iskolát a szülők gyermekeik számára napjainkban. Differenciáltabb képet szerettem volna kapni arról, hogy mennyire fontos a szülők számára az iskola hírneve, felszereltsége, szakos ellátottsága, illetve, hogy milyen véleménnyel rendelkeznek az integrált nevelésről. Érdekelt még az is, hogyan befolyásolja iskolaválasztásukat az adott iskola tanulóinak összetétele, azaz a hátrányos helyzetű és vagy roma tanulók aránya az adott iskolában vagy osztályban.

3.3 Hipotézisek

Azon túl, hogy általános képet szerettem volna kapni a szülők iskolaválasztási szokásairól, volt néhány előfeltevés, melyeket igazolni kívántam.

A szakirodalom alapján a következőket feltételezem:

1. Az iskolaválasztást a szelekcióra való törekvés határozza meg.

- A legfontosabb szempontok között szerepel az iskolaválasztás során az iskola légköre, hírneve és az iskola tanulóinak összetétele

2. A válaszadók többsége alapvető emberi jognak találja az integrált nevelést.

- A kitöltők többsége, azaz a válaszadók több mint 50%-a, a hátrányos helyzetű és vagy roma tanulók integrált nevelését támogatja.

- Az integrált nevelést abban az esetben támogatnák a legtöbben, ha a hátrányos helyzetű és vagy roma tanulók aránya nem haladja meg osztályonként a 30-40%-ot.

3. A kitöltők többsége, azaz a válaszadók több mint 50%-a, a hátrányos helyzetű és vagy roma tanulók számára hasznosnak tartja az integrált nevelést, míg a nem hátrányos helyzetű tanulók számára már kevésbé.

4. A válaszadó szülők több mint 50%-a nem íratná be gyermekét olyan iskolába ahová többségében hátrányos helyzetű és vagy roma tanulók járnak.

3.4 A vizsgálati minta bemutatása

A szelektív iskolaválasztás tényezőiről és motivációiról szóló kérdőíves kutatásomat, általános iskolás gyermekek szüleinek a körében végeztem el. Ezen szülők körében történt a kérdőíves felmérés, melyben az iskolaválasztási szokásaikról és az integrált oktatásról, illetve annak fontosságáról kérdeztem meg őket. A kutatásomban 60 szülő vett részt.

3.5 A kutatásban alkalmazott módszerek, eszközök, kutatás menete

A szelektív iskolaválasztás tényezőivel és motivációival kapcsolatos kérdőív (lásd 1. számú melléklet) megszerkesztésére 2021 februárjában került sor egy internetes platformon, majd különböző közösségi oldalakon próbáltam elérni az általános iskoláskorú gyermek szüleit. A kérdőív elején szerepelt egy leírás melyből minden

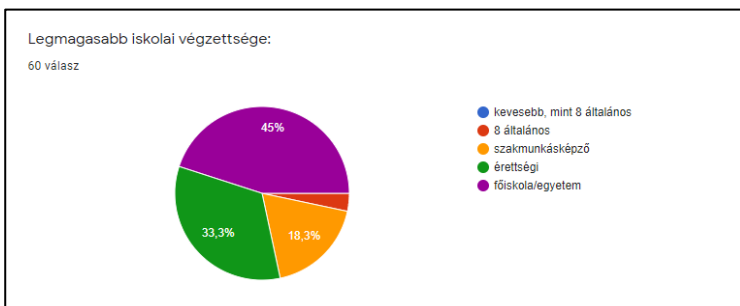
kitöltőt tájékoztattam arról, hogy milyen kutatást végzek és hogy ez miért szükséges számomra, illetve arról, hogy a kitöltés névtelenül történik, ezzel biztosítva mindenki számára a teljes anonimitást.

A kérdőívben összesen 24 kérdés található, melyek a szülők iskolaválasztási szokásaival, a választás során figyelembe vett legfontosabb szempontjaikkal, az integrált oktatásról alkotott véleményükkel, illetve annak fontosságával, hasznosságával kapcsolatosak.

3.6 Eredmények elemzése

3.6.1 Leíró adatok

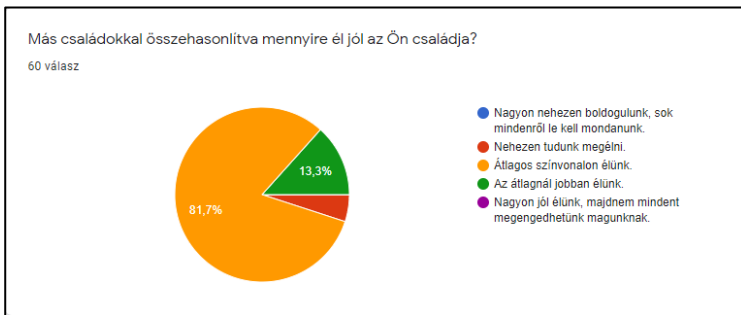
A válaszadó 60 főből 47 érettségivel vagy annál magasabb iskola végzettséggel rendelkezik. Azaz a válaszadók több mint 60%-a a magyar minimum középfokú végzettséggel rendelkezik.

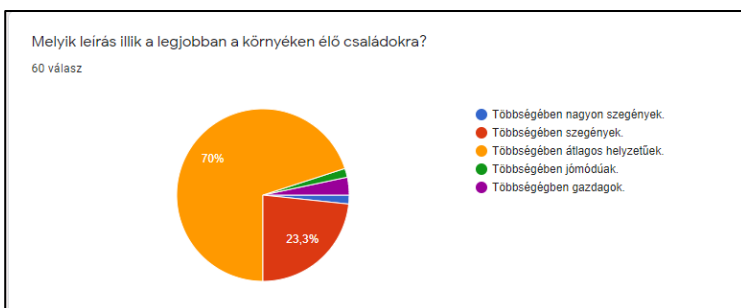
1. ábra

A kitöltőket saját és a környékükön élő családok életszínvonaláról is megkérdeztem. Magukra vonatkozóan 49-en az átlagos színvonalat jelölték meg, mindössze 3 válaszadó jelölte meg a nehezen tudnak

megélni lehetőséget. A környéken élő családok jellemzésénél szintén az átlagos színvonal jelentette a többséget, ezt 42-en jelölték meg, azaz a válaszadók 70%-a vélte úgy, hogy a környezetükben élő családok szintén átlagos színvonalon élnek. 14-en gondolták úgy, hogy többségében szegények a környéken lakók.

2. ábra

3. ábra

Arra a kérdésemre, hogy a gyermek a körzeti iskolába jár-e, nagyon megosztó válasz született, 31 fő válaszolt igennel és 29 fő nemmel. Feltételeztem, hogy a válaszadók több mint 60%-ának gyermeke nem a körzeti iskolába jár, a kérdőív adatai alapján ez feltételezésem

tévesnek bizonyult. Úgy gondolom azonban, hogy fontos megemlítenem, hogy bár a válaszadók többsége magas iskolai végzettséggel és jó anyagi helyzettel rendelkezik, a környéken élő családok életszínvonalát is többségében átlagosnak ítélték meg a válaszadó szülők. Ebből arra következtettem, hogy a megkérdezettek többségénél a körzeti iskola tanulóinak összetételét többségében átlagos helyzetű tanulók alkotják, így nem indokolható az adott iskolából való elvándorlás a hátrányos helyzetű és vagy roma tanulók többsége miatt.

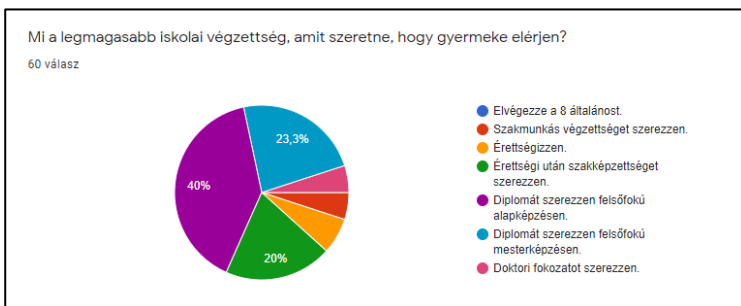
4. ábra

Az iskola fenntartóját illetően a válaszadók többségének gyermeke központi fenntartású vagy önkormányzati fenntartású iskolába jár. A válaszadók közül csupán 9 szülő jelölte meg az egyházi fenntartású iskolát, ez az adat szintén meglepő volt számomra, hiszen napjainkban egyre nagyobb teret hódítanak az egyházi fenntartású iskolák, terjedésükkel pedig egyre inkább elősegítik a szegregált oktatás létrejöttét. Véleményem szerint, ahogy már azt fentebb is kifejtettem, a válaszadók olyan lakókörnyezetben élhetnek, ahol még az egyházi iskolák térhódítására nincs kereslet. Az iskola tantervét illetően a válaszadók 78,3%-a a normál tantervű iskolát jelölte meg. Az iskola

távolságát illetően 50 szülő válaszolta azt, hogy az iskola 0 és 10 km közötti távolságra van a lakóhelyüktől, ennek ellenére a gyerekek 50%-át valamelyik szülő viszi autóval vagy motorral iskolába. Mindössze a gyerekek 23,3%-a jár gyalog és 13,3%-uk jár tömegközlekedési eszközzel iskolába. Utóbbi információk megerősítettek abban, hogy a válaszadók többsége jó anyagi körülmények között él.

3.6.2 Az iskolaválasztás tényezői és motivációi

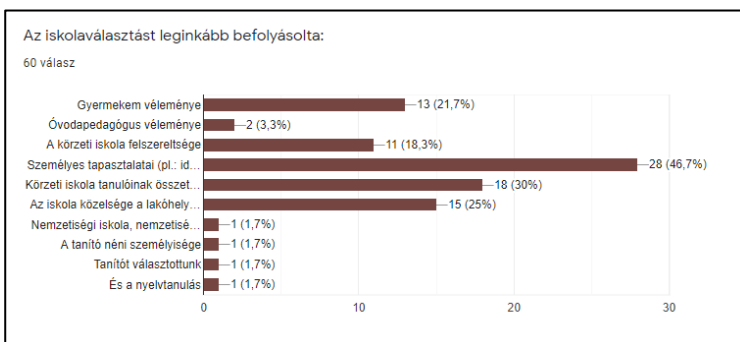
Arra a kérdésemre, hogy mi a legmagasabb iskolai végzettség, amit szeretne a szülő, hogy gyermeke elérjen, nagyon megosztó vélemények születtek. Összességében azonban elmondható, hogy a válaszadók többsége, azaz 41 ember azt szeretné, ha gyermeke felsőfokú oktatásban venne részt. A válaszadók 40%-a szeretné, ha gyermeke felsőfokú alapképzésen szerezne diplomát, 23%-uk azt szeretné, ha mesterdiplomát szerezne gyermeke és mindössze 3% szeretné, hogy gyermeke doktori fokozatot szerezzen. A kitöltők 20%-a azt szeretné, hogy gyermeke érettségi után szakképzettséget szerezzen. A szakmunkás végzettséget csupán 3 kitöltő jelölte meg, és mindössze 4 fő jelölte meg az érettségit így ezek száma elenyészőnek bizonyult a többséghez képest. A megkérdezettek többsége tehát azt szeretné, ha legalább alapképzésen szerezne diplomát gyermeke, ebből pedig arra következtethetünk, hogy gyermekeiket szeretnék a lehető legszínvonalasabb oktatásban részesíteni, annak érdekében, hogy semmilyen hátránnyal ne rendelkezzen a továbbtanulásuk során.

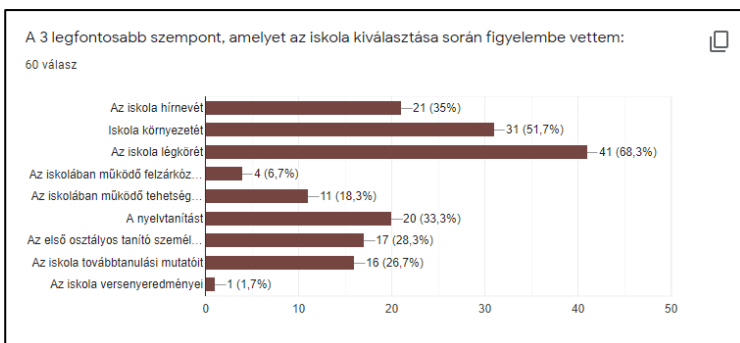
5. ábra

A kérdőívem kitöltésében résztvevő, szülők arra is választ adtak melyek voltak a legfontosabb szempontok és a leginkább befolyásoló tényezők az iskolaválasztásuk során. Különböző alternatívák közül jelölhették meg a számukra legfontosabbakat, és bár sokszínű véleménnyel rendelkeztek a szülők, és láthatóan sok mindent figyelembe vettek az iskolaválasztás során, ezzel is próbálva gyermeküket a számára legmegfelelőbb oktatásban részesíteni már egészen az iskolai tanulmányok kezdetén. Néhány a hipotéziseim során felsorolt szempontokat jelölte meg a válaszadók többsége, azaz a többség számára kiemelkedően fontos az iskola környezete, hírneve, légköre, tanulóinak összetétele és a személyes tapasztalat. Kevésbé fontos az első osztályos tanító személye, az óvodapedagógus vagy a gyermek véleménye az iskola felszereltsége, az iskolában működő felzárkóztatás, tehetséggondozás, nyelvtanulás, illetve az iskola versenyeredményei. A válaszadók többsége, azaz 46,7%-a számára befolyásoló tényező volt az iskola választás során a személyes tapasztalat, mint például idősebb gyermek, az ezt követő legtöbbször által megjelölt tényező az iskola tanulóinak összetétele a válaszadók

30%-ának fontos. A 3 legfontosabb szempont az eredmények alapján elsősorban az iskola légköre melyet a kitöltők 68,3%-a megjelölt, 51,7%-uk jelölte meg az iskola környezetét és 35% az iskola hírnevét. Ez a hipotézisem tehát igaznak bizonyult, a szülők nagy része tudatosan választ iskolát, él iskola választási jogával ám választását leginkább a szelekcióra való törekvés motiválja nem pedig az iskola nyújtotta tanulást támogató lehetőségek.

6. ábra

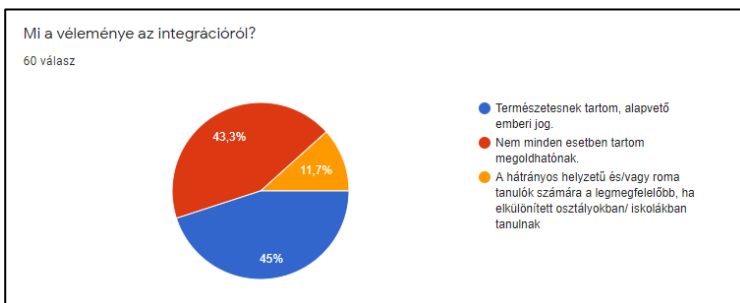

7. ábra

3.6.3 Vélemények az integrációról

Arra a kérdésemre mi a válaszadó szülők véleménye az integrációról szintén nagyon megosztó vélemény született. Bár a többség alapvető emberi jognak tartja ez a többség pusztán a kitöltők 45%-át jelenti, azaz a kitöltő 60 ember közül összesen 27-en gondolkodnak így az integrációról. A kitöltők 43,3%-a azaz 26 ember szerint az integráció nem minden esetben megoldható. 11,7% azaz 7 szülő pedig úgy gondolja, hogy a hátrányos helyzetű és vagy roma tanulókat külön osztályokban vagy iskolákban kellene tanítani. Tekintettel arra, hogy ebben az esetben a többséget pusztán egy szülő véleménye jelenti, úgy gondolom hipotézisem nem nyert megerősítést miszerint a válaszadók többsége alapvető emberi jognak tartja az integrációt. Hipotéziseim felállítása során azt gondoltam a válaszadók jóval nagyobb arányban fogják majd alapvető emberi jognak tartani az integrált nevelést és csak abban az esetben lennének fenntartásaik, esetleg nem támogatnák, ha saját gyermekük oktatásáról lenne szó. Arra a kérdésemre, hogy mennyire támogatnák az integrált nevelést egy 5 fokozatú skálán kellett válaszolniuk, itt sem jelenthető ki egyértelmű többség ugyanis a válaszadók többsége 40% inkább tartózkodott, azaz egyet is ért és nem is az integrált neveléssel. A 60 válaszadó közül 5 fő teljes mértékben egyetért, 13 fő inkább egyetért a hátrányos helyzetű és vagy roma tanulók integrált nevelésével. Inkább nem ért egyet 5 válaszadó és 4 válaszadó egyáltalán nem ért ezzel egyet. Ugyanúgy, mint az ezt megelőző kérdésnél 26-an választották a nem minden esetben tartják megoldhatónak az integrált nevelést opciót, ennél a kérdésnél 24 fő választotta az egyet is ért meg nem is lehetőségek közül. Ebből arra következtetek, hogy a kitöltő szülők

minimum 40%-a nem rendelkezik egyértelmű véleménnyel az integrációt illetően.

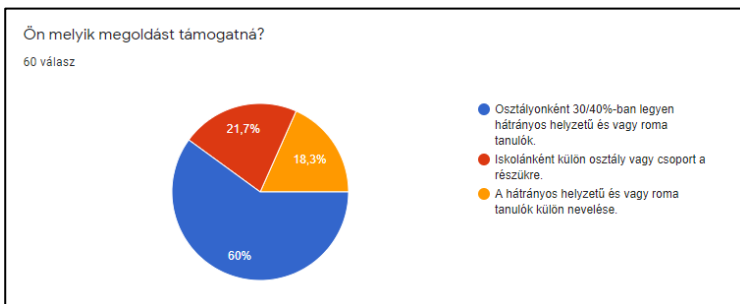
8.ábra

9. ábra

Arra a kérdésemre, hogy a hátrányos helyzetű és vagy roma tanulók oktatásának melyik módját támogatná leginkább már sokkal élesebben kirajzolódtak azon szülők véleményei is, akik az előző kérdések során nem adtak egyértelmű választ. Ugyanis a válaszadók 60%-a támogatná azt a megoldást, ha osztályonként 30-40% lenne a

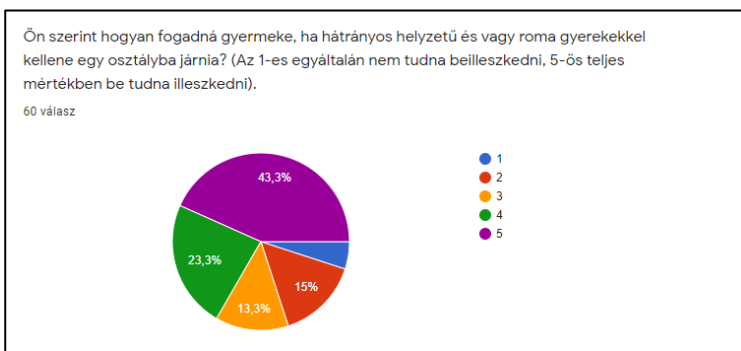
hátrányos helyzetű és vagy roma tanulók aránya. A válaszadók 21,7%-a gondolja úgy, hogy ezeknek a gyerekeknek külön osztályban vagy csoportban kellene tanulniuk, és 18,3%-a ezen tanulók külön intézményekben nevelését támogatná. Tehát a válaszadók 40%-a azt a megoldást támogatná, ha valamilyen módon ellennének különítve a hátrányos helyzetű és vagy roma tanulók a társadalmunk többi tanulójától. Hipotézisem miszerint a válaszadók többsége a hátrányos helyzetű és vagy roma tanulók jelenlétét abban az esetben támogatná, ha arányuk nem haladná meg osztályonként a 40%-ot, azaz nem lennének többségben, igaznak bizonyult bár fontos kiemelni, hogy a válaszadók nem elhanyagolható része 40% inkább elkülönítve oktatná ezeket a gyerekeket.

10. ábra

Arra a kérdésemre mit gondolnak a kérdőívet kitöltő szülők arról gyermekük betudna-e beilleszkedni egy olyan osztályba, ahol hátrányos helyzetű és vagy roma gyerekek is tanulnak, a többség, azaz a válaszadók 66,6%-a vélekedett úgy, hogy gyermeke teljes mértékben vagy igen, be tudna, illeszkedni egy ilyen osztályba. 13,3% választotta a köztes megoldást, azaz igen is meg nem is. A kitöltők

20%-a azonban úgy gondolja gyermeke nem vagy egyáltalán nem tudna egy ilyen osztályközösség részese lenni. Ebből az eredményből arra következtettek, hogy a válaszadó szülők többsége az integrált nevelés során nem tart attól, hogy gyermeke nem tudna beilleszkedni, nem tudna egy olyan osztály részese lenni melynek tagjai között vannak hátrányos helyzetű és vagy roma tanulók.

11. ábra

A válaszadó szülők az integrált nevelés hasznosságáról is kifejtették véleményüket. Első kérdésem a többségi tanulókat érintette, arra voltam kíváncsi a kérdőívet kitöltő szülők hasznosnak tartják a fent említett tanulók számára az integrált nevelést. A válaszadók 51,6%-a gondolja úgy, hogy az integrált nevelés inkább hasznos vagy nagyon hasznos, 33,3% vélekedett úgy, hogy hasznos is és nem is, és a kitöltők 15% azt válaszolta, hogy nem hasznos vagy felesleges a közös oktatás a többségi tanulók számára. Az eredmények alapján a válaszadó szülők többsége hasznosnak találja az integrált nevelést a többségi gyerekek számára, bár fontos megemlítenem, hogy a 60

kitöltő közül 31 fő véleménye volt ez, azaz a többséget ebben az esetben is pusztán egy válaszadó jelentette. Emellett fontos kiemelni, hogy a válaszadók közül pusztán 9 szülő vélekedett egyértelműen úgy hogy az integrált nevelés nem hasznos a fent említett tanulók számára.

A következő kérdésem szintén az integrált oktatás hasznosságát taglalta, de már a hátrányos helyzetű és vagy roma tanulók tekintetében. A válaszadók 56,7%-a gondolja úgy, hogy a hátrányos helyzetű gyerekek számára hasznos vagy nagyon hasznos az integrált oktatás. Az előző kérdéshez hasonlóan a kitöltők 15%-a vélekedett úgy, hogy az integrált nevelés nem hasznos vagy felesleges a fent említett tanulók számára. A szülők 28,3% az 5-ös skálán a 3-mas számot jelölte meg, ami azt jelenti, nem igazán tartják sem hasznosnak sem pedig haszontalannak az integrált oktatást. Az eredmények alapján hipotézisem miszerint a válaszadók kevésbé gondolják hasznosnak az integrált nevelést a többségi tanulók számára beigazolódt, ez a többség azonban még a hátrányos helyzetű tanulók esetében is csak 34 válaszadót, a többségi tanulók esetében pedig 31 fő véleményét jelenti. Azon szülők véleménye, akik feleslegesnek gondolják az integrált nevelést mindkét esetben a kitöltők 15%-át jelenti, ebből arra következtettem, hogy a szülők még egy jelentős része nem rendelkezik egyértelmű véleménnyel az integrációt illetően.

12. ábra

13. ábra

Kérdőívem utolsó kérdésében arra szerettem volna választ kapni, hogy a válaszadó szülők beíratnák-e saját gyermeküket egy olyan iskolába ahová többségében hátrányos helyzetű és vagy roma tanulók járnak, az egyszerű igen vagy nem válaszadáson kívül kértem a szülőket, hogy indokolják is meg válaszukat, így lehetőségük nyílt önálló vélemény megfogalmazására a kérdőív kitöltése során. A válaszadók 60%-a nem íratná be ilyen iskolába gyermekét, 36,6%-uk

hagyná, hogy egy ilyen osztályközösség tagja legyen gyermeke és mindössze két szülő válaszolt úgy, hogy nem tudja, mit tenne egy ilyen helyzetben. A kérdőív kérdései során ennél a kérdésnél látható a legnagyobb különbség az eredményeket tekintve. A hipotézisem miszerint a szülők többsége nem íratná be, olyan iskolába, ahol többségben vannak a hátrányos helyzetű és vagy roma tanulók bizonyosságot nyert, hiszen a válaszadók 60% így vélekedett. A vélemények megfogalmazása során sokféle okot és szempontot soroltak fel a szülők miért döntöttek az igen vagy a nem válasz mellett, többek között szerepelt a félelem a romák által elkövetett különböző atrocitásoktól, beilleszkedési nehézségek a gyermekük számára, de a legtöbb esetben az oktatás színvonalának lecsökkenésétől tartott a legtöbb szülő, ezekből szeretnék néhányat kiragadni.

„Nem. Jelenleg is azért nem járnak a hozzánk legközelebb lévő iskolába, mert ott már szinte csak nehezen kezelhető, alulmotivált, hátrányos helyzetű gyerekek vannak. Emiatt az iskola hírneve teljesen leromlott, az oktatás színvonala nagyban lecsökkent.”

„Semmiképpen sem íratnám a gyermekemet ilyen iskolába. A véleményem az, hogy a hátrányos helyzetű gyerekeknek is sokkal célravezetőbb az ő számukra megfelelő oktatást nyújtó intézményben a tanításuk. Természetesen nem minden hátrányos helyzetű/ roma gyerek van elmaradva a többiektől, ennek kiszűrésére egy általános teszt kitöltése lenne javasolt iskolakezdésre, szerintem.”

„Nem. Ha többségében ilyen gyerekek vannak, akkor az nem biztos, hogy előnyére válna a saját gyerekemnek. Ha kevesebb hátrányos helyzetű és /vagy roma tanulók járnak egy adott iskolába, osztályonként arányosan elosztva a többi tanulóval, akkor igen.”

„Nem biztos, hogy beíratnám, mert általában, akik hátrányos helyzetű családból származnak, sajnos ritkán kapják meg azt a nevelést otthon, ami ahhoz szükséges, hogy beilleszkedjenek a társaik közé. Itt most leginkább a viselkedésre gondolok, bőven elég ha csak néhány ilyen gyerek van egy osztályban, és egy tanítási óra nagy része mindjárt csak arról fog szólni, hogy a tanító ezeket a gyerekeket fegyelmezi, a többi gyerek pedig nem kap megfelelő oktatást. Tapasztalat.”

„Nem, mert, ha többségében roma tanulók járnak egy iskolába, és sajnos tény, hogy a tanulmányi eredményeik jóval rosszabbak, a többség miatt az én gyerekeim tanulmányi eredménye sem lenn jó.”

„Szó sem lehet róla!!!!!!!! Nem tudnak viselkedni, lopnak, verekednek, bűdösek, tetvesek.”

A szülők többsége észérveket próbált felsorakoztatni azzal kapcsolatban, melyek azok a tényezők melyek saját gyermekének okoznának hátrányt vagy nehézséget, de leginkább csak abban az esetben, ha a hátrányos helyzetű vagy roma tanulók többségben lennének, volt azonban néhány példa arra is amikor a szülő soraiból egyértelműen kiolvasható volt a kisebbség egésze iránti gyűlölet és az ebből fakadó teljes elszigetelődés iránti vágy. Csupán elenyésző számban fordultak elő olyan vélemények melyek döntésük során figyelembe vették a későbbi békés együttélést, az együttnevelésből származó közös fejlődés lehetőségét vagy a hátrányos helyzetű és vagy roma tanulókra gyakorolt jótékony hatását az integrált nevelésnek, ezek közül olvasható néhány vélemény alább olvasható.

„Igen beíratnám, mivel a társadalomba később is ezzel kell együtt élni.”

„Igen így segítve a hátrányos helyzetű diákok felzárkóztatását.”

„Igen, amilyen a lakosság összetétele. Ez várja a való világban is.”

4. Összegzés

Szakdolgozatom témája a napjainkban egyre inkább felerősödő szegregáció a közoktatásban. Dolgozatom megírásának célja az volt, hogy megvizsgáljam a szegregált oktatás kialakulásának okait és következményeit, a gyermekek tanulásának eredményességére és a későbbi társadalmunkra gyakorolt lehetséges hatásait. Megírásában segítségemre volt 60 általános iskolás gyermek szülei, akik kitöltötték az általam készített kérdőívet, mellyel lehetőségem nyílt egyedi és valós adatok felmérésére annak érdekében, hogy minél alaposabban körbejárhassam ezt a témát.

Az eredmények alapján elmondható, hogy az első hipotézisem miszerint a válaszadó szülők jelentős részének fontos az iskola környezete, hírneve, légköre, tanulóinak összetétele igaznak bizonyult. Kevésbé fontos ezzel ellentétben az első osztályos tanító személye, az óvodapedagógus vagy a gyermek véleménye az iskola felszereltsége, az iskolában működő felzárkóztatás, tehetséggondozás, nyelvtanulás, illetve az iskola versenyeredményei. Tehát szülők nagy része tudatosan választ iskolát, él iskola választási jogával ám választását leginkább a szelekcióra való törekvés motiválja nem pedig az iskola nyújtotta tanulást támogató lehetőségek.

Második hipotézisem mely szerint a szülők többsége, azaz több mint 50%-a, alapvető emberi jognak tartja az integrált nevelést nem nyert bizonyosságot. A többség, azaz a válaszadók több mint 50%-a, abban

az esetben támogatná az integrált oktatást, ha a hátrányos helyzetű és vagy roma tanulók legfeljebb 30-40%-ban lennének jelen osztályonként, bizonyosságot nyert.

Harmadik hipotézisem miszerint a kitöltők többsége, azaz a válaszadók több mint 50%-a, hasznosnak találja az integrált oktatást különös tekintettel a hátrányos helyzetű és vagy roma tanulók esetében igaznak bizonyult bár a válaszadók jelentős része (28,3%) vélekedett úgy, hogy hasznos is és nem is az integráció.

Utolsó hipotézisem is igazolódott mely szerint a szülők több mint 50%-a nem íratná olyan iskolába gyermekét ahová többségében hátrányos helyzetű és vagy roma tanulók járnak. Ennél a kérdésnél volt kimutatható egyértelmű többség ugyanis a válaszadók 60%-a nem íratná ilyen iskolába gyermekét.

Kutatásom eredményeiből arra következtethetünk, hogy nem csak a többségi szülők, de akár a jobb életkörülményekkel rendelkező roma szülők is élnek iskolaválasztási jogukkal mely sok esetben a gyerekek közötti szelekciót erősíti. Tehát a szegregáció egyre nagyobb mértékű megjelenésében kulcsfontosságú szerepet játszanak a szülők hisz iskolaválasztásuk során kiemelkedő fontosságú az iskola hírneve, légköre és tanulóinak összetétel. Fontosnak tartom azonban megemlíteni, hogy a szülők többsége nem zárkózik el az integrált neveléstől és nem is tagadja ennek hasznosságát. Véleményük alapján a szülők többsége támogatná az integrált oktatást, de csak abban az esetben, ha a hátrányos helyzetű és vagy roma tanulók aránya nem haladná meg az 50%-ot.

Véleményem szerint a szegregált oktatás jelen van a magyar közoktatásban, még ha bújtatott formában is. Ez a fajta szelekció

folyamatos növekedése, egyre nagyobb térhódítása figyelhető meg napjainkban, melynek eredménye, hogy azon szülők, akik egyébként nem vinnék el, gyermeküket a körzeti iskolából, az egyre súlyosbodó gettó iskolák kialakulása miatt tulajdonképpen rákényszerülnek erre a döntésre. Annak ellenére, hogy felnőtt társadalmunk nagy része tisztában van eme szelekciónak káros hatásaival véleményem szerint leginkább csak látszatomegoldások születnek a probléma felszámolására. Úgy vélem ez az „ördögi kör” olyan méreteket öltött, hogy felszámolása csak drasztikus módszerekkel lenne lehetséges, de enyhítésére jó módszer lehetne az iskolás kórú gyermekek szüleinek iskolaválasztási attitűdjének formálása, illetve a szegregált iskolák felszereltségén kívül kiemelkedően jó szakemberek bevonása, ezzel az oktatás színvonalának nagymértékű javítása. Ugyanis ez ellen a társadalmunkat érintő súlyos probléma megoldásában a pedagógusok is nagy szerepet játszanak, ezért fontos, hogy munkánkat elhivatottan és lelkiismeretesen végezzük, ezáltal biztosítva színvonalas oktatást mindenki számára.

Jövendőbeli tanítóként szívügyem a magyar köznevelés, ezáltal a szegregáció felszámolása iránti törekvés. Úgy vélem mindenkinek joga van színvonalas oktatásban részesülni anyagi helyzetétől és etnika hovatartozásától függetlenül. Az általános iskolás tanulmányaik során olyan alapvető képességeket kell elsajátítaniuk a tanulóknak, melyeknek megtanulása nem lehet pusztán szerencse vagy hova tartozás kérdése. Ezáltal nem határozhatja meg egy társadalmi kettészakadás már tanulmányai kezdetén egy tanuló fejlődését és jövőbeli lehetőségeit sem.

5. Köszönetnyilvánítás

Köszönetet mondok Dr. Szebeni Rita, konzulensemnek, aki a szakdolgozatom írása során felmerülő elméleti problémák, valamint a gyakorlati kivitelezésben felmerülő kérdések megoldásában egyaránt segítségemre volt. Továbbá köszönetet mondok az általános iskolás gyermekek szüleinek, amiért segítségemre voltak a dolgozatomhoz szükséges kérdőív kitöltésében.

6. Irodalomjegyzék

- Csanádi Gábor - Ludányi János [1983]: Szelekció az Általános iskolában. Magvető, Budapest
- Havas Gábor - Kemény István - Liskó Ilona [2002]: Cigány gyerekek az általános iskolában. Oktatókutató Intézet - Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest
- Havas Gábor - Liskó Ilona [2004]: Szegregáció a roma tanulók általános iskolai oktatásában. Kutatási zárótanulmány. OM, Budapest.
- Nahalka István [1998]: A magyar iskolarendszer átalakulása befejeződött. Új Pedagógiai Szemle, május,
- Rigó Rozália [1995]: Tapasztalatok a cigány gyermekekkel foglalkozó intézményekben. Iskolakultúra, 24. évfolyam, 5. szám.
- Fejes József Balázs – Szűcs Norbert (2018): Én vétkem. Helyzetkép az oktatási szegregációról Szeged: Motiváció Oktatási Egyesület
- Ladányi János és Szelényi Iván (2004): A kirekesztettség változó formái. Napvilág Kiadó, Budapest.
- Kertes Gábor - Kézdi Gábor (2009): Általános iskolai szegregáció Magyarországon az ezredforduló után Közgazdasági szemle, LVL. évf.,
- Ladányi János (2005): Szociális és etnikai konfliktusok. Tanulmányok a piactársadalmi átmenet időszakából (1987–2005.). Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.

- Juhász Judit, Bajmócy Zoltán, Gébert Judit és Málovics György (2015): Szegénység, képességek, lehetőségek. Szegénységkezelési szempontok Amartya Sen elméletének tükrében. Közgazdasági Szemle. 62. 5. sz.
- 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról Elérhető: net.jogtar.hu/jogszabaly
- Zolnay János (2016): Kasztosodó közoktatás, kasztosodó társadalom. Esély, 28. 6. sz.
- Albert-Lőrincz Márton – Albert-Lőrincz Csanád (2011): Multikulturalitás és demokrácia. Egyetemi Műhely Kiadó
- Clotfelder, T. C. (2000): Interracial contact in high school extracurricular activities. National Bureau of Economic Research, Cambridge.
- Chetty, R., Hendren, N. és Katz, L. F. (2015): The Effects of Exposure to Better Neighborhoods on Children: New Evidence from the Moving to Opportunity Experiment. Harvard University and NBER.
- Messing Vera és Molnár Emília (2008): „...több odafigyelés kellett volna” A roma gyerekek iskolai sikerességének korlátairól. Esély, 17. 4. sz
- Papp Z. Attila (2015): Iskolai eredményesség és a roma tanulói arány összefüggésrendszere az OKM adatok alapján. MTA TK Kisebbségkutató Intézet, Budapest.

- Zolnay János (2006): Kényszerek és választások. Oktatáspolitikai és etnikai szegregáció Miskolc és Nyíregyháza általános iskoláiban. Esély, 15. 4. sz.
- Szalai Júlia (2010): A szabadságtalanság bővülő körei. Az iskolai szegregáció társadalmi „értelméről”. Esély, 19. 3. sz
- Friedman, E. és Surdu, M. (2009): School as ghetto. Systemic Overrepresentation of Roma in Special Education in Slovakia. Roma Education
- GRANOVETTER, M. S. [1983]: The strength of weak ties: a network theory revisited. Sociological Theory, Vol. 1.
- Méreiné Berki Boglárka, Málovics György és Juhász Judit (2018): A hazai antiszegregációs tervek értékelése Amartya Sen képességszemlélete alapján. In: Fejes József Balázs és Szűcs Norbert (szerk.): Én vétkem. Helyzetkép az oktatási szegregációról. Motiváció Oktatási Egyesület, Szeged.
- Miklósi Gábor (2016): Bedobják a törülközőt a legfontosabb roma érdekvédők. Index, 2016
- http://nemzetisegek.hu/dokumentumok/file_1111447058_szegregacio.pdf
- 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról

Puporka Dániel:

A rendszeres Instagram használat, a testkép és testedzés összefüggéseinek vizsgálata

BEVEZETÉS

Kutatási irányként a közösségi oldalak, ezen belül az Instagram testképre és testedzésre gyakorolt hatását választottam, mellyel kapcsolatban a fiatal felnőttek csoportjában vizsgálódom. Érdeklődésem többreű, egyrészt saját, emocionális élményekből fakad, hiszen én is ehhez a korosztályhoz tartozom, másrészt, a már meglévő kutatásokból, azzal kapcsolatban, hogy miként hat a fiatalok testképének alakulására a közösségi média.

A testi elégedetlenség, mint jelenség egyre gyakoribb, és annak következményei komoly kihívást jelentenek a szakemberek számára is. Nemzetközi példákon keresztül jól látható, hogy az oktatási intézmények jelentős szereppel bírnak a diákok mentális és lelki egészségének támogatásában, valamint a testképre negatívan ható szociokulturális hatásokkal szembeni felvértezésben. Ezek a tantárgyakban történő ismeretátadás mellett különböző edukációs programok, illetve workshopok formájában valósulnak meg. Emellett nagy hangsúlyt fektetnek a mássággal szembeni elfogadásra és toleranciára, ami az iskolai zaklatások gyakoriságát jelentősen csökkentheti. Hazánkban azonban az oktatási és nevelési intézmények eszköztárában nem szerepelnek a pozitív testképet támogató

prevenációs programok, pedig már számos kutatás eredménye hívja fel a figyelmet arra, hogy nagy hangsúlyt kellene fektetni, a serdülőkre és fiatal felnőttekre nyomást gyakorló közösségi média által közvetített üzenetekre. (Pukánszky, 2019)

Fontos megemlíteni, hogy ez a iGeneráció már a digitalizált világba született, ami azt jelenti, hogy a média életük szerves részét képezi, és tanulási szokásaik is teljesen eltérőek a többi generációtól. Az információáramlás drasztikusan felgyorsult, ami számukra már teljesen természetes. Ez a generáció egy olyan nemzedék, amely tudott élni az internet nyújtotta lehetőségekkel és mára már el sem tudják képzelni életüket internetkapcsolat nélkül. Idejüket szeretnék saját maguk beosztani, viszont a régi offline tevékenységek helyett, mint az olvasás, társasjátékozás, kirándulás helyett leginkább digitális tevékenységet választanak. Kapcsolataikat is főként a digitális térben építik és ápolják, amely azt eredményezheti, hogy a személyes, közösségi léttel nehézségek adódhatnak, kapcsolataik egyre inkább elszemélytelenednek, és a személyes beszélgetések háttérbe szorulnak (Andok, 2016).

Számos rekreációs tevékenység helyét veszik át az online tevékenységek, ilyen például a sport, amiről már tudományosan is bizonyított, hogy számos pozitív személyiségjegy sajátítható el vele, melyeket az élet bármely területén alkalmazhatunk.

A közösségi oldalak manapság hatalmas szerepet töltenek be mindennapjainkban, aminek előnye és hátránya egyaránt megvan. Lehetőséget adnak társas kapcsolataink folyamatos fenntartására, biztosítják a gyors információcserét, viszont számos destruktív hatása lehet személyiségünkre, például a testkép alakulását is

befolyásolhatja. Már bizonyított tény, hogy a negatív testkép növeli az étkezési zavarok kockázatát, valamint hajlamosít a depresszióra is. A mai fiatalok egy úgynevezett online közösség előtt élik életüket, fényképeket, videókat osztanak meg magukról, kommentelnek, követik egymás bejegyzéseit. A legtöbben arra használják ezeket a platformokat, hogy egy biztonságos környezetet hozzanak létre, ahol egyetértenek velük, illetve elfogadják őket. Létrehozzák saját virtuális személyiségüket, ahol főleg az “idealizált én” kerül előtérbe, és az elismerést, vagy az elfogadást valószínűleg az online térből kapott visszajelzésekben mérik.

Nagyon könnyen elveszhetnek abban a szépségkultuszban, ami ezeken a közösségi oldalakon kialakult. Rengeteg fitness-modell, sportoló és testépítő tartalmával találhatják magukat szemben, ami frusztrációhoz vezethet, melynek következtében erős vágy keletkezhet bennük egy idealizált test elérésére.

Ahogy az dolgozatom további részében kiderül, a testkép és testi elégedettség alakulásában számos szociokulturális tényező játszik fontos szerepet. Jelen kutatás a közösségi médiák, ezen belül az Instagram által közvetített audiovizuális üzenetekkel foglalkozik a fiatal felnőttek körében.

Kutatásom célja, hogy megvizsgáljam a közösségi médiák, ezen belül az Instagram rendszeres használatának összefüggéseit a testi elégedettséggel, illetve testedzési szokásokkal. Ezen kívül fontos célom felhívni a figyelmet ezen platformok preventív használatára is.

2. A TÉMA SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉSE

2.1 Testkép, testképzavar

A témával foglalkozó magyar szakirodalmak tanulmányozása során kiderült, hogy a fogalom meghatározása folyamatosan változott az elmúlt évek során. Sokáig tisztázatlan volt, és ezekben a tudományos szakirodalmakban az is észrevehető, hogy a fogalom csak akkor válik teljesen egyértelművé, amikor valamilyen zavar kapcsolódik magához a testkép észleléséhez. Ahogy elkezdtek foglalkozni ezekkel a testképzavarokkal, azzal együtt alakult ki a fogalom pontos meghatározása is.

A legtöbbször elsőként a fogalom vizuális aspektusaira gondolnak, amikor találkozunk vele és ezt számos vizsgálati módszerek is megerősítik. Ilyen például az Emberalakrajzok Tesztje (Fallon-Rozin Teszt), a vizuális méretbecslés és a torzított kép módszere. Ezeket gyakran használják olyan tudományos kutatásokhoz, amelyeknél egy kiválasztott populáció testtel való elégedettségét vizsgálják.

A fogalom azonban többdimenziós és nemcsak vizuális komponensei vannak, hanem magába foglalja az egyén saját testéhez fűződő érzelmeit (testalkathoz és megjelenéshez fűződő érzelmek), észleleteit, valamint kognícióit is (Probst. és mtsai, 2004). Ezek tekintetében a kutatók többsége a testélmény megjelölést tartja ideálisnak, mivel az átfogóbban írja le, és érzékelteti a fogalom

multidimenzionalitását: vizuális, emocionális és kognitív észlelés (Túry és Kopp, 2009).

Szabó Pál (1996) szerint a pszichológiai élményeket és a testre vonatkozó viszonyulásunkat foglalja magába a testkép. Nemzetközi szakirodalomban a “body image” kifejezést használják a leggyakrabban, ezzel szemben a magyar szakirodalomban a testkép mellett számos kifejezés is megjelenik, mint például a testséma, testhatár, testtel kapcsolatos attitűdök, testvázlat, testtel kapcsolatos elégedettség (Túry és Szabó, 2000).

Pruzinsky és Cash (2002) szerint a testtel kapcsolatos elégedetlenség a saját testtel kapcsolatos szubjektív értékeléseket foglalja magába. Ilyenkor tehát negatív gondolatok és érzések jelennek meg a testalakkal, testsúllyal vagy az izomzattal kapcsolatban. A testi elégedetlenség súlyos esetekben testképzavarok kialakulását is okozhatja, amelynek kezeléséhez szakértők bevonása is szükséges lehet. Korábbi vizsgálatok eredményei alapján a testi elégedetlenség mellé társulhat depresszió, önértékelési probléma, diétázás és kényszerevés is. A testi elégedetlenség következtében olyan radikális beavatkozásokra is sor kerülhet, mint a plasztikai műtét, a szteroidhasználat, de olyan klinikai evészavarok előkészítője is lehet, mint a bulimia nervosa vagy az anorexia nervosa.

2.2 A testi elégedetlenség gyakorisága gyermek- és felnőttkorban, nők és férfiak körében

Általánosságban elmondható, hogy amíg a fiúk inkább izmosabbak szeretnének lenni, addig a lányok a vékony testalkatra vágynak, viszont ez a nemi eltérés közel sem olyan erős, mint a serdülő- vagy felnőttkorban. A felnőtt testideál már a gyermekkorban is megjelenik,

illetve mindkét nemnél jelen van a saját testtel kapcsolatos elégedetlenség. A lányoknál általában már 5 éves korban megjelenik a negatív testkép, illetve az elhízástól való félelem és szorongás, amihez gyakran súlycsökkentő viselkedésformák is társulnak. A fiúknál pedig már 6-7 éves korban megfigyelhető, hogy izmos férfi test ideálként, célként jelenik meg.

Már az óvodáskor végén megfigyelhető a lányoknál, hogy sokkal érzékenyebbek a testtel kapcsolatos visszajelzésekre. A kortársaktól vagy a szülőktől érkező testalkattal, a vagy testsúllyal kapcsolatos visszajelzések jóval erősebben hatnak a lányokra, mint a fiúkra, illetve a kortársaktól kapott, testi megjelenéssel kapcsolatos csúfolódások is erősen hozzájárulnak a testi elégedetlenség kialakulásához, szégyenérzetet kapcsolva saját testi megjelenéshez. Az óvodáskor végén a gyermekek már képesek befogadni a szülők, kortársak, illetve pedagógusok véleményét és értékelését, de ezekkel azonosulni még nem tudnak, nem integrálódik a saját magukról alkotott belső értékelésbe. Még nem rendelkeznek az önkritika képességével, ebben az életkorban kezd kialakulni náluk a szociális összehasonlítás, azonban az egyéni különbségek értékelése még nem jellemző, így ebben az életkorban még erősebb a pozitív önértékelés (Cole és Cole, 1998; Körössy, 2004).

A gyermekek kognitív fejlődése a kisiskolás korban már olyan szintre jut, hogy képesek integrálni a visszajelzéseket és értékeléseket a saját, belső értékelésbe. Ezzel kialakul egy olyan belső önértékelési rendszer, ami már egyaránt tartalmaz pozitív és negatív jellemzőket, tehát itt már egy integráló és differenciáló önértékelésről beszélhetünk (Cole és Cole, 1998; Körössy, 2004).

Ricciardelli és McCabe (2001) tanulmánya kiemeli azt, hogy a gyermekeknél már az iskolás korban is erősen jelen vannak a saját testtel kapcsolatos aggodalmak és annak negatív következményei is. A kövérséghez például olyan gondolatok társulnak, mint például, hogy a kövér gyerekeket nem szeretik, nem akarnak a barátkozni velük, a szülők szégyellik őket, nem vonzóak és az iskolában is átlag alatt teljesítenek.

Lányok esetében korábban érvényesülhet a testi megjelenésre irányuló kulturális nyomás, mint a fiúknál, ami azzal magyarázható, hogy a fiúk testalkata hosszabb ideig áll távol a kulturálisan elfogadott, izmos, maszkulin testtől, tehát a lányokra már korábban nyomást gyakorolnak ezek az ideális testre irányuló kulturális elvárások, amik leginkább a vékony testalkatra és karcsúságra irányulnak. A fiúk és a lányok testi elégedettségének összehasonlító vizsgálataiban a lányok jóval magasabb elégedetlenséget mutattak, tehát ezen kutatások eredményei is megerősítik azt, hogy a nőknél normatív a testtel kapcsolatos elégedetlenség megléte, illetve a kutatások alapján, a nők körében tízszer gyakrabban fordul elő valamilyen evészavar mint, a férfiaknál (Szumska, Túry, Jakabfi, 2003).

Kutatások alapján a testtel kapcsolatos elégedetlenség a nyugati kultúrákban szinte normatív, illetve a nők körében igen széleskörű, amelynek középpontjában a karcsúság iránti vágy áll. A testsúllyal és testalkattal kapcsolatos elégedetlenség jelensége erősen hozzákapcsolódik a nőiség élményéhez, ami állandó belső fusztrációt jelent. Fiúk esetében nagyobb hangsúly kerül a racionalításra az érzelmekkel szemben. Ugyan náluk is megjelenik az énkép

inkoherenciája, viszont az ő esetükben ez nem okoz akkora feszültséget, hogy ez a lányokhoz hasonlóan önmaguk leértékelésében nyilvánuljon meg (Kőrössi, 2004).

Fiúk esetében jelentős testi változások csak a középső kamaszkorban indulnak meg. Ekkor lényeges testi változásokon mennek keresztül, de ezeknek következtében közelebb kerülnek a kulturálisan elfogadott, ideális férfi képhez. Külső megjelenésük mellett kiemelten fontos számukra a fizikai funkciók és a teljesítmény (állóképesség, gyorsaság erő, stb), melynek fejlesztésére megfelelő terep a sport. Emellett a vizsgálatok egy lényeges nemi különbségre hívják fel a figyelmet, amely szerint a fiúk testképpel kapcsolatos attitűdje jóval pozitívabb vagy pedig semleges.

Paap és Gardner (2011) Fallon-Rozin emberalakrajz teszt által kapott eredményei újra alátámasztották a már korábban említett nemi különbségeket. A férfiak majdnem azonos figurákat jelöltek meg az aktuális és ideális testalakhoz, illetve a nők által vonzónak talált testalkatra is, ezzel szemben a nők testméreteiket az ideálisnál jóval nagyobbak jelölték meg, valamint azt feltételezték, hogy férfiak által vonzónak talált női testalak az aktuális testalakjuknál kisebb.

Bucchianeri, Arikian, Hannan, Eisenberg és Neumark-Sztainer (2013) tíz évig végzett, longitudinális vizsgálatának eredményei azt mutatták, hogy egészen a gyermekkortól kezdődően növekedést mutat a saját testtel kapcsolatos elégedetlenség és ez mindkét nemnél a fiatal felnőttkorban a legmarkánsabb. Az elégedetlenség mértékének növekedését a testtömeg-index növekedésével magyarázták.

Férfiaknál a testképzavarok egyik formája az úgynevezett izomdiszmorfia, melyet az izomtömeg növelésével való túlzott

foglalkozás és vágy eredményezhet. Ez nőknél és férfiaknál egyaránt megjelenhet. Központi tünete a testzsírfóbia, ami kényszerevést eredményez. Adonisz-komplexusról akkor beszélhetünk, amikor a férfi fokozott aggodalmat mutat saját testével, megjelenésével kapcsolatban. Ebben az esetben a különböző szépségipari, vagy plasztikai sebészet lehetőségeinek kihasználására is nyitott (Túry és mtsai, 2008; Túry és Babusa, 2012).

Stice (2002) a testtömeg-index és a média közötti összefüggéseket kutatta és eredményei alapján megállapította, hogy azokra a nőkre, akik magasabb testtömeg-indexel rendelkeznek, jóval erősebb nyomást gyakorolnak a média által közvetített, külső megjelenéssel kapcsolatos üzenetek.

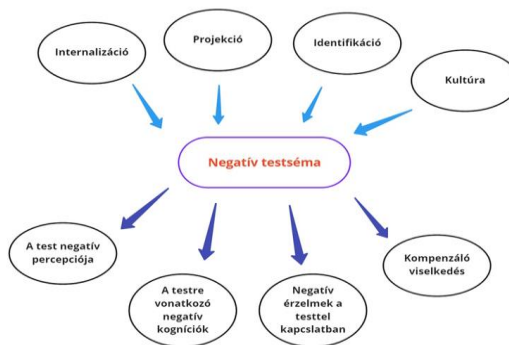
2.3. A testképzavar modelljei

Cash (2002) kognitív testképmodelljében a cirkuláris okok és korrelációs kapcsolatok szerint mutatja be a testképet meghatározó legfontosabb tényezőket. Ilyen például az egyén interperszonális tapasztalatai, fizikai és személyiségbeli jellemzői, kulturális szocializációja vagy külső karaktere (Lantos, Iván és Pászthy, 2008).

Kearney-Cooke (2002) testkép modellje azokat a lényeges faktorokat (internalizáció, a projekció, az identifikáció és kultúra), mutatja be, amelyek erősen hozzájárulnak a negatív testkép kialakulásához., illetve a negatív testkép kialakulásakor aktiválódó következményeket.

1. ÁBRA - CASH (2002) KOGNITÍV TESTKÉP MODELLJE

2. ÁBRA - KEARNEY-COOKE (2002) TESTKÉP MODELLJE SAJÁT SZERKESZTÉSben

Az internalizációs folyamat során olyan kognitív reprezentációk alakulnak ki, amelyek az egyén és környezete között végbemenő interakciókat helyettesítik.

A projekció és a testkép kapcsolatán azt értjük, amikor a személynek lehetősége van arra, hogy negatív érzelmeit a testén keresztül fejezze ki. Ebben az esetben az egyén, a valódi probléma megoldása helyett a testsúlyát kezdi kontrollálni. Ennek az a veszélye, hogy a testtel kapcsolatos elégedetlenség mögött megbúvó valódi okok nem kerülnek felszínre, sok esetben rejtve maradnak (Kearney-Cooke és Striegel-Moore, 1997).

Az identifikáció egy olyan folyamat, amiben modellkövetés majd azonosulás jön létre az egyén és a szeretett személy között, tehát a szülői modellhatás érvényesül. Ilyen például az, amikor egy anya saját testével kapcsolatos pozitív és negatív attitűdjei határozzák meg lánya saját testével való kapcsolatát. Ha a szülő kritizálja saját testét, a gyermek is hasonló attitűdöt tanúsíthat saját testének megítélésében (Kearney-Cooke, 2002).

3. A TESTKÉPET MEGHATÁROZÓ SZOCIOKULTURÁLIS TÉNYEZŐK

Thompson, Heinberg, Altabe és Tantleff-Dunn modelljében (Tripartite Influence Model, 1999) azt a három fő szociokulturális tényezőt emelik ki, amelyek befolyásolják a testkép alakulását és hozzájárulhatnak a testkép és táplálkozási zavarok kialakulásához. Ezek a szülők, a kortársak és a média. Az említett három fő tényező érvényesülését két fontos mechanizmus közvetítőként segíti: a testi

megjelenésre irányuló társas összehasonlítás és a szociokulturális testideálok internalizációja. Az énkép, valamint a testkép fejlődésére két fontos környezeti tényező gyakorol erős hatást: a felnőttek (pedagógusok, szülők, testnevelők) értékelése, valamint a szociális összehasonlításból származó értékelések (Cole és Cole, 1998; Kőrössy, 2004). Ezek mellett a kortársak, a médián belül pedig a közösségi médiák rendszeres használata is befolyásolja az énkép és testkép alakulását.

3.1 Szülők

A szülők a testkép fejlődésére több módon is hatással vannak. Ennek egyik formája a gyermek számára felállított elvárások, a másik pedig a gyermek felé közölt visszajelzések. Ilyen például az, amikor a szülő választja ki gyermeke ruháit, vagy kommentálja megjelenését, illetve bátorítja bizonyos stílusra, öltözködésre, vagy amikor az étkezéssel kapcsolatban ad olyan visszajelzéseket, hogy mit egyen, és mik azok az ételek, amiket kerülni kell. A gyermek testképére nagy hatással van a szülői modell, hiszen a gyermek számára egy negatív testtel kapcsolatos attitűdöt, testhez fűződő viszonyt közvetít azáltal, hogy saját testére negatív megjegyzéseket tesz, gyakran diétázik, vagy súlycsökkentő módszereket próbál ki. Ezzel a magatartással azt közvetíti gyermeke felé, hogy a testnek kell mindig a legfontosabbnak lennie, amivel soha nem lehetünk elégedettek.

Az érintések szintén nagy hatást gyakorolnak a gyermek testképére, ahogy a testtel, megjelenéssel kapcsolatos pozitív, vagy elmarasztaló verbális és nonverbális kommunikáció is. Kisiskolás korban legerősebb a gyermekekben megfelelési vágy, így jóval magasabb a motivációjuk azzal kapcsolatban, hogy valamiben ügyesek vagy

kiemelkedőek legyenek, ezzel megfelelően a felnőttek elvárásainak, így nagyon fontos, hogy a felnőtt az ehhez szükséges eszközöket és területet biztosítsa a gyermek számára, hogy kipróbálja magát, és sikereiről visszajelzést adjon (Cole és Cole, 1998; Kőrössy, 2004). A pozitív testkép kialakulásához nagyon fontos, hogy a gyermek, saját testével kapcsolatos élményeit hatékonyan, illetve pozitívan élje meg. A saját teste által megélt hatékonyság olyan pszichés élményeket eredményez, mint az energia, kiegyensúlyozottság vagy a koordináltság.

A család, mint első szocializációs színtér, jelentős hatást gyakorol az attitűdök és értékek kialakulására, ami szülői modellezésen és megjegyzéseken keresztül befolyásolja a gyermek táplálkozási szokásait, az étkezéssel kapcsolatos attitűdjeit, saját testéhez fűződő érzelmeit, illetve a testideálokkal kapcsolatos viszonyát. A család szerepet játszhat az evészavarok, valamint a testtel kapcsolatos elégedetlenség kialakulásában, attól függően, hogy tagjainak mennyire fontos például a külső megjelenés, az étkezés és testsúly. Korábbi kutatások eredményei alapján, az olyan családokban, ahol nagyobb figyelmet fordítottak a testre és megjelenésre, ott a lányok körében gyakrabban jelentek meg étkezési zavarok, illetve testsúllyal, elhízással kapcsolatos félelmek. Fontos azonban megemlíteni, hogy Neumark-Sztainer (2000) kutatásának eredményei alapján az olyan közös családi rituálék, mint a közös étkezések pozitív hatást gyakoroltak a serdülők egészségére.

Helfert és Warschburger (2011) longitudinális vizsgálata alapján az anya és apa részéről érkező direkt biztatás nagy szerepet játszik a serdülő lányok testsúlyváltoztatással kapcsolatos motivációjában.

Ezek az üzenetek hosszútávon fejtik ki hatásait, akár az egy évvel későbbi testi elégedetlenséget is előre jelezve.

A karcsúsággal kapcsolatos társas nyomás direkt és indirekt módon is érvényesülhet. Direkt nyomás esetén egyértelműen kifejezésre kerül a testsúly megváltoztatása, indirekt nyomásról pedig akkor beszélhetünk, amikor az anya saját testével kapcsolatos elégedetlenségét diétázási szokásain és saját testi megjelenésére irányuló negatív megjegyzéseken keresztül közvetíti lánya felé. (Hillard, Gondoli, Corning és Morrissey, 2016)

A testi megjelenéssel kapcsolatos szülőktől érkező üzenetek közül az anyák megjegyzései és visszajelzései mutattak markánsabb összefüggéseket lányaik evészavaraival és testtel kapcsolatos elégedettségével.

A szülő és serdülő gyermek közötti beszélgetéseknek a többsége nem a testre fókuszál, hanem sokkal inkább arra, hogy a gyermek mit és hogyan visel: frizura, öltözködés és a lányok esetében a smink. Elmondható, hogy családon belül a lányok sokkal több pozitív visszajelzést kapnak szüleiktől, mint a fiúk. Ez abból fakadhat, hogy a lányok több időt fordítanak megjelenésükre, így ez fontosabb a számukra. A kérdés az, hogy egységesnek érzik-e ezeket a pozitív visszajelzéseket saját énképükkel, és hogy milyen módon internalizálják vagy interpretálják saját testképükbe.

A lányok elsősorban az apától igénylik a visszajelzést megerősödő nőiességükkel kapcsolatban. Az apa ideális női testről való elképzelései illetve attitűdjei pozitív és negatív hatással is lehetnek lánya saját testének elfogadásában.

3.2 Iskola, pedagógus és sport

Az iskola a lehető legtöbb módszert taníthatja a test és a testérzetek figyelembevételére, valamint a testtudat megtapasztalására. A fizikai tudatosság elengedhetetlen az identitás és a mentális egészség szempontjából. Ehhez kapcsolódóan megtaníthatja a gyermeket arra is, hogy saját testére pozitív visszajelzéseket adjon, és megfigyelje saját megjelenését, illetve fizikai aktivitását.

A fizikai aktivitás nemcsak a szomatikus problémák (például magas vérnyomás, szív- és érrendszeri problémák, cukorbetegség) előfordulását csökkenti, hanem olyan pszichológiai problémákra is pozitív hatással van, mint a depresszió vagy a szorongás, illetve pozitívan befolyásolja a testképét és az önértékelést is. Segít olyan készségek fejlesztésében is, mint az együttműködés, a fegyelem, a sikerrel vagy kudarccal való megbirkózás.

A testtudatosság alakulásában kiemelt szerepe van az oktatási intézmények testnevelési programjának és a testnevelő személyek feladatának. Az egészséges testkép fejlődéséhez nagyon fontos a mozgás élményszerű megélése, az én-érzés és a hatékonyság megtapasztalása. A testnevelő tanár számára ehhez megfelelő eszköz lehet a mozgás általi fizikai érzések tudatosítása, valamint a test hatékonyságával kapcsolatos visszajelzések. Kutatások eredményei rávilágítottak arra, hogy a 80-as, 90-es években a felnőttek több negatív visszajelzést adtak a lányoknak, mint a fiúknak. Ez az attitűd szoros összefüggéseket mutatott a lányok negatív énképével és testképével (Kőrössi, 2004).

Az iskolai közeg az oktatók, az oktatási intézmény munkatársai, illetve az iskolatársak üzenetei révén részt vesz a kultúrához kapcsolódó testideálok közvetítésében. Az oktatáson belüli nemi egyenlőtlenségek hangsúlyozása növelheti az evészavarok kockázatát. Ilyenek például a sztereotip elvárások érzékeltetése, amikor a lányokkal szemben jóval alacsonyabbra helyezik a teljesítménnyel kapcsolatos elvárásokat. A pedagógus hatást gyakorolhat a tanulók testi attitűdjeire, ami történhet nyílt, illetve közvetett módon. Nyílt befolyásolás lehet például testnevelés órákon a tanuló fizikai képességeivel vagy testével kapcsolatos megjegyzés, közvetett befolyásolás pedig lehet például az oktató modellszerepe, a kortársak befolyásoló szerepe, vagy a tankönyvekben található illusztrációk. Az iskolák tankönyveinek illusztrációinak jelentős szerepe van az ideális testalakhoz kapcsolódó kulturális elvárások közvetítésében. Kutatók vizsgálták az általános iskolai tankönyveket és arra figyeltek fel, hogy a bennük található képi ábrázolások évtizedről évtizedre változtak. Amíg a lányokat egyre karcsúbbnak ábrázolták, addig a fiúk testének ábrázolásaiban nem történtek jelentős változások a vizsgált időszak alatt. Tehát azt a kulturális nyomást, amelynek középpontjában a karcsúság áll, a gyermekek számára is közvetítik képi ábrázolások útján a tankönyvekben.

Florin, Shults és Stettler (2011) serdülő tanulók körében végzett vizsgálta alapján a testsúllyal kapcsolatos elégedetlenség összefüggéseket mutat a rossz tanulmányi teljesítménnyel. A különböző fogyókúrás étrendek követése gyakran okoz problémákat a serdülő lányok, illetve fiatal nők körében, ami az iskolai teljesítményre is kifejtheti hatását. French, Story, Downes, Resnick és Blum (1995) vizsgálata alapján a fokozott testi elégedetlenség gyakori

fogyókúrázást von maga után, amely a tanulmányi eredményeket is jelentősen befolyásolja. Az iskola által felállított megjelenéssel, étkezéssel és fizikai aktivitással kapcsolatos elvárások, illetve normák jelentős szerepet játszanak a tanulók testsúlyszabályozásában (Túry és Szabó, 2000), azonban ellentmondások figyelhetők meg a gyermekek számára megfogalmazott egészséggel kapcsolatos üzenetek és a való környezet között. Gyakoriak az olyan paradoxon jelenségek, amelyek például az egészséges táplálkozás fontosságával kapcsolatos és üzenetek és a büfé vagy menza kínálata között figyelhetők meg.

A sport, mint fontos szocializációs színtér, minden olyan tanulmányban megfogalmazásra kerül, amiben a fiúk testképe kerül górcső alá. Fiúk esetében az aktív sportolás együtt jár a magasabb önértékeléssel, illetve népszerűségüket is növeli kortársaik körében. A test sport általi funkcionálisának megélése elősegíti a pozitív testkép kialakulását. Sportolás közben megtapasztalható a fizikai kompetencia érzése, a testtel kapcsolatos élmények tudatossá válhatnak, amely túlmutat a test objektív szemléletén. Fizikai aktivitással megtapasztalható az erő, a gyorsaság, a koordináció, a mozgékonyaság stb, amiket nemcsak megélni lehet, de fejleszteni is. Ezek együttese nemcsak a fizikai, hanem a lelki kompetenciákat is erősítik. Fontos szerepük van a testkép integrációjában, általuk egybeforr a forma és a funkció.

Abbott és Barber (2011) vizsgálatában 13 és 18 éves lányok testi kompetenciáit hasonlították össze és jóval magasabb elégedettséget illetve pozitívabb testképet mutattak a rendszeresen sportoló lányok, mint azok, akiknél csak általánosságban van jelen valamilyen fizikai aktivitás, például futás, vagy konditerem. Ennek oka az lehet, hogy az

egyedül végzett sporttevékenység fő célja a test formálása, javítása, ami minden esetben alacsonyabb testi elégedettséggel jár együtt. Ezzel szemben a szervezett sporttevékenység esetében a motiváció a funkcionalitásra irányul, illetve a csoporton belüli kapcsolatok építésén és megélésén, aminek hatására a saját test elfogadása szorosan összekapcsolódik a kortársak testi adottságainak és képességeinek elfogadásával, növelve az önértékelést.

3.3 Kortársak

A versengés és a kortársak hatása szintén erősen jelen van az iskolában. A kortársak véleményeinek, illetve az oktató összehasonlításának szintén nagy szerepe van a testkép alakulásában. A saját test kortársak testével való összehasonlítása már egészen a kisiskolás kortól kezdve az egyik legerősebb faktor az énkép és a testkép alakulásában.

A kortársak hatása még nem olyan erős az általános iskolás időszakban, itt más formában van jelen, mint serdülőkorban. A szociális versengés már az iskola megkezdésekor jelen van a gyerekekben, erős vágy van bennük az egyéni képességek és kompetenciák felfedezésére és összehasonlítására, amelyhez a kortárscsoport egy megfelelő terep számukra. Emellett a testi megjelenésen is nagy hangsúly van, a kortársak különböző módon befolyásolják a testkép alakulását. A testalak és testsúly általános beszédtema közöttük, illetve ezekkel kapcsolatban visszajelzéseket is adnak. A testsúlyszabályozás illetve izomépítő technikáik által modellt mutatnak. Az elhízással összekapcsolható negatív sztereotípiák nagy részét a kortársak közvetítik.

A korai serdülőkor egyik fontos jellemzője, hogy az énkép egyre differenciáltabb lesz, amely a kognitív fejlődés sajátosságainak, illetve a szociális hatások eredményének tudható be. A serdülő képes lesz több érzelm, viselkedés és tulajdonság felismerésére, a kortársak változó elvárásai pedig megkövetelik a helyzetekhez való különböző viszonyulást és viselkedést, melynek következtében az énkép folyamatosan differenciálódik és alkalmazkodik. A serdülők nagyon érzékenyek a kortársaik és felnőttek véleményének különbségére, félnek a negatív visszajelzéstől, pozitív tulajdonságaikat pedig egyre többször rejtik el annak érdekében, hogy kortársaik ne dicsekvésnek vegyék ezeket a tulajdonságokat.

A serdülőkorban a kortárs beszélgetések nagy részében központi témaként jelenik meg a testsúly, a megjelenés, és ezek a beszélgetések erősíthetik a negatív testkép kialakulását. Az ilyen jellegű beszélgetésekben megjelenhetnek a megjelenésre irányuló verbális bántalmazások: csúfolódás, testsúllyal, kinézettel kapcsolatos köztöködések.

A testtel kapcsolatos elégedetlenség egyik legjelentősebb forrása az azonos nemű kortársaktól érkező megjelenéssel, testsúllyal kapcsolatos csúfolódások. Ezeknek a verbális bántalmazásoknak leggyakoribb terepe a testnevelés óra, ahol nemcsak a megjelenéssel kapcsolatban csúfolhatják egymást, hanem a teljesítménnyel és ügyességgel kapcsolatban is kritizálhatják egymást.

3.4 Média

A kulturális szocializációban a média fejt ki legnagyobb hatását az egyénekre. A média által közvetített testideálok (karcsúság a nőknél és izmos, kidolgozott test a férfiaknál), a serdülők és felnőttek

testképére egyaránt erős hatással vannak. Szinte minden nap találkozunk olyan üzenetekkel, amelyek aggodalmakat okoznak saját testünkkel kapcsolatban.

Minden kultúrának és kornak megvan a maga szépségideálja, amit a történelem előre haladtával mindig eltérő csatornákon keresztül közvetítenek. Korábban az aktuális szépségeszmenyt a képi és művészeti ábrázolások, a zene, a szobrok, valamint az irodalmi művek közvetítették, azonban a média, a testideálok közvetítésében jelenleg a legerősebb csatorna, ami teljesen eltérő hatást gyakorol a fogyasztókra. A legfontosabb különbség pedig az, hogy amíg a művészek a testeket elérhetetlennek ábrázolták, addig a médiában a képzelet és a valóság határai elmosódnak, tehát a digitálisan tökéletesített és idealizált testek realisztikusnak és elérhetőnek tűnnek.

A média által közvetített karcsú testideált összekapcsolják a boldogsággal és a vonzerővel, így az ilyen testideállal való folytonos találkozás a karcsúságideál internalizációját okozhatja.

Forgács Attila (2010) összegyűjtötte az olyan média által közvetített üzeneteket, amelyek hatással vannak a testtel és táplálkozással kapcsolatos attitűdökre. A leggyakoribbak a következők voltak: nem vagy elég férfias/nőies, légy soványabb és karcsúbb, egyél, félj az ételektől.

Az üzenetek között megtalálhatóak kongruens és kettős kötésű kategóriák is, amelyek egyszerre közvetítenek elvárást és tiltást is az adott cselekvéssel kapcsolatban, így az egyén nem tud megfelelően reagálni rájuk (Pukánszky, 2018.)

A média által közvetített karcsúságideált sokszor kapcsolják össze a sikerrel és a boldogsággal, ezzel szemben az elhízott embereket előnytelennek és depressziósnak ábrázolják. Greenberg, Eastin, Hofshire, Lachlan és Brownell, (2003) vizsgálatában 1999-2000 között a legnépszerűbb televíziós műsorok szereplőit vették górcső alá és az eredmények azt mutatták, hogy a túlsúlyos nők jóval ritkábban kerültek a figyelem középpontjában a romantikus jelenetekbe, illetve általában a neveltség tárgyát képezte karakterük és megjelenésük.

A média által közvetített üzenetek a serdülőkre fejtik ki legnagyobb hatásukat, ugyanis az identitáskeresés időszakában olyan mintákat adhat nekik az ideális testtel kapcsolatban, hogy ezek elérése érdekében egészségkárosító magatartásformákhoz is folyamodhatnak. A 20. század második felében végbement elektronikai forradalom a média által hatalmas változásokat okozott a világban. A médiának egyre nagyobb a szerepe a gyerekek szocializációjában is, amire már egy fogalom is megszületett, a médiaszocializáció, amely kapcsán olyan kérdések megválaszolása kerül előtérbe, hogy: A média hogyan befolyásolja a társas viselkedést, a szociális kapcsolatokat, az érzelmeket és a szabadidő eltöltését? (Kósa-Berta, 2015).

Szintén fontos kérdés lehet, hogy szocializáció során az egyének hogyan sajátítják el a különböző médiumok használatát és miként fejleszthető a médiaértés.

“A médiatudatosságra nevelés, a kritikai gondolkodás támogatása az iskola feladatát is képezi (lásd Nemzeti alaptanterv, 2012), mely fontos szerepet játszik a média üzenetekkel kapcsolatos védettség megalapozásában, így az evészavarok és testképzavarok prevenciójában” (Pukánszky, 2018, 44.o.)

4. A KÖZÖSSÉGI MÉDIA

Az elmúlt évtizedekben a közösségi média rohamos fejlődésnek indult, és ma már életünk szerves részét képezi. A Facebook, a világ legnépszerűbb platformja, több mint 2,23 milliárd regisztrált felhasználóval rendelkezik, ami még a világ legnépszerűbb országainak népességének számánál is több (Máté 2018).

Sherry T. (2011) vizsgálata során 15 éven keresztül tanulmányozta az okostelefonok kommunikációs technológiáit. Több száz embert kérdezett meg minden korosztályban arról, hogy milyen viszonyban vannak ezekkel az okos eszközökkel, majd arra a következtetésre jutott, hogy a mindenkori zsebében megbúvó mobiltelefonok pszichológiai szempontból hatalmas jelentőséggel bírnak. A közösségi oldalak megadják a teljes szabadságot arra, hogy olyanná formáljuk személyiségünket, ami valójában nem reprezentatív valódi személyiségünkkel kapcsolatban. Létrejött egy új társasforma, a társas magány, ami tulajdonképpen azt jelenti, hogy az emberek alapvetően szeretnek egymás társaságában lenni, ugyanakkor nem szeretnék lemaradni az online-tér történéseiről sem, ami állandó figyelemmegosztást jelent, így a társas kapcsolatokat elszemélyteleníthetik az okostelefonok.

A KSH (n.d.) kutatásainak eredményei alapján 2016-ban a 16-74 év közötti magyar lakosság 78%-a rendszeres internethasználónak sorolta magát. A fiatalok körében a legnépszerűbb médiafelületek a következők: Instagram, Pinterest és Snapchat, de a világ legnépszerűbb platformja azonban a Facebook. A felsorolt közösségi médiafelületek eltérő módon és mértékben hangsúlyozzák a testi

megjelenést, emiatt tehát nem mindegyik gyakorol hatást a testképre és a testi elégedettség alakulására.

A ResearchCenter (2021) egy olyan reprezentatív kutatást végzett hazánkban, amelyben arra voltak kíváncsiak, hogy a 18-64 közötti lakosság körében melyek azok a közösségi oldalak, amik a legismertebbek, és amit a legtöbben használnak. Az eredmények azt mutatták, hogy a Facebook népszerűségét eddig semmilyen más alkalmazás nem fenyegeti, azonban a fiatal felhasználók körében egyre nagyobb népszerűségnek örvend az Instagram és a TikTok.

3. ÁBRA- RESEARCHCENTER (2021) - 1000 FŐS REPREZENTATÍV FELMÉRÉS A 18-64 ÉV KÖZÖTTI, ONLINE NÉPESSÉG KÖRÉBEN.

Az eredményekből tehát kiderült, hogy hazánkban a három legismertebb közösségi oldal a Facebook, a Youtube és az Instagram. A Facebook a legnépszerűbb, ugyanis a megkérdezettek 89%-a ismeri, a háromnegyedük pedig napi rendszerességgel használja is. A második legnépszerűbb platform a YouTube, amelyet a vizsgált populáció 45%-a napi szinten látogat, heti szinten pedig négyötödük használja. A harmadik legismertebb közösségi oldal az Instagram, amit a vizsgált csoport 37%-a szokott napi rendszerességgel felkeresni. Az Instagramot főleg fiatalok és tanulók használják.

4.1 Facebook

A facebookot különböző motivációkkal és célokkal használják a felhasználók, amelyek lehetnek például: fényképek és videók megosztása, barátokkal való kommunikáció, integrált játékok használata, hírek követése és érdeklődési körnek megfelelő csoportokhoz való csatlakozás.

Fardouly és Vartanian (2015) vizsgálatának eredményei alapján, a fiatal nők átlagosan 2 órát töltenek naponta Facebook használattal.

Különböző korrelációs vizsgálatok eredményei hívják fel a figyelmet arra, hogy a közösségi oldalak használata és a testtel, testképpel kapcsolatos aggodalmak szoros összefüggésben állnak nők és férfiak esetében is. Ennek oka az lehet, hogy a közösségi oldalak használata során megjelenik a társas összehasonlítás, tehát a felhasználó összehasonlítja önmagát és saját életét a kortársak által megosztott tartalmakkal. Ezek a tartalmak azonban megválogatott, a lányok által sokszor digitálisan manipulált és közzétett fotók, amelyek negatív

hatással lehetnek a testképre és az önértékelésre. Tiggemann és Slater (2013) vizsgálatában serdülő lányok (13-15 évesek) internethasználattal kapcsolatos szokásaik és testtel kapcsolatos elégedettsége került górcső alá, és az eredmények alapján a karcsúságideál internalizációja, illetve az internetezéssel töltött idő szoros összefüggésben áll egymással.

Mabe, Forney és Keel, (2014) kutatásából kiderült, hogy a Facebookon töltött idő mennyiségén is nagy hangsúly van, ugyanis húsz perc Facebookon töltött idő után, a bevont vizsgálati csoportban a megjelenéssel, a testsúllyal kapcsolatos aggodalmak és szorongások fokozódtak. További vizsgálatok eredményei pedig azt mutatták, hogy a rövid idejű Facebook-használat nincs negatív hatással a nők megjelenésével és testsúlyával kapcsolatos elégedettségére. Fardouly és Vartanian (2015) vizsgálatával azt szerette volna kideríteni, hogy Facebook használat közben mennyire jelenik meg a társas összehasonlítás, illetve, hogy a kortársak, szülők, barátok vagy hírességek milyen szinten jelentenek összehasonlítási másokat. Az egyetemista nők körében megfigyelhető volt, hogy a hírességekkel, kortársakkal és közeli barátokkal majdnem azonos gyakorisággal végeznek összehasonlítást.

Smith és munkatársai (2013) kutatásának eredményei alapján egyetemista nők esetében a Facebook használata során végzett gyakori társas összehasonlítások hozzájárultak a bulimia és evészavarok tüneteinek növekedéséhez. Meier és Gray (2014) eredményei ellentmondanak a korábbiaknak, ugyanis a vizsgálatból kiderült, hogy a serdülő felhasználók esetében nem a platformon töltött idő idézi elő a testtel kapcsolatos aggodalmakat, hanem sokkal

inkább a fotókkal kapcsolatos tevékenységek: fényképek szerkesztése, közzététele, barátok fényképeinek megtekintése.

Mabe, Forney és Keel (2014) eredményei a megosztott fotók alatt történő kommunikáció lehetőségének negatív hatására hívták fel a figyelmet, ugyanis kiderült, hogy az olyan nők esetében, akiknek fontos ismerősei visszajelzése megosztott fotói kapcsán, gyakrabban fordult elő testtel kapcsolatos elégedetlenség vagy testképzavar. Mivel a Facebook és az Instagram felhasználóinak lehetőségük van a megosztott fotókat kedvelni, illetve hozzászólásokkal ellátni, így ezek a közösségi oldalak a testi megjelenéssel kapcsolatos diskurzusok platformjait alkotják. Kim és Chock (2015) vizsgálatában kiderült, hogy a rendszeres social grooming (üzenetküldések, más felhasználók profiljának ellenőrzése, fotók kedvelése és hozzászólások küldése) adja, növeli annak a lehetőségét, hogy más felhasználók megosztott tartalmával találkozzunk.

“Az eredmények szerint a szociális grooming magas szintje összefüggést mutatott a nagyobb mértékű karcsúság iránti késztetéssel és a megjelenés mentén zajló összehasonlítás folyamatával. Tehát specifikusan a szociális grooming előfordulása korrelált a testképpel kapcsolatos aggodalmakkal, míg a Facebook-használat összességében nem eredményezett hasonló együttjárást.” (Pukánszky 2019, 52.O.)

4.2 Instagram

A Facebook után az Instagram a legnépszerűbb közösségi oldal a fiatal felnőttek körében. A felhasználóknak lehetőségük van gyorsan megosztani hétköznapi pillanataikat képek vagy rövid videók formájában, amiket különböző filterekkel tehetnek esztétikusabbá és megnyerőbbé. A “fitspiration” mozgalom arra a célra született meg,

hogy az egészséges életmódot népszerűsítse a felhasználók körében olyan tartalmakkal, amik sportolással, egészséges táplálkozással, főzéssel és testedzéssel kapcsolatos, amik általában motiváló idézetekkel ellátva kerülnek feltöltésre. A “fitspiration” tartalmak által közvetített testideál a karcsú és tónusos, ami legtöbb nő számára elérhetetlennek tűnik, megalapozva ezzel az állandó frusztrációt és a megjelenéssel kapcsolatos elégedetlenséget.

Tiggemann és Zaccardo (2015) kísérletében egyetemista nők körében vizsgálták a “fitspiration” hatásait. A kísérletet két csoport bevonásával tudták megvalósítani. Amíg az egyik csoport számára “fitspiration” tartalmakat mutattak, addig a másik csoport tagjai utazással kapcsolatos fotókat néztek. Kiderült, hogy a “fitspiration” képek megtekintése után a vizsgált csoport testtel kapcsolatos elégedetlensége növekedett, valamint negatívabb hangulatról számoltak be. Annak ellenére, hogy az Instagram a legnépszerűbb fotómegosztó alkalmazás az interneten, nagyon kevés tudományos figyelmet kapott. (Ez meglepő, mivel az Instagram az utóbbi időben aggodalomra ad okot a testéppel kapcsolatban). A fő aggodalom magában foglalja az Instagram fotók manipulálásának lehetőségét különböző retusálási technikák alkalmazásával, és következésképpen az ilyen "tökéletes képek" potenciálisan negatív hatását a fiatal Instagram-felhasználók testképére. A fotók retusálása és javítása leginkább a modellek és hírességek körében jellemző, kialakítva ezzel egy irreális testideált, amit követőik normalizálnak, ami a serdülő lányok és fiatal nők számára problémákat okozhat megjelenésükkel kapcsolatos elégedettségükben. A kutatások kimutatták, hogy a közösségi médiaplatformok felhasználói gyakran manipulálják

megjelenésüket az interneten közzétett képeken, és hogy ez a szokás különösen elterjedt a fiatal lányok körében.

Gyakran előfordul, hogy a testtel való elégedetlenség annak az eredménye, hogy a fiatal nők felfelé irányuló társadalmi összehasonlításokat végeznek saját megjelenésükről és más fiatal nők megjelenésével kapcsolatban a való életben vagy egy közösségi-médiakörnyezetben, például az Instagramon.

5. MÉDIATUDATOSSÁG

Az új Nemzeti alaptanterv nevelési céljait kibővítették a kritikai gondolkodáson és értelmezésen alapuló médiatudatosságra való neveléssel, valamint az oktatási intézmények tantárgyai közé is bekerült a médiaismeret (Magyar Közlöny, 2012). A testi elégedetlenség megelőzésében fontos eszközök lehetnek a médiatudatosságra nevelő prevenciós programok, amik magukba foglalják a digitális megtévesztés lehetőségeit, az erre használt módszerek felismerésének lehetőségeit, illetve a közvetített testideálok homogenitásának fontosságát (Fardouly és Vartanian, 2015).

“A kutatók ugyanakkor észlelték annak szükségességét, hogy a médiatudatosságot fokozó programok tematikáját kibővítsék a közösségi médiafelületek tudatos használatával kapcsolatban is. Ennek érdekében Tiggemann és Miller (2010) ajánlást tettek a káros közösségi médiahatások kivédése érdekében, melyek között szerepel az Interneten töltött idő redukálása, különösképp a közösségi médiafelületen töltött idő csökkentése.” (Pukánszky, 2018, 57.O.)

A médiatudatosságra nevelő programok eredményesnek bizonyultak a megjelenésekkel kapcsolatos aggodalmak csökkentésében, illetve a testideálok internalizációjában is visszaesés volt megfigyelhető. Fontos azonban kiemelni, hogy ezeken a prevenciós és edukációs programokon a résztvevők többsége lány volt, és a bizonyított pozitív hatások a legtöbb esetben csak rövidtávon érvényesültek.

Tiggemann, Firth és Hawkins Slater A. (2012) fiatal nők csoportjában végzett vizsgálatának eredményei a társas összehasonlítás csökkentésének módszerére hívta fel a figyelmet. A vizsgálat során arra voltak kíváncsiak, hogy abban az esetben, ha a bemutatott, feljavított fotókat olyan figyelmeztető üzenetekkel látják el, amelyek felhívják a figyelmet arra, hogy a fotók digitálisan manipuláltak és feljavítottak, mutatkozik-e bármilyen különbség a vizsgált csoport megjelenésével kapcsolatos elégedettségében. Az eredmények alapján ezek a figyelmeztető üzenetek csökkentették a társas összehasonlítást és a bemutatott, idealizált test elérésére irányuló törekvéseket, a digitális manipulációval kapcsolatos figyelmeztetések nélküli fotók megtekintése után pedig nagyobb testi elégedettségről számoltak be a nők.

10. IRODALOMJEGYZÉK

1. Abbott, B.D. and Barber, B.L. (2011): Differences in functional and aesthetic body image between sedentary girls and girls involved in sports and physical activity: Does sport type make a difference? *Psychology of Sport and Exercise*, 12: 333-342.
2. Andok, M. (2016). *Digitális média és mindennapi élet*. L'Harmattan Kiadó, Budapest
3. Beumont, P. J., Russell, J. D., Touyz, S. W. (1995). Psychological concerns in the maintenance of dieting disorders. In: G. Sz mukler, C. Dare, J. Treasure (Eds.) *Handbook of eating disorders*. (pp. 221-241). New York: Wiley
4. Bucchianeri, M. M., Arikian, A. J., Hannan, P. J., Eisenberg, M. E., & Neumark-Sztainer, D. (2013). Body Dissatisfaction from Adolescence to Young Adulthood: Findings from a 10-Year Longitudinal Study. *Body Image*, 10(1), 1-15.
5. Clark, L., Tiggemann, M. (2006). Appearance culture in nine to 12-year-old girls: Media and peer influences on body dissatisfaction. *Social Development*, 15, 628–643.
6. Cole M. és Cole S.R. (1998): *Fejlődéslelektan*. Osiris Kiadó, Budapest.
7. Fardouly, J., Diedrichs, P. C., Vartanian, L. R., & Halliwell, E. (2015). Social comparisons on social media: The impact of

Facebook on young women's body image concerns and mood. *Body Image*, 13, 38–45.

8. Fardouly, J., Vartanian, L. R. (2015). Negative comparisons about one's appearance mediate the relationship between Facebook usage and body image concerns. *Body Image*, 12, 82–88.

9. Florin TA, Shults J, Stettler N. (2011). Perception of overweight is associated with poor academic performance in US adolescents. *J Sch Health.*, 81(11), 663-670.

10. Forgács, A. (2008): Médiaüzenetek – Evészavarok. *Lege Artis Medicinae*, 18(11), 822-824.

11. French, S. A., Story, M., Downes, B., Resnick, M. D., Blum, R. W. (1995). Frequent dieting among adolescents: psychosocial and health behavior correlates. *Am J Public Health.*, 85(5), 695-701.

12. Hajduska, M. (2008). *Krízislélektan*. Budapest: Osiris Kiadó.

13. Helfert, S., Warschburger, P. (2011). A prospective study on the impact of peer and parental pressure on body dissatisfaction in adolescent girls and boys. *Body Image*, 8(2), 101-9.

14. Hillard, E. E., Gondoli, D. M., Corning, A. F., Morrissey, R. A. (2016). In it together: Mother talk of weight concerns moderates negative outcomes of encouragement to lose weight on daughter body dissatisfaction and disordered eating. *Body Image*, 16, 21-7.

15. Jean, M.T. (2018). *iGeneráció*. Édesvíz Kiadó, Budapest 19.
Kearney-Cooke, A., Striegel-Moore, R. (1997). The Etiology and Treatment of Body Image Disturbance. In: D. M. Garner, P. E.

Garfinkel (Eds.) Handbook of Treatment for Eating Disorders. (pp. 295-306). New York: Guilford.

16. Kim, J. W., Chock, T. (2015). Body image 2.0: Associations between social grooming on Facebook and body image concerns. Computers in Human Behavior, 48, 331-339.

17. Kósa É., Berta J. (2015) Médiaszocializáció. Budapest, Wolters Kluwer.

18. Kőrössi, J. (2004): Az én fogalma, az énejlődés elméletei. In: N. Kollár Katalin és Szabó Éva (eds.): Pszichológia pedagógusoknak. Osiris Kiadó, Budapest. 51-73.

19. Kulin, E., Darvai, S. (2012). Egészségfejlesztés az iskolában. In: S. Darvai (Ed.). Tanulmányok a gyermekkori egészségfejlesztés témaköréből. (pp. 67–81). Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest.

20. Cash, T.F. and Pruzinsky, T. (eds.) (2002): Body Image. A handbook of theory, research, and clinical practice. Guilford Press, New York. 74-82.

21. Mabe, A. G., Forney, K. J., Keel, P. K. (2014). Do you “like” my photo? Facebook use maintains eating disorder risk. International Journal of Eating Disorders, 47, 516–523.

22. Meier, E. P., Gray, J. (2014). Facebook photo activity associated with body image disturbance in adolescent girls. Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 4, 199–206.

23. Meleg, Cs. (2002). Iskolai egészségnevelés: A feladat újrafogalmazása. Magyar Pedagógia, 102, 1, 11-29.

24. Neumark-Sztainer, D., Sherwood, N. E., Collier, T., Hannan, P. J. (2000). Primary prevention of disordered eating among preadolescent girls: feasibility and short-term effect of a community-based intervention. *J Am Diet Assoc.*,100(12), 1466-73.
25. O'Dea, J. (2005). School-based health education strategies for the improvement of body image and prevention of eating problems. An overview of safe and successful interventions. *Health Education*, 105 (1), 11-33.
26. Paap, C. E., Gardner, R. (2011). Body image disturbance and relationship satisfaction among college students. *Personality and Individual Differences*. 51, 715-719.
27. Probst, M., Pintér O., Vandereycken, W. (2004): A testélmény szerepe az evészavarokban. *Elmélet és kutatás. Pszichoterápia*, 13: 360—365. *Psychiatria Hungarica*, 11, 311-326.
28. Pukánszky, J. (2019). A testképet meghatározó szociokulturális tényezők és kötődési jellemzők vizsgálata egyetemista nők körében. Doktori (PhD) értekezés. Pécs
29. Richardson, S.M., Paxton, S.J. and Thomson, J.S. (2009): Is BodyThink an efficacious body image and self-esteem program? A controlled evaluation with adolescents. *Body Image*, 6: 75-82.
30. Ricciardelli, L.A. and McCabe, M.P. (2001): Children's body image concerns and eating disturbance: a review of the literature. *Clinical Psychology Review*, 21: 325-244.
31. Sherry T. (2011) - Alone Together - Basic Books Kiadó, Budapest.

32. Smith, A. R., Hames, J. L., Joiner, T. E. (2013). Status Update: Maladaptive Facebook usage predicts increases in body dissatisfaction and bulimic symptoms. *Journal of affective disorders*, 149 (1-3), 235-240.
33. Smolak, L. (2003). Body image in children and adolescents: Where do we go from here? *Body Image*, 1, 15–28.
34. Stice, E. (2002): Risk and maintenance factors for eating pathology: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 128 (5), 825-848.
35. Szabó, P. (1996). Testkép és zavarai, test-orientált terápiák.
36. Szabó, P. (2000): Testkép és testvázlat. In: Túry Ferenc és Szabó Pál (eds.): *A táplálkozási magatartás zavarai: az anorexia nervosa és a bulimia nervosa*. Medicina Könyvkiadó, Budapest. 59-76.
37. Szumska, I., Túry, F., Jakabfi, P. (2003). Az evészavarok prevenciója. *Kérdések és ellentmondások. Lege Artis Medicinae*, 13(1): 24-28.
38. Tiggemann, M., Slater, A. (2013). NetGirls: The Internet, Facebook, and body image concern in adolescent girls. *International Journal of Eating Disorders*, 46, 630–634.
39. Tiggemann, M., Zaccardo, M. (2015). "Exercise to be fit, not skinny": The effect of fitspiration imagery on women's body image. *Body Image*, 15, 61-7.

40. Túry F., Kopp M. (2009). A táplálkozási magatartás zavarai. In: Kopp M., Berghammer R.(Eds.) Orvosi pszichológia. Budapest: Medicina, 397-413.
41. Túry, F., Babusa, B. (2012): Adonisztól Schwarzeneggerig: Férfiideálok és civilizáció. Oriold és Társai, Budapest.
42. Túry, F., Lukács, L., Babusa, B., Pászthy, B. (2008): Testépítés és testképzavarok - különös tekintettel a férfiakra. In: Túry Ferenc és Pászthy Bea (eds.): Evészavarok és testképzavarok. Pro Die Kiadó, Budapest. 79-92.
43. Túry, F., Szabó, P. (2000). A táplálkozási magatartás zavarai. Az anorexia nervosa és a bulimia nervosa. Budapest: Medicina Könyvkiadó.
44. Vander Wal, J.S. and Thelen, M.H. (2000): Predictors of body image dissatisfaction in elementary-age school girls. Eating Behaviors, 1: 105-122.
45. Wade, T. D., Davidson, S., O'Dea, J. A. (2003). A preliminary controlled evaluation of a school-based media literacy program and self-esteem program for reducing eating disorder risk factors. Int J Eat Disord., 33(4), 371-83.
46. Wertheim, E. H., Martin, G., Prior, M., Sanson, A., Smart, D. (2002). Parent influences in the transmission of eating and weight related values and behaviors. Eat Disord., 10(4), 321-34.

11. ONLINE FORRÁSOK

1. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12893625/>
2. KSH (n.d.). Rendszeres internethasználók aránya (2005-2016). Online: https://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tin00091.html
Letöltés ideje: 2017. 09. 20.
3. Máté 2018: A közösségi média előnyei és hátrányai a társadalom szemszögéből. Online: <https://matebalazs.hu/kozossegi-media-elonyei-hatranyai.html>
Megnyitás dátuma: 2021.05.02.
4. Pew Research. (2013). Social Media Update 2013. <http://www.pewinternet.org/2013/12/30/social-media-update-2013/>
Megnyitás dátuma: 2021.05.02.
5. ResearchCenter (2021)
Van-e vetélytársa a Facebooknak? - Reprezentatív felmérés 18-64 év közötti, online népesség körében.
<https://www.researchcenter.hu/en/cikkek/van-e-vetelytarsa-a-facebooknak/>
Megnyitás dátuma: 2021.05.02.
6. Sullivan, R. (2014). Celebrities are using photo manipulation apps to make themselves look thinner. <https://www.news.com.au/lifestyle/beauty/celebrities-are-using-photo-manipulation-apps-to-make-themselves-look-thinner/news->

story/82b7918b8a5d28442c3502dcb35eafd5 Megnyitás dátuma:
2021.05.03.

7. The Student Body (n.d.). Promoting health at any size.

<http://thestudentbody.aboutkidshealth.ca>

Megnyitás dátuma: 2021. 04. 12.

12. ÁBRAJEGYZÉK

1. Ábra - Cash (2002) kognitív testképmodellje (In: Lantos, Iván és Pászthy, 2008, 299. o.)

2. Ábra - Kearney-Cooke (2002, 100. o.) testképmodellje

3. Ábra - ResearchCenter (2021) - 1000 Fős reprezentatív felmérés, a 18-64 év közötti online népesség körében.

4. Ábra - Magyar Nemzeti Szívalapítvány - Részletes testtömeg-index táblázat.

5. Ábra - Magyar Nemzeti Szívalapítvány - Színek jelentése táblázat

